

XVI. évfolyam, 177. szám

2016. július

irodalmi Jelen

Böszörményi Zoltán:
A dolgokról

Persányi Norina:
Tanulság nélkül

Bogdán László –
Vaszilij Bogdanov versciklusa

Bonczidai Éva:
Lady Midnight

André Ferenc:
Foneopátia, szókrátétell

Szávai Attila: Ugyanaz

Simon Adri: Nehézségi erők

Dénes Gabriella:
Virágszálak egyfajta
tu b'shevatra

Horváth Benji: Relax

Cselenyák Imre:
A halál megtűrt fia

Szerkesztőség és kiadó:

1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5

310085 Arad, Eminescu utca 55–57.,

tel.: 0040/257/280-751, 0040/257/280-596 (fax),

<http://www.irodalmijelen.hu>, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Kiadja az Occident Média Kft.

Főszerkesztő: Böszörményi Zoltán

Főszerkesztő-helyettes: Bege Magdolna

Főmunkatársak: Szócs Géza, Makkai Ádám (Budapest)

Munkatársak: Laik Eszter (helyszíni tudósítások),

Varga Melinda (vers, interjú), Boldog Zoltán (próza, kritika),

Szócs Tekla (fotó)

Olvasószerkesztő: Hudy Árpád

Lektor: Jámbor Gyula

Rendszergazda: Csipkár Nándor

Igazgató: Kurjatkó Péter

A borítón Brittrich Erzsébet festménye

BÖSZÖRMÉNYI ZOLTÁN

A dolgokról

*„Nem része-é hegy, égbolt tengerár
lelkemnek úgy, mint én vagyok övék?”
(Lord Byron, Childe Harold zarándokútja,
Fodor András fordítása)*

Kösd a dolgokat a dolgokhoz, ne tétovázz!
Akaratod ellenére ők mind kötődnek hozzád.
Már-már nyűgként csüngnek rajtad.
Nem te rendelted őket? Valamilyen misztikus,
megmagyarázhatatlan erővel fűződnek hozzád,
mint schopenhaueri tétel. (A képzet.)
Kétszázharmincezer év alatt forog körbe
a Tejút spirálja, (benne milliárd csillag,
fekete lyuk, kvazár, párhuzamos galaxis,) s a szárny egyik végében: Naprendszerünk.
A Föld bolygón pedig te: parányi pont.
Ha eddig semmi, most ez a felismerés lelkesítsen.
Légy boldog, önfeledt. Szeresd a dolgokat.
Képzeld magad végtelennek.

PERSÁNYI NORINA

Tanulság nélkül

Sacka könnyed neve ellenére kissé rigolyás természet. A férje, Gyula már fel sem tudja idézni, hogy adhatta neki valaha ezt a játékos becenevet.

Másnap anyák napja. Sacka édesanyjához mennek Somogyba. Délután jönnek is vissza. Gyula hallani sem akar róla, hogy akár egy éjszakát is lent töltsenek. Azt mondja, rengeteg dolga van. Valójában kizártnak tartja, hogy két egész napot egy fedél alatt töltsön a nejevel.

Sacka órákkal az ébresztő pityegése előtt fent van. Gyula ütemes horkolása idegesíti. Rágódik, elpakolt-e mindent, beindítsa-e a mosást, összedobjon-e egy süteményt. Még megszólják a szomszédok, hogy mint valami pesti úrinő, akinek derogál sütni-főzni – holmi bonbonnal, könyvvel és virágcsokorral állít be az anyjához. Végül felkel, felveszi a selyemköntösét, csavarókkal a hajában átnézi, mindent elpakolt-e, beindítja a mosást, lisztet hoz a spájzból a süteményhez. Hamarosan Gyula jelenik meg a konyhaajtóban, pizsamában, gyűrött arccal. Dühösen nézi, ahogy Sacka zavartanul tesz-vesz, csörömpöl. Meg kell várnia, amíg felesége leállítja a turmixgépet, akkor végre rákiált, kissé erőtlenül, hogy mi a fenéért kell ilyen iszonyú lármát csapni hajnalok hajnalán? A választ meg sem várja, de a vécé felé menet hallja, ahogy Sacka utána kiabál, hogy csak gondoltam, kimosok gyorsan, és összedobok valamit... A vécéajtó csapódásával Sacka szavai elhalnak. Gyula magának dünnyögi: mégsem mehetünk üres kézzel!

Sacka kitereget, felszeli a süteményt, kisminkeli magát, kellenül Gyula segítségét kéri legszebb tavaszi ruhája felvételéhez, aminek zipzáráját nehéz felhúzni a kissé már kiszélesedett hátton. Végül felveszi a piros túsarkúját. Gyula évekkel ezelőtt vette neki a házassági évfordulójukra, de mostanában már kiveri a víz, ha meglátja Sackát modorosan billegni benne.

Majdnem dél van, mire elindulnak. Az autóban némán ülnek, csak a jármű monoton zúgása hallatszik. Aztán egy óriási durranás, Sacka felsikít. Gyula szerencsére észnél van. A leállósávba rántja a durrdefektes autót, lefékez, megáll. Egy pillanatig mindketten rémülten merednek ki a szélvédőn. Aztán Gyula előkapja a mobilját, hogy segítséget hívjon. Nincs térerő. Kiugrik az autóból, stoppolni kezd. Kamionok dübörögnek el a szélső sávban, Gyula kitartóan stoppol tovább. Sacka az ijedtségtől még mindig mereven bámul ki a szélvédőn. Végre megáll egy furgon. Látja, hogy egy fiatalember pattan ki belőle, és odamegy Gyulához, aki az autójuk felé mutatva magyaráz. Gyula végül odajön, kinyitja a továbbra is meredten ülő Sacka ajtaját, hogy jöjjön, a férfi elviszi őket a legközelebbi faluba. A furgonban a kedélyes fiatalember könnyed csevegésbe kezd arról, hogy csavarodott fel a szalagkorlátra a sógora egyik ismerőse. Hamarosan megállnak a kis falu egyetlen utcájának egyik takaros háza előtt. A fiatalember előresiet. Gyula hívja az autómentőket. Legkorábban este kilenckor tudnak kiszállni.

Újra megjelenik a fiatalember, és gyöngéden a ház felé tereli őket. A teraszon egy vidám, pirospozsgás férfi áll, akkora hassal, hogy majdnem lepattan róla az inggomb és egy megszeppent, kórósovány asszony. A fiatalember bemutatja a szüleit újdonsült ismerőseinek. A pocakos férfi kerít egy üveg pálinkát, tölt a kupicákba, és a kezükbe nyomja egy „isten hozta magukat!” kurtantással. Gondolkodás nélkül felhajtják. A férfi felajánlja, aludjanak náluk, van egy vendégszobájuk külön vendégfürdőszobával. Nemrég építették, teszi hozzá büszkén. Gyula és Sacka ellenkeznek, nekik holnap dolgozni kell, mondogatják. De az ellen nem tiltakoznak eléggé, hogy a kezükbe nyomott kupicát a vendéglátók újra és újra tele ne töltsék. Hol a pocakos férfi, hol a kedélyes fiatalember, hol a megszeppent, kórósovány asszony, aki közben csak azon aggódik, nem éhesek-e a vendégek. Azt mondják, nem. Csak isznak.

Mégis kerül némi hurka-kolbász az asztalra. Apa és fia szóval tartják őket. Aztán a többedik pálinka után előbb Gyula nyelve ered meg, utána Sackaé is. Az utazásaikról mesélnek hosszan, egymás szavába vágva. Arról a rengeteg helyről, ahová eljutottak, és ahová csak szerettek volna. Olyasmikről beszélnek, amikről mostanában már soha, a kalandokról, a megvalósult és

a megvalósulatlan tervekről, amik egykor összehozták és összekötötték őket.

Aztán Sacka hirtelen rosszul lesz, hánynia kell. Gyula lesegíti őt a kertbe vezető néhány lépcsőfokon. A házigazda utánuk szól, hogy oda, a babarózsák alá lehet nyugodtan... És Sacka megállíthatatlanul hányja le a rózsaszín babarózskákat. Elveszíti minden maradék nőiességét, frufruja csapzottan a homlokához tapad, túsarkúja a bokája alá fordul, ruháján hányásfoltok. Mikor visszamennek a teraszra, Gyula leülteti őt a padra. A most is kedélyes fiatalember szalvétával kínálja, az idősebb vidáman biztosítja, hogy bárkivel megeshet az ilyesmi, az újra megszepentnek tűnő asszony pedig kihoz egy takarót. Gyula betakarja vele Sackát a túsarkújától a tavaszi ruhából kilógó válláig. Megsajnálja, és az ölébe vonja. Ilyet már nagyon régen tett.

Gyula jól bírja az alkoholt, hosszan beszélget még apával és fiával. Aztán a fiatal elindul Gyula slusszkulcsával, hogy kimenjen az autómentőkhöz, az idősebb pedig utána néz, az asszony előkészítette-e már a vendégszobát.

Gyula ül tovább a padon, ölében a felesége. Alkonyodik. Különös nyugalmat érez. Sacka hirtelen kicsit felemeli a fejét, nézd, ott az Esthajnalcsillag, mondja, és visszahanyatlik. Gyula felnéz, ő is látja, de nem válaszol. Szeretsz még? – hallja hirtelen Sacka meglepően józannak tűnő hangját az öléből. Kínosan hosszú csönd, csak egy madár csicsereg valahol, mintha nappal lenne. Gyula végül az asszony arcába néz, de a sötétben nem látja. Sacka hangosan felhorkan, ahogy a részegek szoktak borgőzös álmukban. Gyula megkönnyebbül.

VASZILIJ BOGDANOV versciklusa

Történhetett volna másképpen is...**1. A honvágy**

Történhetett volna másképpen is,
ha úgy döntünk, hogy nem jövünk haza,
de honvágyunk volt, hívott a haza,
és nem tudott már tartóztatni Párizs.
Ugrottunk, mint a katonalovak,
mikor meghallják a trombitaszót,
elfeledve a keserű valót,
felcsapott füllel, felnyerítve futnak.
Bunyin is igyekezett lebeszélni.
„A szabadságból hazamenni, félni,
botor dolog! Nem tudjátok mi vár.”
És Kuprin is a szovjet hatalomtól
féltett, s ezernyi ránk szakadó gondtól.
De már döcögött velünk egy rossz barát.

2. A hívás

És volt választás! A Bauhaus
korifeusai is csábítottak,
nagy híre volt már akkor Malevicsnak.
Hívott Moholy, levélben Gropius.
Weimarba is költözhettünk volna,
Goethe hűlő nyomát megkeresni,
színelméletét újra felfedezni.
Az embernek megváltozhat a sorsa.
„Akkor már Sztálin bekeményített! –
mondta Bergyajev, s nem nevetett.
Még Párizsban sem hitte, hogy megúsza. –
Kifejezetten óvom. Ne térjenek

haza! Tombolnak a bolsevikok!”
Nem hallgattunk rá, pedig ő már tudta.

3. Megbántam volna?

Nem lettem a Bauhaus tanára,
ködbe veszett az emigráció,
és jött az újabb, váratlan stáció,
mindennek ára van, tudtam meg, ára.
Megbántam volna? Sok volt az erőszak,
a kreténség, a kín és a tahóság,
láttam, kivérzik lassan Oroszország.
Sose tudhattuk, mit hoz a holnap.
Negyven évig nem utazhattam,
aztán megláttam Romániát,
búvölt a dalmát szigetvilág.
Felmérhettem, hova is jutottam.
Ismét megleltük Léna csillagát.
Egy hónapra kitárult a világ.

4. A megkísértés

„Menjünk be a belgrádi követségre,
már tudnak rólunk – jött az üzenet.
Tánya hívott. – Hagyd a kertedet.
Menedékjog vár. Találkozunk végre...”
Spalatóban, egy kertvendéglőben,
hallgattuk a bús cigányzenét,
szorítottam Léna kezét,
és ránk hullott az alkony, észrevétlen.
Léna sírt. Tudta már, hogy nem megyünk.
„Egy orosz költő nem lehet hazátlan! –
dadogtam spiccesen Dalmáciában. –
Nem adjuk fel! Nem menekülhetünk!”
Kilenc év múlva jött az útlevél.
Amerikába röptett a szél.

5. Sokáig...

Sokáig olvastam Mílosz verseit,
a repülőn. Végre megismerkedhetünk.
Minden a múlt szürke, ólmos ködébe tűnt.
Felidéztem hulló, régi leveleit.
„Vaszilij Ivanovics, maga Péterváron
él száműzetésben, én Amerikában.
Engem üldözött, önt kínozták az állam.
Higgye el, hogy már szívrepesve várom
találkozásunk, régóta esedékes.
Itt vannak Ted Hughes versei! Torz, rémes
víziók. Az Egész szétesett. Rémálom.
Vörös pókhálóban vergődünk. Nincs vége.
Elmondhatjuk-e majd egyszer, hogy megérté?
Túljuthatunk-e a sodró legendákon?”

A szonettek, mintegy folytatva kertjétől és városától búcsúzó számvetései sorozatát, Amerikába érkezésünk után is folytatódottak, délelőtt kiült a napsütötte teraszra, az ernyő alá, teát vagy ásványvizet kortyolgatva írt. Most, hogy teljesedett utolsó kívánsága – réved el Léna nagymama –, és viszontláthatta végre lányát, s megismerhette nagylány unokáját, aki édesanyámra emlékeztette, boldog volt. Verseiben felidézi közös életünk ama pillanatait, amikor szabadon választhattunk volna. Igen, elutazhattunk volna Amerikába, Weimarba is mehettünk volna, ahová, céloz is rá, hívták a Bauhaus mesterei, de mi a hazatérés mellett döntöttünk. Azután évtizedek múlva Spalatóban, egy vendéglőben is dönthettünk volna, megváltoztathattuk volna az életünk, ahogyan Rilke is tanácsolja gyönyörű versében, csak be kellett volna mennünk a nagykövetségre, s menedékjogot kérnünk, lányom és vejem már mindent elintéztek, de ő, hosszas vívódás után úgy döntött, nem fut el végzete elől. Ha eddig vállalta, ezután is vállalja sorsát. Amerikába így csak kilenc év múlva, már nagyon öregén juthattunk el. Igen, választásaink kavarnak ezekben a versekben, s az utolsó szonettben feltűnik késői barátja, Mílosz alakja is, aki annyit tett népszerűsítéséért, és akivel végre megismerkedhett. – Tatjana Bogdanova

S mi ez az eufória...

Milosz-átirat

S mi ez az eufória, a halál közelében?
Míg néz az ember, hall, érez, tapasztal?
Nem, a föld tényleg összehasonlíthatatlan.
Micsoda földrészek! Tengerek! Bizarr éden.
A szenvedéstől már-már beszakad az asztal.

Szól még a zene, csak a zenekar veszett el.
A nagyesztélyik, a selyemharisnyák.
Földöntúli ködbe tűntek a zűrzavarban.
Halottak – vidéki, szájas vedelők, zabálók –,
lábszárcsontokkal zakatolnak mérgezett zsivajban.

És ha saját tapasztalataim is beszámítom,
mindent írhatok már, csak vádiratokat nem,
mert bánat, kacagás oly egyforma lett.
És amúgy is, azonnal a túloldalon bokázom?
Élni jó, de még jobb a végét nem látni meg.

Amerikába érkezésük után nagyapám telefonon beszélgetett Milossszal, megegyeztek egy találkozóban is, a költő ígérte, eljön Washingtonba, s napokig, miközben szonettjeit írta, előszedve könyvtárámból a későbbi Nobel-díjas költő könyveit, csak Milosz verseit, esszéit, regényeit olvasta, s akkor született ez az átirat is, amit én inkább variációnak neveznék, Milosz szép verse variánsának. Itt látszott, mennyi közös vonás van bennük, élményeikben, abban, ahogy szemlélik a világot. Találkozásukkor az első pohár whisky után megmutatta a kéziratot is. Milosz igen meghatódott. Ennek én is tanúja voltam, de aztán nagymamával kimentünk, hagytuk, hogy annyi levél után végre szabadon beszélgethessenek. – Tatjana Bogdanova

BONCZIDAI ÉVA Lady Midnight

A szomszédokkal szinte mindig a postaládánál találkoztam. Soha nem a lépcsőfordulóban, a lábtörlőn topogva vagy a kulccsal babrálva. Nekem csak számlák jöttek, ők viszont igazi leveleket is kaptak. Kedves, régimódi emberek voltak, Erdélyből telepedtek át, télen, amikor paprikaorral bontogattam a Főgáz borítékait, mindig hajtogatták, hogy bezzeg az otthoni hó, és az aztán a tél. Hümmögtünk, aztán ők a román bélyegzős borítékokat szorongatva vagy a csomagok súlyát latolgatva lépcsőztek tempósan a lakásba, ahonnan soha egy hangfoszlány sem hallatszott ki, hogy valósággal restelltem, ha mi jókat neveltünk, ha a gyereknél eltört a méceses, vagy az asszony nagyobbát sikoltott. Utána napokig foghegyről köszöntek, és megjegyezték, hogy jó dolog a vidámság, szép a szerelem, a gyermek meg hisztis, ne engedjünk utána, ők csak tudják, milyen ez. De Géza és Juci amúgy jó fejek voltak. A szüleim korosztályához tartoztak – kirepült a gyerekük, Amerikába –, de elvárták, hogy tegeződjünk. (Juci úgy mondta a szíát, ahogy a közértben hallotta a rúzsozott és folyton rázózó kasszásnőtől.)

A postaláda előtti udvarias hogyvagyokon kívül évente kétszer bekopogtak, hogy boldog karácsonyt, meg szép húsvétot, nem akarnak zavarni, de ilyenkor, ünnepekkor, ugye, meg milyen finom a sütemény, amit a feleségem készített, majd megpuhul, de Juci ad majd egy jó receptet, a pálinka is szinte mint az oroszhegyi sógoromé, annál jobb, ugye, nincs, meg a gyermek is aranyos, csak biztos fázik, de az ő Istvánkájuk ennyi idősen már beszélt, most meg programozó Chicagóban, tegnap felhívták szkájpon.

Az ő lakásuk – hiszen holnap délelőtt ugorjunk át, meg ne tegyük, hogy még az ünnepen se lépünk be – levendulaillatú volt és lila. A szőnyeg, a függöny, a csempe – még a fokföldi ibolyák is mind lilultak. Csipketerítők, kifésült szőnyegrojtok, friss virág a lila vázában, tökéletes mézeskrémes és pálinka, alig hallhatóra beállított tévé. Géza a pocakjára felkötött szürke tréningnadrágban és lila-kék kockás ingben mesélte a tavalyi vicceit, Juci föl-

dig erő, lila pongyolában magyarázta a feleségemnek a szuper-mézes titkát, a fiunk meg a karunkat huzigálta, hogy menjünk már haza. Mi van ezzel a gyermekkel, Istvánka ennyi idősen már órákig elvult a kirakós kockákkal.

Szóval idegesítőek voltak, mint a szomszédok általában, akiknek a jelenlétébe az évek során beletörődik az ember. Mi sem mertünk ábrándozni arról, hogy valaha eltűnnek az életünkben.

De egyik délben füttyörészést hallottunk, és Géza kopogott az ajtónkon. Vigyorgott, hogy van-e borítékunk, mert megírta élete legvidámabb levelét. Amíg a feleségem átkutatta az íróasztal fiókját az egyetlen borítékért, Géza az orrom elé tartotta:

„Drága Hugicám!

Képzeld, elválok attól az unalmas Jucitól, és elveszek egy vígkedélyű kis nőt, a Katinkát.”

Azzal kezdet csókolta a feleségemnek a borítékért, mondta, hogy amíg olyat tud sikoltani, hagyja a mézeskrémet a francba, és füttyörészve lerohant a lépcsőn.

A szomszédban csend volt, mint mindig. Másnap a feleségem bekopogott, hogy hogy van, Jucika, tudunk-e segíteni valamit, igyunk egy teát – vagy ilyesmi, amit ilyenkor mondanak a nők. Hüledezve jött vissza, hogy Jucika valósággal megfiatalodott, vidám, rózsailat volt nála, mindenféle újságcafattal volt tele a nappali, de amúgy jól van, hogy végre valahára, meg hogy ő is másba szerelmes, és mennyire unta már azt a benyálazott mak-kú disznót, aki rendszeren fel se tudta izgatni évek óta.

Húsvét előtt – feltűnt, hogy Jucikát nem látjuk mostanság a postaládánál, pedig már hetekkel az ünnepek előtt mindig sok képeslapot kap – ismét bekopogtunk. Nem nyitott ajtót. Tanakodtunk, mit kell ilyenkor tenni, de aztán csak előkotortuk a kulcsot, amit évekkel ezelőtt Géza hozott, hogy legyen nekünk is, ha történne valami, amíg ők nincsenek otthon. Bementünk. Rózsailat volt és csend. Halk zene szólt a hálósobában, Cohentől a Lady Midnight, szölongattuk Jucikát, de semmi. Ha már eddig bejöttünk, megnézzük, mi van, köhintgetve közeledtünk a folyosó végén levő ajtóhoz. Kopogtunk – semmi. Benyitottunk.

Egy szentély volt. A falak teleragasztva újságképekből összeállított kollázsokkal, hervadt rózsák a földön szanaszét és Coelho teljes életműve, a különböző fejezeteknél felnyitott könyvek lapjain megszáradt foltok, ujjnyomok, a plafonra festékszóró sprayvel felírva, hogy *Igen, Paulo, te tudod, mi a szerelem*, az ágyon pedig dildók és mellbimbócsíptetők között arcra borulva Jucika élettelen teste gepárdmintás hálóingben. A nyakába bevágott a lila pongyola öve. (Valahonnan mélyről rezgő hang hallatszott.)

Hívtuk a mentőket. Ők kapcsolták le a zenét, amíg a piruló rendőr hadnagy jegyzőkönyvbe vette, mit láttunk.

Nagypénteken Gézával találkoztam a postaládánál. Bemutatta Katinkát, aki három csokrot szorongatott. A temetőbe indultak, csak elviszik a húsvéti üdvözlőket, ha már erre jártak. Nem, nem Jucihoz, az a rütyvedt ribanc úgyse érdemli meg, Katinka férjeihez mennek, mert szegényke már háromszor megözevült, mire megtaníthatta Gézának, mi az igazi szerelem.

A feleségem épp a tésztát lapogatta a tepsibe – úgy cafatonként, mert sodrófával kinyújtva, ahogy anyám tanította, folyton visszaejti, és mehet a szemétkébe –, amikor újságoltam, hogy találkoztam Gézával, és megvan a rendőrségi zárójelentés. Jucika ügyében kizárták az idegenkezűséget. A boncolás azt igazolta, hogy baleset volt. Szerette a fojtogató szexet, ezért úgy maszturbált, hogy a nyaka köré tekerte a pongyola övét, és felkötötte az ágyrácsra, hogy neki-nekifeszülve megszorítsa a torkát, de most nem állt le idejében, és amikor orra bukott, megfojtotta magát. De ez semmi, mert találtak benne egy lemerülőfélben levő vibrátort, egy análgöngysort és két hullámcsatot a húgycsővében, egy Coelho-portrét a méhnyak körül és két műanyag kindertojás-dobozt a hasüregében.

A feleségem hümmögött, szerinte csak a szárazmakkú Géza akarja bemocskolni Jucika emlékét.

Nem tudom. Lehet. A feleségemet nagyon megrázta Jucika halála. Már nem kacagunk akkorákat, nem hallgatunk Cohent, és nagyszombaton, miután elkészült az ünnepi menüvel, már nem kívánta a szokásos hétvégi sikkantósat. De legalább a mézes krémes sikerült. Szinte olyan jó, mint az anyámé.

ANDRÉ FERENC

Foneopátia, szókrátétellel

szonettkosz egy vendégszonettre

*a két nap híján velem egy napon született
druszámnak, Kovács András Ferencnek*

1.

*ha elbújtál a jelmeztárba néha,
lopva nyúltál minden ócska göncért,
s bár illetél az összes tartozékba,
végül mindig magadnak öltöztél.
ha elbújtál dohos kamrádba olykor,
hogy szívbefőtteid közt körbenézz,
gyerekkorod köhögted fel a portól,
és nyelvedre zöldült rá a szópenész.
ha elbújtál a régi ágy alatt,
hogy kilesd a legszebb szörnyeid,
hazudtál nekik széles szárnyakat,
és magadra kented könnyeid.
gerinced már rég padlókemény,
mi rejtett, mondd, a rettegő remény?*

2.

*mi rejtett, mondd, a rettegő remény,
öntudatlanul is összetörni
minden egyes szót a foghegyek tövén,
míg a nyelved önmagát felőrli?
hová osont a bűntudat belőled,
mikor puhán letépted éjszakáid
tekintetéről titkos szemfedődet,
s felnyitottad bőrod csigolyáig?
az összenőtt falakban úgyse bízhatasz,
és a párnád is csak álmában zokog,
hiába minden kávéfolt, ha nincs zacc,
megmarad, ha savban is mosod.
hiába olvad szádba már a kréta,
ha rád akadnak. szólalj meg, te léha.*

3.

*hogy rád akadnak, szólalj meg, te léha,
üvölts, kaparj és mentsd, mi menthető.
ha nyelved is szárazjég származéka,
ne várd ki, míg a foghúsodba nő.
megtaláltak, itt vagy, állj elő.
te szóhuszár, suhanc, kis egzegéta,
hogya ajkaid lezárja szájfedő,
hasítsa, tépje szét a versrakéta.
a felhajtóanyag gerincvelő,
összepréselt mondat hordaléka.
bennünk, kikben elpusztulni sincs erő
keresztírmre feszült szavak tengelyén,
üzött beszéd, kifúló nyelvi préda,
hol értél véget, s hol kezdődtem én?*

4.

*hol értél véget, s hol kezdődtem én,
meddig nyúlnak négyszemközti árterek?
ha lágy a kő s a párna túl kemény,
hazánk végeérhetetlen átmenet,
hol nem törik se porcelán, se fény.
itt se ágy, se bútor, padló nem recseg.
ott lapultunk minden szekrény rejtekén,
kívül pedig tőlünk rémült szellemek.
a szájad nyílt seb, felfakadt fekély,
orrodból gőzölgő, szürke felleged
kilépett, hajbókolt, s elviharzott.
hiába mondom, átmenet, ne félj,
möbiusz-szavad önmagán túlvezet,
üres kelmékbe fúrtad messzi arcod.*

5.

*üres kelmékbe fúrtad messzi arcod,
kilépett belőled hűs tekinteted,
s fennakadt pár tépett, összehajtott
mozdulatredőbe, s fel se ismered.
hadd cipelje más a bőrszövetben,
hadd hasadjon át a hús alatta,
köszönjön rá minden ismeretlen,
oldódjon fel kásás hangalakba.
távolság tanulja meg türelmét,
puhuljon rá minden egyes indulat,
és csak vacogjon csontra vetkőzött
alázatban. világvégi kelmék
közt nem látod, merre keress gyűrt utat.
miért tévedtél el jelmezek között?*

6.

miért tévedtél el jelmezek között?
mért tagadtál meg minden mérföldkövet?
most lapulsz, veszett falkáktól üldözött
húsodról lefoszlott már a bőrszövet.
csak az lehet tiéd, mit felköhögysz.
csaholnak kint a legnagyobb kutyák,
bent magadhoz sincs elég közöd.
vesédbe égett rég az alkuvágy.
már az égtájakban sem hiszel,
minden féregjárat úgyszólván félrevitt,
csarnokvized se mos ki semmi partot,
árnyékkod is minden falról rád vized,
tudta mindig merre húznak lépteid:
rongyútvesztődből minden nesz kihallszott.

7.

rongyútvesztődből minden nesz kihallszott,
kutattál susogva friss egérutat.
ágy sehol. és így nem érte arcod
párna. csak nyüszt, süvít a léghuzat.
így altatsz mellkasodban önmarcangot.
elgyötört viharkabát a büntudat.
csupán cipőnyelv értheti meg hangod,
mely csak kutyául vonyít és ugat.
kihűlt hallgatásod eltepert őz,
s hogy vacogni tanítson a szóhalál,
szarvasnémasággal beléd költözött.
agancsát hullatva egyre fertőz,
tudtad, kiszolgáltatottan rád talál,
miért lapultál pár lelet között?

8.

*miért lapultál pár levetkőzött
rabruhában? hogy lehess áldozat?
vezekléshez úgyszincs elég eszközöd,
hiába vársz, öltözőked rád rohad.
hogy falat emelj vagy rácsot, árkot áss,
felesleges. hát vedd le rabruhád.
nincs bűnbánat, nincs rádcsodálkozás.
nem hajtanak már kékszemű kutyák.
ne nyüsíts, ne tépd hajad, ne dobj követ,
ne rágd le minden körmöd, hogy hadat
üzenhess így a lelkiismeretnek.
nem marnak húsodba már a drótszögek,
s nem szabadíthat fel így a büntudat
*lopott életben, mely nem kap kegyelmet.**

9.

lopott életben, mely nem kap kegyelmet,
minden látvány tőled visszaoldalaz.
s hogy helyet csinálj a fergetegnek,
leszel téli sebben elnyűtt ragtavasz.
szívveréseidben százhusz rab lakik,
zsákokat cipelnek egyre lennebb.
bárhogy is fohászkodsz, egy se hagyna itt,
nyál, nyirok csorog, ha felnevetnek.
hideg szádra mindig tinta kékül,
s hogyha gőzölögne ajakszéli szmog,
hozol télszagot, majd menedékül
rögszavaknak olvadó levét iszod,
hogy megbocsátás fagyjon beléd végül,
csak pillanatra, hogyha csal s konok.

10.

*csak pillanatra, hogyha családok,
mint hullát, ferd körül az úthiányt.
az utcalámpák részeg hadnagyok,
úgy mutatnak mindig rossz irányt.
ha véredényeidből összeraknád,
messze elvezetne térképázlatod
artériáknak árterén. szívaknád
mélyén fészkelnek a legszebb állatok.
ágyat hiába vetsz a hallgatásnak,
érverésed úgyis menthetetlen,
légrögök kék vénáidba másznak,
és feloldódsz véges vegyszerekben.
tűszavad mint lemezt, sérti nyelved,
és ezt csodáltad mégis, szólj, te gyermek.*

11.

*és ezt csodáltad mégis, szólj, te gyermek,
ahogy sikolt a nép és ég a jászol,
hiába rejtenek precíz fegyelmek,
nyálesőben úgyis vérig ázol.
legördül lábaidról minden járda,
leválik talpaidról minden lépted,
sárga csikkeket ragasztasz szádra,
és hagyod, hagyod, míg csontig éget.
tűzbe öltözötten láng az arcod,
nincs se jel, se út, mi rád mutat,
pucér vagy, ruhád hiába tartod,
bőrödhöz érve úgyis meglyukad.
minden parázskabát, mi rád tartozott,
most vállfán függő súlyos alkonyok.*

André Ferenc

12.

*most vállfán függő súlyos alkonyok,
várnak, hogy magadra öltsd kabátnak,
mint néma szájba fennakadt horog,
úgy cibál a kölcsönként alázat.
mert eltévedtél két hallgatás között,
és dinnyemagként lenyelted magad,
most nőnek benned görcsös ösztönök,
váltak gyomorfaladról a vakolat.
a szókutyád egyre nyersebben ugat,
kihull szádból minden törmelékkel
az értelem, s nem marad, csak léghuzat,
hogy kiszívja majd a nyelvkatéter.
mily felejtés ringat lopott ékezet
hullámain, mondd, mily emlékezet?*

13.

*hullámain, mondd, mily emlékezet
sodor, dobál, akár a bálnacsend?
lebegni, úszni próbál két kezed,
lenyelni sót, savat, mi szádba ment.
csillámszótagokban fészkelő hiba,
te némaságkovács andré ferenc,
csak az elázott nyelvű grammatika
börtönében lettél szófegyenc.
delfinül sirálysikolyt jegyeztél,
szókrátert cipeltél önmagadban,
átcsapott fejed felett jeges szél,
ágyad alghallgatásra csattan.
hangzátonyon megfeneklett képzelet
rezzenti arcod, mely nem létezett.*

14.

*rezzenti arcod, mely nem létezett,
olvadó viasz, miként zuhan, zizeg,
szárnycsapásaid hiába fényezed,
elmosják a feltörő talajvizek.
gerincvelődben gyerekkorod reze,
hogy visszarántsa felajzott inad,
gégemetszetekbe köves út vezet,
hogy angyalokra válthasd zoknidat.
fülszatórnádiban motozó csönddarázs.
türelmed elmoshatatlan véredény.
szemed kohó, de arcod árterén
a felgyült idő tépett pattanás.
hogy új nyelvet ölt minden tartozékba,
hát elbújtál a jelmeztárba néha.*

vendégszonett:

KOVÁCS ANDRÁS FERENC

Kölyökportré

Ha elbújtál a jelmeztárba néha,
mi rejtett, mondd, a rettegő remény,
hogy rád akadnak, szólalj meg, te léha,
hol értél véget, s hol kezdődtem én,
üres kelmékbe fúrtad messzi arcod,
mért tévedtél el jelmezek között,
rongyútvesztődből minden nesz kihallszott,
miért lapultál pár levetkőzött,
lopott életben, mely nem kap kegyelmet,
csak pillanatra, hogyha csal s konok,
és ezt csodáltad mégis, szólj, te gyermek –
s most vállfán függő súlyos alkonyok
hullámain, mondd, mily emlékezet
rezzenti arcod, mely nem létezett?

André Ferenc

SZÁVAI ATTILA

Ugyanaz

Joli vonattal jár dolgozni. Sötétben indul, sötétben érkezik. Az alvó tájon átrobogó vonat ablakai mint egy filmszalag celluloidkockái villannak meg, az egyik ilyen kocka fősze-replője Joli, ahogy kifelé néz a saját tükörképéből. A város-széli üzemben dolgozik, az egyik csarnok tisztítása a feladata. Padló, irodák, mosdók, vécék. Előre köszönnek neki a biztonsá-gi őrök, *régi motoros*, szokták mondani mögötte az egyenruhás férfiak.

Joli egész nap egy speciális takarítógépet tol maga előtt. Mivel nem lehetett gyermeke, munka közben eljátssza magában, hogy egy babakocsit tol. Koszos plüssmackó lifeg a takarítógép mar-kolatáról, egyik szeme hiányzik. A nő gyakran beszélget mun-ka közben a játékmacival. *Ugye milyen szépen csillog a padló, ezért vagyunk mi itt macikám, ez a mi dolgunk*, szokta motyog-ni bizalmasan. Munka közben, ha fiatal, vékony menedzserlá-nyok közelednek, Joli a természetesnél jobban kilengeti a farát a takarítógép tolása közben. Pipiskedik. *Mit tudnak ezek a fiatal csitrik*, gondolja ilyenkor, *mit tudnak az életről*. Amikor elha-ladnak mellette, ő csukott cérnaszájjal rájuk mosolyog, közben nagyot szorít a gép fogantyúján. Nedves marad a matt fekete fe-lület utána. Az irodista lányok javarészt kedvelik őt, a takinénit, ahogy egymás közt hívják, nagyot köszönnek neki reggelente. Némelyiküktől a kopott plüssmaci külön köszönést kap. Ilyen-kor mintha jókedvében nagyobbakat himbálódzna a játékkállat.

Joli gyakran beleszagol a mellette elgyalogoló irodistalányok húzta illatfelhőbe. Közben elképze-li, ahogy a fiatal menedzser-lány reggel munkába készülődik a szép fürdőszobában, amiben két mosdó van, két tükör, bidé és vécékagyló, két autó a garázs-ban. Ahogy a többtucatnyi drága, divatos ruha közül kiválasztja az aznapi szettet. Elképze-li a sokféle parfümöt, a plafonig érő fürdőszobatükör előtti díszes üvegtálcában a drága karórát, mikor milyen színű kell, a fiúnak is van három drága karóra-ja. Jolinak egy karórája van, pontosabban egy közös karóra az

anyjával, aki pedig szintén az anyjától örökölte. Régi orosz óra. Nem merték hordani, nehogy elhasználódjon, elkopjon belőle az idő. Mintha így akarták volna rögzíteni, kikötni saját nyomorukat, pállott generációs önsajnálataikat és irigységüket. Hogy ott védjék a fiók sötétjében, a mozdulatlanságban, az időtlen poros némaságban.

Az egyik irodista lány – vékony, görbe alkat – kifejezetten fogékony Joli keserűségére, panaszaira. *Ugye te sem aludtál jól az éjjel*, szokta kérdezni reggelente cinkos hangon, vagy éppen elmeséli, hogy a kórház várótermében kikkel találkozott, mi-féle förtelmes sérüléseket és betegségeket látott. Az üzemorvosi vizsgálaton történeteket közös reggelizéskor beszélnek meg, ahogy meg szokták vitatni a vérvételek eredményeit is. Szakértő sugdosással hajolnak a papír fölé, az izgalmasabb részleteknél hosszabban elidőznek a mutatóujjak. Ez az irodistalány máskor arra kéri Jolit, hogy meséljen a férje haláról, a hagyatéki tárgyalás menetéről, *ugye milyen rossz egyedül*, kérdi mindig valami különös elégedettséggel a hangjában. Aztán a takarítónő újra nekilát a munkának, rója a köröket a csarnokban, irodák, termelési terület, raktár, ugyanaz az útvonal, évek óta ugyanaz a program, ugyanazok a mozdulatok: egy lakatlan bolygó kerin-gése a hideg, keserű univerzumban.

Volt, mikor az egyik irodában döglött egeret találtak a kiskosztűmös fiatal lányok. Olyan arccal állták körül a tetemet, mint akiknek épp most mondták meg, hogy a férjük egy férfival csálja őket: undorral vegyes csodálkozással. Az egér teteme az egyik irodai forgószeker alá került, a kolléganő, miközben hátrátolta a székét, hogy kávéért induljon, rágurult, félméteres véres csíkot húzva a padlón. Az állat harmada eltűnt. Illetve ott volt, oda volt ragadva a linóleum fakó melegébe. Az egyik gyakornokot a takarítónőért szalajtották. Joli morogva lépett be az ajtón, mondván, hogy neki ez nincs benne a munkakörében. A halott állatot, mint egy tárgyat, két ujjja közé csippentve, a lehető legnagyobb természetességgel felvette, majd rutinos mozdulattal a szemetes zacskóba dobta. Közben nagyokat köhögött, mint mindig, ha halálszagot érez.

heti ki. Pedig legszívesebben odaköpné néhány ellenszenves irodistalány kiskosztümjére vagy a laptopjaik monitorjára, rá a projektoros kivetítőn világító grafikonra.

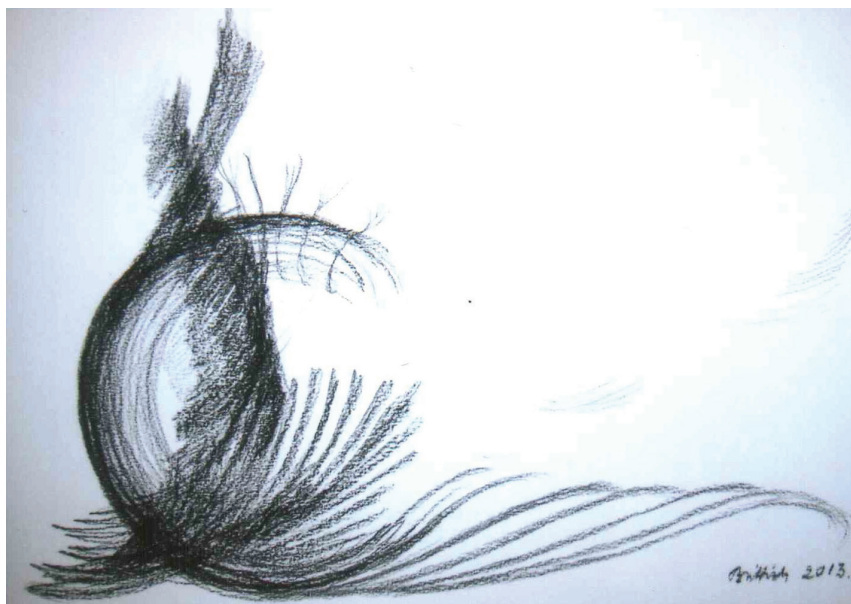
Nemrég történt, az egyik tárgyaló takarítása közben, hogy a túlórázó irodai dolgozók a büfébe mentek, és bekapcsolva maradt egy laptop. Joli elámult, ott állt egyedül a tárgyalóban, csak a projektor puha zümmögése hallatszott. A kivetítőn tortadiagramot látott, színes cikkekkel, számára egészen idegen, érthetetlen adatokkal. *Tisztára, mint a reklámokban*, gondolta, mert mindig irigykedve-álmodozva nézte azokat a reklámokat, amikben valami irodai megbeszélés zajlott épp, ez volt a háttérsztori, aztán jött csak a tampon, a rágó, a hajfesték, tehát maga a termék. Az egyik asztal szélén meglátta a prezentációs lézermutatót, apró, éles piros pöttyöt lehetett vele a vászonra világítani, ha valaki előadott éppen. Körülnézett, majd felvette, játszani kezdett vele, mintha magyarázna, ahogy a tévéreklámban is a fiatal, szép menedzserlányok. Nagy karikákat rajzolt a vászonra a piros pöttyel. Egészen elképzelte, hogy ő is fiatal irodistalány, divatos ruhában mutogatja a fontosnál fontosabb adatokat a többi fiatal menedzsernek. Szép arcok, szép fizetések, szép életek. Már egészen beleélte magát, mikor mögötte hangosan krárogott valaki az irodaajtóban. Joli kezéből kiesett a lézermutató, azonnal lehajolt, hogy felvegye, egészen elvörösödött, ahogy guggolva hátrafordult. Drága női cipópárt pillantott meg, az egyik lábfej idegesen, türelmetlenül topogott, ahogy lassan feljebb kúszott a tekintete, úgy bontakozott ki egy ötvenes nő alakja.

Mit csinál maga itt?, kérdezte szúrós tekintettel az érkező. Ismerős volt Jolinak az arc. Megfigyelte már, hogy ha közvetlenül ez után az irodista nő után megy be a vécébe, biztos, hogy talál friss takonygurigákat a vécépapírtartó fölött. Gondosan az egyik bizonyos csempére kenve. Ha ez a bizonyos nő épp a menstruációs napjaiban van, a takonyguriga mélyebb színű, terjedelmesebb, lassabban szárad, viszont hosszabban keni szét a gazdája. Jolinak fontos titkai vannak. *Kérdeztem valamit, nem hallotta?*, váltott egy oktávval magasabb tónusba a nő. Joli felállt, zavarában tördelni kezdte ujjait, lábait maga előtt keresztbe téve rebegette. *Csak... csak... szóval, csak játszottam.* A nő beviharzott Joli mellett az irodába, szapora ujjmozdulatokkal zárta a számítógépeket, hogy csak a fekete képernyőket lehessen látni.

Eredjen a dolgára, vetette oda Jolinak, majd kikapta kezéből a lézermutatót.

Lassan lejár Joli munkaideje, az utolsó körét rója a csarnokban. A termelési dolgozók hazamentek, már csak néhány irodában ég a villany. A takarítógép tartályából kiönti a mai utolsó adag koszos vizet, betolja a gépet a takarítószeres raktárába, a plüssmaci bal fülét gyengéden hüvelyk- és mutatóujja közé csipenti, finoman dörzsöl-simogat rajta. *Aludj jól, kicsim*, suttogja anyáskodón.

A vonatablak filmkockájában ugyanaz a fakó Joli-arc, ugyanaz a tükrökép, ugyanaz a kifelé bámulás, odakint ugyanaz a sötétség, ugyanaz a hideg. Otthon ugyanaz a kutya, ugyanaz az ajtónyikorgás, ugyanaz a kihűlt ágy, ugyanaz a fénykép a régi kegytárgyak között, ugyanaz a tengeremély sóhajtás elalvás előtt. Ugyanaz a gyorsan hűlő cserépkályha.

Brittich Erzsébet: Integető (szénrajz)

SIMON ADRI versei

(Legyél ma hűvös...)

Legyél ma hűvös, kemény velem.
Mondd, hogy a küzdés reménytelen.
Hogy nem lesz többé zöld karácsony,
hogy nem férek át a börtönrácson,
hogy a Föld lassan búzló fekély,
hogy rám csattan a csatornafedél,
hitesd el, az élet földi pokol,
és a Nagy Doktor úgyis kipakol,
légy kietlen, vad menedék.
Fújd szemembe a szél hidegét.

Ölel, nyaldos

Mikor a teherlifttel alászálok,
mindig remélem, végre becsapódik,
és szétterjesztett szárnyakkal áll ott
az angyal, akinek nem rossz, nem jó itt;

aki csak áll, és szelíden néz rám:
ő még, azt súgja, most is megbocsát,
és én is csak állok, lelógok bénán,
egy világvégi tenger ölel, nyaldos át.

Felizzik a tér, vállamra száll az angyal,
lángra kapnak mind a háztetők,
és én csak állok, szívemben faggyal –
és megfogom és megszorítom őt.

Nehézségi erők

*Egy asztrofizikai áttörés: a gravitációs hullámok mérésének
margójára, Albert Einsteinnek, Rainer Maria Rilkének
és Radnóti Miklósnak, 2016-ból*

A Hold visszaveri a fényt, de egy intergalaktikus támadást
biztosan nem. Ellenben teljes felületén a gravitációs hullá-
mok

aztán vernek, mint a fene! Igaz, nem vernek úgy,
mint más hullámok mondjuk szülő-Földemen,
de nem történhetne meg ott sem, a Holdon, hogy egy
végeláthatatlan, kietlen, hanghullámokat sem továbbító,
csak a fénnel szemben tehetetlen, mínusz 273 fokok,
azonnal öló világegyetembe kiszálljunk a vonzásköréből.
Erős bennem ugyan a késztetés, hogy reklamáljak
az Országos Traumatológiai Nyelvészeten „a Hold ma oly
kerekek!”

passzus miatt, hiszen ez az emberek félrevezetése, egyenesen
a komplett emberiség egyetemes megtévesztése, totális
visszazüllesztése a prekopernikális, sötét kora őskorba,
vagy hova, amikor még azt hitték, a Hold nem mindig ke-
rek

– jav.: gömbölyű, de ebbe már tényleg nem kötök bele –,
hanem néha félkör vagy urambocsá' sarló alakú, vagy mon-
dok

még rosszabbat, egyszerűen eltűnik, nincs többé, kaput!
Holott

pontosan tudjuk, hogy a Hold mindig kerek, csak
nem mindig ugyanúgy ver. Vissza. Fényt.
Vagy életet. Hülye Radnóti, hülye Rilke.

Simon Adri

DÉNES GABRIELLA

Virágszálak egyfajta tu b'shevatra

Egy szerelem hatványai

Vagy a szíved hoz haza, vagy semmi, mondta keresztanyám. Fülemben cseng még, ahogy egy jóképű székely leány a Bálint-napi örületben azt mondja a virágboltban: *Nekem orgona kell. Semmi egyéb.* Aztán úgy hagyott el persze, hogy a szemembe sem nézett, csak megírta, hogy beleszeretett... vagy ki sem szeretett. Erzsikébe vagy Pistikéből. (Ekkor vesztettem el először egy fél pár fülbevalóm. Piros volt, gyöngyből készült hematittal. Mégis ő volt az egyetlen, aki orgonát akart ajándékozni.)

Április elején a Királyhágón túli vidék elnyeri értelmét. Nyílik az orgona. Mesevilág. Sövény. Díszcserje. Burjánzó. Bódító. Lila. Bágyadt még a napfény, de már ereje van. Vibrál a levegő. Szédülnek a darazsak. Részegnek. Illatmolekulás potrohukkal táncolnak közel a királynőjükhöz. Hátha.

Intenzív, hosszú és elfáradt napok után jöttem vissza kolozsvári satnya albérleti szobámba. Egy hét sem telt bele, másodszor láthatom... Feszedeznek, fakadnak, virítanak. Négy nyelvű szirmocskákat bontogatnak. Illatoznak. Lopják az árusok, a legények, a lányok. *Őt lejj egy bukéta, olcsón adom.* Áhítozom, ácsingózom. Csak egy szála. Nem volt fül soha ezt meghallani. *Magad, uram, ha embered nincsen.* Végül is csak nézegetem. Kímélem. *Mi van akkor, ha leszakítom, de helyben semmivé válik, mint holmi világszép nádszálkisasszony, mert rögtön vizet kér, ami nem lesz nálam, és kedves lovam sem áll meg a tónál...* Az árusok a nap végén kukába dobják a maradékot. Évek óta mit nem adnék, ha. Végül letépek egy egészen kis virágot. Mint a sarkok rongya, császárnoi mivolta megtiporva, vastag utcapor orcáján, szívlevelén, illatlelkén. Nincs mese, sem tó, sem örök élet vize, mely táplálja.

nárciszok még nem. A tanító néni kertjében, a szomszédban még nincs orgona. Hófehér csönd. Naponta lesem a bokrot, szó-lal-e. *Nem illik így rajongani*, mondják. Vágyakozásról nem is hallottak, talán csak a sorozatokban. Átkozom a diófát, mert ár-nyékolja a virágokat. Ha közülük mégis letépek egyet, a bimbó a tenyerem melegétől illatozik. Ki mondja, hogy virágnitáshoz sem csodálat, sem naplangy nem elég; nyílni, szeretni szitokszó. Meg hogy az esőben is csak szikkadni szabad. Visszatérve a Kin-cesbe már csak távolodó szíromintését látom.

Orgonavirágzás után negyed évvel, s attól a februártól évtizednyi távolságra dögmeleg ül a Mezőségen, unom az ingázást, fáraszt, eszi az életem. Másfél óra oda, másfél vissza. Busszal. Hónaljszag, kétnapos. Porkeringő. Manele.* Léghondi. Három hónapja nincs orgona. A városka napszitta, árnyékmentes buszállomásán mell-be vág a hőség. *Bună ziua, doamnă, trebe' să viniți' și în vacanță? Sănătate, doamnă!*** Kék szalmakalap, napszemüveg fel... Sokat megélt néni a tér sarkába húzódva liliomot árul. Kókad a virág, kókad a néni. Szinte bocsánatot kér a tartásával – vajon a virág-tól, a nyártól vagy az utasoktól? Tovasietés. Megállás. Visszatérés. Utolsó tízlejesem adom, pedig ötöt kér csak. Kezet akar csókol-ni. Sietek. Három szál fehér liliommal. Napszitta energiájukkal is tolonganak. Émelyítő. Hivalkodó. Orgia. A szagát sem bírom gyermekkorom óta. (A pasim ekkor az új nőjét szűzteleníti épp. SMS-t ír nekem, hogy hiányzom, szeret... Hadd tapossak a po-hár-ra: mazel tov!) A liliomszírom alkoholban gyulladáscsökkentő hatású. (*Tendresse? Eh bien, pas du tout...*)

A virágot áruló néniről nagyanyám jut eszembe. Mindig attól félt, meghalok, ha a vázányi gyönyörűséggel, a szívlevelű s négy-nyelvű virágocskákkal, malasztal teljes buja orgonákkal egy szobában alszom. *A rózsá s a boroszlán szaga éjjel megnyu-vaszt. Meghóssz tölle.* Miután elnyomott az álom, beosont, ki-vitte a vázát. Nem tudta, milyen öröm, szenvedély, mélabú van abban, ha valaki nehéz hűségű orgonaillatban alszik el, hogy aztán a papok prédikálta odaátban eszméljen. Mint ahogy nem tudta sem a darazsak táncát (*micsoda felesleges butaság!*), sem az állam nyelvét (*micsoda kötelező butaság!*). Nem tudott talán csak szolgálva szeretni. A hollóhajú nagyanyjához vágyott min-dig, akivel gyermekként Aradon járt. (*Ó, a Dobra utca!*) Nincs közös nyelvünk, csak genetikánk.

Ki kell várni. Ebben az illatpillanatban érdemes lefeküdni. Tömény aromatánc libbenjen be az orron, teljék fél perc... szédült hörgő, bódult tüdő, illatos érszűkület. Fények. Színek. Lila. Sejtjeim érzik, amikor az első rügy kipattan. Indul az illatrészegség. Keringek vakon, zúgva, taláломra. Szédít. Vonz, bár ellen kéne állnom. Kilépni bűvköréből, elhaladni, nem várni, nem szeretni. Mégis: meghalni csak májusban vagy orgazmus közben. *Pur désir de lilas.*

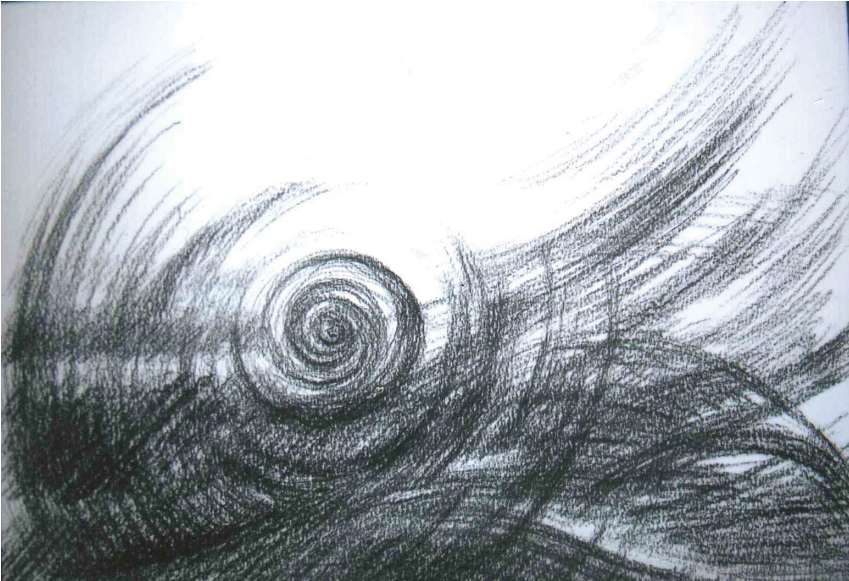
Majd a szívem, vagy semmi, szólt igazat keresztanyám. Nyugtázom: semmi, mert lélekborgonyt nehezen húzok fel. S ha meggondolnám magam, van-e hát miért elvitorlázni és kikötni újra; gyermekkorom tájain a tavasz zengése késői, az ősz tánca korai. Szerelmes volt, amikor mondta nekem, s talán magáról beszélt. Ő otthon lobogott, én a székesfővárosban. Máig sem tudom biztosan, vajon a városba vagy néhány kósza pillantásba, ringatózásba, közös kilométerekbe, kiáltozásokba, hevülésekbe voltam-e menthetetlenül szerelmes. Bár keresztanyám remélte, hogy mégis az otthoni legénybe, aki orgonát akart venni februárban. Vágyta, hogy ne a hirtelen felbukkant fényképészbe. Ne ismerjem meg soha a vér lüktetését. A slicc feszülését. A gombok pattanását. A fotográfusból áradt azon a tavaszon a vonzó, fémes vágy. A kertjében cseresznyefák, s ingünkkel együtt a szomszédok ablakai nyíltak. Már nem voltak orgonák, de tán ha megvárom a következő májust... *AZT nem illik,* szajkózza keresztanyám messzire kerülve a témát. Menjek férjhez. Szüljek hat gyereket. Csak semmi élvezet! Kötelesség legyen, összeszorított fogak. Keserűség, hogy köpni kelljen tőle. *Házasság előtt nincs nemi élet!* Utána is szigorúan gyermeknemzési célból s csak havi egyszer. Combnyitással büntetni vagy jutalmazni kell... Talán még tizedeket is mond, vagy befizet vajegy' liturgiá-ra. Oldana és kötne ma is, ha tudna. Átadná a nép bölcsességét vagy butaságát.

Most éppúgy, mint mindig, óhatatlanul, olthatatlanul szomjazom az orgonára, a lilára, csokros virágára, négy nyelvű szirmocskáira, buja, vég nélküli illatára. Aromái ködként ülnek a tömbházak között. Rajongás. Méhlépés. Hódolat. Ajnározás. Oltárt építek, mert beragyogja kilencágú gyertyatartó módjára a szobát. A sarut le kell húzni, arcra borulni, meghallgatni, mit suhog az, aki van. Eszembe botlasztja, hogy soha nem volt vilá-

gos, az, aki volt, vajon értette-e a szót, s direkt kínzott, vagy nem volt hajlandó megérteni. *Szakíts magadnak*. Protokoll nála talán, hogy virágot csak a szeretőnek. A friss húsnak kell a páclé, sok fűszerrel, úgy a jó. *Magad, uram, ha embered nincsen*. Négyesszimmetria-aroma, másfél liter víz, tiszta alkohol, kádnyi szírom. Belefúlni vagy túlélni általa. Parfüm. Tizenegy hónapra kell csak, a többi eltelik. Pur désir de lilas.

*** igénytelen mulatós zene (román)**

**** Jó napot, asszonyom! Vakációban is kell jönnie? Egészséget, asszonyom! (román, Szamos-mezőiségi dialektus)**

Brittich Erzsébet: Légörvény (szénrajz)

HORVÁTH BENJI

Relax

Már nem nagyon beszélsz a sötétről, ha kérdik.
Igyekszel elfogadni minden folytatást,
ha bárki erre jár, te nem fordítasz vissza senkit,
csak mész egy szó, a jelzések után.

Valakit vársz, aztán jön valaki más.
És nem tarthatod meg egyiket se.

Hallgatod hát, ahogy Thelonious Monk,
a szólópilóta magyarázatait kopogja

elnyugvó testek rezgéseire. Szentendre.
Gellérthegy. Alattatok szavanna.

Persze, játszol, de nem tervezel semmit,
ami, ha elsőre nem, eljön második este,
eljön a fürdés, eljön a tépés, a kérdés,
hogy ki mit néz, és ha bólint, akkor mire,

találkozások, üres tér, Monkot felváltja Chopin,
eszedbe jut egy... Így nézel félre majd a HÉV-en.

Aztán vissza, mert *úgyis megfordulnak mindenek*,
de ez nem a te hibád. Te csak izgulsz,

hogy röpködésed célba érjen.
Aztán vasárnap üzen a kékhajú: *relax*.

És a Margithídnál megérzed a téli holdat,
amíg fejedben üti a zongorát Thelonious Monk,
pilótád. Nem találsz benne hibát,
ahogy dúdolván újra repülőre szállsz.

CSELENYÁK IMRE

A halál megtűrt fia

Regényrészlet

Június elsején egy poros csizmájú, fekete köpenyes, vékonydongájú fiatalember nyitott be a jegyzői lak konyhájába. Aranyé a tűzhely körül foglalatoskodott, a vendég mögéje surrant, átölelte, csókot cuppantott oldalvást az orcájára. A nő megpördült, lángra lobbant arcából riadt szem meredt az idegenre. Ilyet férje még sosem tett vele, pedig milyen édes is a váratlan érintés, hanem ez a merész ifjú nem lehet más, mint...

– Petőfi, a költő?

– Az vagyok, Júlia, egyem meg az eszét!

– Jóságos Istenem! – kapott kebléhez az asszony, s az arcpír ellobbant, átváltott halovány megilletődöttségbe. Hát-rább lépett, hogy meglegyen közöttük az illendő távolság – Jaj, de vártuk már kegyelmedet!

– Erdődön jártam ugyan komoly ügyben. Hazafelé tartván Nagyváradon eszembe jutott az én szívbeli Jankó pajtásom. Hol van hát az ebadta!

– Jaj, lelkem, künn van a gyümölcsösben. Hamar kötöm a kendőt, megyünk!

A gyerekekre szolgálólány vigyázott, így az asszony el tudott sietni vendégével a fáskertbe. Petőfi már messziről megismerte a Szilágyi által leírt, nagy bajuszú férfit, aki egy fiatal diófát nézdegélt értő szemmel. Tavaly őszön ültette: vajh megeredt-e?

– Addig éljen a gazda, míg abból a fából telik ki koporsója! – kiáltott feléje Petőfi.

Arany odanézett, és a köpenyes, mentés, fehér galléros fiatalemberben tüstént ráismert várvavárt vendégére.

– Kívánságnak se rossz, hallod-e pajtás!

A két költő elnevette magát, megölelték, megcsókolták egymást, s oly gördülékenyen kezdtek el beszélgetni, mintha csak az imént hagyták volna félben.

– Hallod-e, valóban cudarul megcsúfolta a tűzvész a szép Szalontádat.

– Pedig már valamit alakult is azóta.

– Láttam ám, ohó, építkezik itt még a félkarú is. Hál’ Istennek, hogy a te hajlékod sértetlen.

– A gondviselés. És megmaradtak pótolhatatlan könyveim, irományaim is.

– Az Úrnak kötelessége, barátom, szeretni a jó embereket. Így is túl sok van a rovásán!

Ezen csak nevetni lehetett, bárha istenkáromlásnak is elment volna.

– Honnan vetődtél felénk?

– Erdődről. Éppen mondtam hites feleségednek, hogy Nagyváradon eszembe jutott: na, hogy van az én Aranyom, hát azonmód idevettem az irányt.

– Ezt jól kitaláltad, de már induljunk is haza, étel-ital mellett csak jobban érezzük magunkat.

Júlia mögöttük baktatott, el-elkapva szavukat. Petőfi jóval többet beszélt, és hevesen hadonászott hozzá, ura csak rövid szavakkal, leginkább igenekkel válaszolt. A János vitéz szerzője hol a pesti irodalmi közeget szapulta, hol hazafias lelkiületét engedte szabadjárá. Szinte egymagasságúak, János valamivel testesebb, az egymásba feledkezésük olyan volt, mintha nem is létezne számukra külvilág.

Otthon nyomban kirakták a kerti asztalt a tornác elé, ami idén a tűzvész óta először történt meg, s az asszony hozta a bort, tálalta az ebédet.

– Nincs egyebünk, csak ez a túrós galuska tepertővel – szabódott. – Ha tudtuk volna, hogy ilyen tisztességben lesz részünk...

– Hagyja el lelkem, Júlia! – nevetett a vendég. – Válogatós költőnek üres marad a hasa. Hanem kelmed terítsen ma-

gának is, én egy falatot nem eszem addig, míg közibénk nem telepedik!

– Nem illik az, kérem, gyermekes asszonynak...

Petőfi nagy hangon cáfolt.

– Az én Arany barátom felesége, Júlia, mely név nékem oly kedves, majd alkalmasint arról is szót ejtek, ne adja által magát régimódi szokásnak. Miféle reformer, forradalmár lennék én, ha ezt könnyeden venném! Hanem hol a két aranygyermek?

– Pihengetnek.

Az apa hozzátette.

– Majd még a terhedre is lesznek, meglásd, feltéve, ha a hátralévő fél esztendő töltd, amit szívemből reménylek.

Petőfi kuncogott rajta.

– A gazda marasztal, bár nem tudá, mit vállal! Óvakodjál nékem illet mondani, pajtás, mer’ komolyan veszem, és azon találsz magad, hogy kitúrta lakodból.

Ezen a ház ura derült. Versei, levelei alapján ilyesminek képzelte el a híres, hírhedt költőt. Sűrű, elől felálló, most kissé rendezetlen fekete haját beszéd közben jobb kezének ujjaival gyakran hátrafésüli, vagy inkább simítja. Homloka közepén meg az ornyergén vékony ránc, íves szemöldje alatt ében bogárszemek, melyek beszéd közben csillognak, az orr kissé meggörbült. Apró szája gyakorta mosolyra áll, indulatában elvékonyodik, noha elég húsos. A fogai szabályosak, fehérek. Arcának bőre sárgásbarna, egynehány dohányszín szepelével a járomcsontnál. Ez afféle rosszcsont-küllemet kölcsönöz neki, s ha mosolyog, kölykösen megnyerő, ha méltatlankodik, kicsit kellemetlenné válik az ábrázat. Gyér, vékony bajusza s állszakállá világosabb a hajánál, nyaka az átlagosnál hosszabb. Öltözete a már említett úti köpönyegen kívül, ami most ott lóg a tornác alatti kampón, zsinóros, fekete atilla, ráhajtva történelmi inggallérja, amely eredetileg fehér, most kissé szennyes – ezt ki is nézte magának az asszony: amint lehet, kimossa. Sötétszürke pantallónadrág, magas szárú, lábán jobb

időket látott fekete csizma. A hangja némiképp rekedtes, nazáliság is érződik benne, ami pezsdítő hatást tesz a hallgatóra, s a fül többé nem ereszi el zöngését.

Júlia látszatra vonakodva, de feszítő belső örömmel foglalt helyet a két költő között. Petőfi nagy étvággyal látott evéshez, de pár kanál után megint hallatta hangját.

– Ezt nevezem én családi otthonnak! Étél, ital, szeretet, nem is kell ennél több a magamfajta kóbor poétának. S vágyam szerint már én is erre törekednék! Mívelni ezt a szép magyar nyelvet, szeretni, s szeretve lenni, csak még ott a szabadság is, édeseim, amit ki kell vívnunk! Életem sanyarúságait biz végig gondoltam, oh, az én sorsom dúsgazdag volt keserűségben, s ha mostan boldog vagyok, hát megérdemlem. Hat esztendeig voltam istentül, embertül elhagyott földönfutó, hat esztendeig követett két sötét árnyékom: a nyomor és a lelki fájdalom. Aztán elolvasám édes barátom művét, a Toldit, s példának állítom magam elé az ő életét, és azt kell mondanom, soha nem tudom méltón megköszönni, hogy Arany Jankó a világon leledzik!

A házigazda belepirult.

– Ugyan, ugyan, Sándorom! Én érzem magam lekötözöttnek! Tudod te azt, mennyit köszönhetek a János vitéznek, A helység kalapácsának és a többi szép versednek. Soha nem lett volna belőlem igazi költő, ha te nem születesz meg nekem.

Petőfi szeme úgy csillant föl, mint az ónix. Kezével hátrasímitotta haját, és nagy pátosszal mondta:

– Ennek igazán örvendek. Hanem, Jankó, te vagy mostan a hon legnagyobb költője.

Az asszony fölszisszent, arcát a tenyerébe temette. Hogy a ma élő leghíresebb költő az ő urát nevezi a legnagyobbnak, ezt sose gondolta volna. Ámbár lelke mélyén ő ezt már tudta, attól kezdődően, hogy bele-beleolvasott a készülő Toldiba. Megerősítették aztán a Szépirodalmi Szemlében megjelent méltatások, dicséretetek, hanem most így ezt Petőfi szájából hallani...

– Hagyd már ezt el, Sándorom! – habogta Arany. – Közöttünk ne legyen helye rangsorolásnak, a szent ügy lebegjen csak szemeink előtt.

Júlia remegő kézzel bort töltött a férfiaknak, elvitte a tányérokat. Ezzel a „jutalommal” most kicsit egyedül akart maradni, hogy kedvére könnyezhessen. János és Sándor különben is átért a politikára, amihez ő kevés fogalmat társított.

– Épül ám a híd Pest és Buda között, bár látnád! Ha készen lesz, Bécs csak szalutálhat nekünk. Milyen kár, barátom, hogy ez a két jeles ember, Széchenyi meg Kossuth sehogyan se ért szót egymással. Az a baj, hogy Széchenyi lenézi a magunkfajtát. Engem bajkeverőnek tart, Kossuth, Wesselényi nézeteit pedig radikálisnak ítéli. Pedig, ha ezek összefognának, az udvar semmit se tehetne ellenünk, persze Deákot se felejtsem ki...

A jegyzői lak tornácán ekkor megjelent a két gyermek. Petőfi mindjárt észrevette őket.

– Az áldóját, csak nem tündéreket látok! Na, jertek csak ide, kicsi szentjeim, hadd adjak barackot a fejetekre! Ó, hiszen Juliska valóságos angyalka, Laci meg egy vasgyúró! Na, jertek, jertek!

LABODA RÓBERT versei

félálom IV.

régebben szerettem én
a házunkból egyedül ki-bejárni
szegletnek látni a körfolyosót
ablak réseiben játszani átjárni
szobák sorsait óvatosan nyitni s zárni
az ajtókat csendben
de mindig magamra
soknál több magányom ha lehetett tán lopva álcázóan
dédelgetett és kulcsra zártam a suttogó gyerekkort
ezt el se bírtam
volna másokkal együtt
a magány is sok volt nekem
a csendem hallgatag a magamé
szerettem
csak azt láttam hogy mindig más alakra
kulcslyuk nagyságúra foszlik olyankor a világ
és törik darabokra a szemembe hullanak
a régi falakba ütött repedések
minden csak néz rám
csak néztek és bögtek
(a repedés pont olyan épp annyi mindig amennyi szem kifer rajta)

félálom III.

nem láttam apámat
anyám haját simogatni
már rég
a zsúfolt házban
régén sok minden elfért
tán kevesebb mint mikor
több lett a közös kényszer
az együttlét
állt közétek
meg lehet biztos én is
kicsit korán
túl hamar éltem
belétek magam
bele a családba
hiába haraptam
saját húsomat is ebéd helyett
a szűk gyerekkor
nagyot nyúlt
iszonyat távolságra tudott nőni
tőletek
mint én
messzire el
már nem haragszom
azóta nem tudok
így lett fehérebb tágasabb a házunk
nélkülem
már simításból is
több elfér benne
ugye már van belőle elég
apám

mondd hogy virágai nyílnak
az ablakban
madárhang jár a szobánkban
mondd
már egyszer apám
amit hallani akarok

anyámnak

sápadt és mindig ázott az egész családom
olyan voltam én izzadós
gyerek náluk
pontosan semmivel se másabb

ha kellett világokat váltottam meg
a sajátomat többnyire
örökké
ugyanazt a fát másztam
azon járt az agyam
hogy miért csak ilyen vagyok
én ennyire egyedüli semmilyen
egyszerű akár az árnyékom
amit csak a magány nézet velem

fájt az idő ahogy sebeket horzsol
és hazudott ahogy telt
egy percre se hittem el neki
hogy köldökzsinór kötött volna valaha is
össze engem anyámmal
mert ha igen
akkor ő most is meg mindig
hol van
merre égek
dobogok benne
nélküle

itt ez az udvar
hogy hogy csak nekem hagyta
nem tudta hogy itt apám a sziklakert
s benne én kövirózsa

Laboda Róbert

nem gyerek

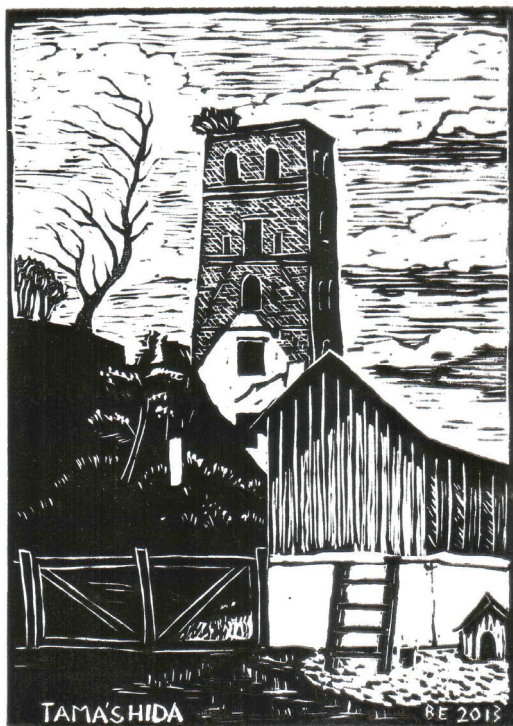
ugye Isten te hallod
akkor is ha nem érdekel

ha nem feléd fordulva motyogott
szavaim lassan
beérnek hozzád

ne hagyjuk azt a tíz parancsolatot
sok gyerek elbutultan nélkülük
úgy nőtt fel
közben
ez a halál ez a nagy bitang
egyre többször
egyre közelebb kerül hozzám
igazán
semmi különös
nem történik
csak rövid csupasz fekete
így fogja magát
a nyamvadék
így feküdt a házunkra
a jónépet kergeti ott benn
mintha csak ez a dolga lenne neki a világon
hogy pont itt
pedig ha tudnád Istenem
törpül itt a bűn
ki se látszik az ima alól
nálunk mindenki
templomos
olyan kis lábонjáró biblia

én is kaptam a hitet
tőlük minden
betűtészta levesben

túléltem hogy egyre többen hullanak köröttem
akik még fontosak
lennénk még
te ki más
szólj már egyel többet
miattunk
rajzolj tágasabb kupolát
elférhessünk

Brittich Erzsébet grafikája

BERKA ATTILA

„A németek is bevezették a szükségállapotot”

Anómia VIII/4–6. – regényrészlet

4.

– Tulajdonképpen ki vagy te? – kérdezte felém fordulva Auróra.

Ültünk a háztetőn, és néztük az éjszakát, az éjszakai várost. Jó volt beszívni a viszonylagos csend és nyugalom levegőjét.

– Ezt pont te kérdezed tőlem?

– Ugye nem azt akarod mondani, hogy tényleg állásért jöttél oda?

– De. Egészen pontosan de.

Auróra elfordult.

– Miért olyan hihetetlen?

Auróra visszafordult.

– Talán azért, kedves Hús, mert akik művházban akarnak dolgozni, vagy már ott is dolgoznak, nem úgy szoktak viselkedni, ahogy te.

– Aha. De a művházasok szoktak pisztolyt fogni a munkát keresőkre, ugye?

– Az más.

– Miért lenne más?

– Mert akkor, az adott körülmények között...

– Nem, nem! – horkantam fel a combomat csapkodva.

– Ez így rossz. Kezdjük előlről, jó? – Hagytam neki két másodpercet. – Miért fogtál rám fegyvert?

Öt másodperc.

– Azt hittem, kém vagy.

Én meg azt hittem, rosszul hallok.

– Hogy micsoda? Kém? De hát miféle kém lettem volna?!

– Hát például azoké a maszkosoké, nem?

Ha a gyomrom nem ugrándozik, minden bizonnyal felnevetek.

– Ne haragudj rám, kérlek, nem akarok hálátlan lenni – mondta váratlanul Auróra, és az ölembe feküdt. – Valószínűleg megmentetted az életemet, és talán a többiekét is. És úgy érzem, bízhatom benned. De tudnom kell, ki vagy, kikhez tartozol. Nem akarok csalódni.

Aha, igen.

Mit is mondott az a kopasz férfi, amikor belépett az irodaajtón?

– Ti valami anarchista csoport vagytok? – kérdeztem is gyorsan Aurórától, és hogy ne legyen ideje az agyát használni, hosszan és szerelmesen megcsókoltam. Természetesen így esélyt sem adtam rá, hogy válaszoljon, ez azonban nem jutott eszembe, sőt nagyon is szellemesnek gondoltam magam.

Olyan meghitt, intim csönd következett, amiért már megérte a tetőre jönni.

– Szeretném, ha velem tartanál, Hús – suttogta aztán Auróra.

– Hova akarsz menni?

– Meg kell keresnem a társaimat, nem hagyhatom őket magukra.

– Mi az, hogy nem hagyhatod magukra? Te vagy az anyjuk, vagy mi?

– Ez nem vicc, Hús. Három hónapig én vagyok az egyik megbízott.

– Aha. – Sóhajtottam. Megint. – Nézd... Én ezt az egészet nem értem. Vagyis értem, de nem akarom. Ez már tényleg nem vicc, vagy ha igen, akkor nagyon rossz vicc. De egy biztos, szerintem nem kellene benne lenned.

– És én még azt hittem, számíthatok rád.

Már épp mondani akartam valamit, amikor egy elég nagy pók jelent meg Auróra előtt, akinek a lábát az utolsó pillanatban sikerült elkapnom.

– Nehogy agyontaposd! – Persze finoman arrébb pocsköltem a pókot.

– Haha! Babonás vagy?

– Nem. De csak akkor ölünk, ha muszáj. Az élet...

– Ugye nem akarsz most itt nekem papolni?! – vágott közbe Auróra, és felállt. – Kérlek, menjünk le, álmos vagyok.

Hát jó, gondoltam, akkor majd reggel próbálom megmenteni. Kár lenne egy istennőért, aki nincs is.

5.

Épp csak leültünk, Csont jelentőségteljesen nézett ránk.

– Van egy jó meg egy rossz hírem. Melyiket mondjam előbb?

– Természetesen a rosszat – szólalt meg Bőr felemelt mutatóujjal –, de várd meg, amíg iszunk egyet.

Roland megérkezett a tálcával, leült, magunkhoz vettük az italokat.

– Pont időben érkezted! – mondtam Rolandnak –, Csontnak van egy rossz meg egy jó híre, és most fogja mondani a rosszat. Egészségekre!

Koccintottunk, ittunk.

Csont látványosan mély levegőt vett.

– A rossz hír az, hogy a németek is bevezették a szükségállapotot.

– Mintha ezt eddig is tudtuk volna – vágott közbe Roland.

Hát igen, aki annyi hírműsört néz a tévében, mint Roland, joggal érezheti úgy, mindent tud a világról.

– Igen ám, csak hogy ezt én olyantól hallottam, aki ott él, aki aktív részese az eseményeknek.

Nyilvánvaló volt, hogy mi következik.

- Beszéltél Vérrel, igaz? Ez a jó hír, ugye? – kérdeztem gyorsan és lelkesen. – Mi van vele?
- Először is mindenkit üdvözl.

Bólintottunk, ez a minimum.

- Egyébként meg minden szar.
- Bővebben?
- Már nekik is össze kellett állniuk a szomszédjaikkal, hogy megvédjék az utcájukat a betolakodóktól. Azt mondta, a szomszéd városrészben igazi harcok is folynak, mert vannak olyan csapatfélék, amelyeknek rendes fegyverük is van. Halottak is vannak.

Hallgattunk. Aztán Roland felállt, a pulthoz ment, töltött egy újabb kört, kihozta, kiosztotta, leült, koccintottunk, ittunk.

- Roland, te mit gondolsz? – kérdezte Csont.
- Nem gondolok semmit. Én csak egy egyszerű vendéglátós vagyok. Persze nem félek senkitől, de nem szoktam ugrálni se.

Én viszont ugrálni fogok háztetőről háztetőre, hogy megtaláljam Aurórárt.

- Srácok, mennem kell.
- Éppen most? – kérdezte Csont.
- Gondolom, az új lány miatt – válaszolt Roland helyettem. – Aki ráadásul valami akárm.

Bőr kérdőn a szemem közé nézett.

Bólintottam.

- Van kedvetek velem jönni?

Persze tudtam, hogy Roland nem hagyhatja itt a Léket, Bőrnek ott a családja, Csont pedig egész egyszerűen nem az az alkat.

- Ne haragudj, Hús, de én nem az az alkat vagyok, ezt te is tudod.

Bólintottam.

– Én mondtam neked, hogy baj lesz azzal a nővel – állt fel Roland, kezében az üres poharakkal teli tálcával. – Szerintem hagyd a francba, ne kockáztass.

Csont elfehéredett.

– Te tényleg komolyan be akartál vinni engem abba a zónába?

– Azért ne pörögd túl, Cson. Hogy Hús nem normális, az tény. De arra neked is fel kell készülnöd, hogy bár te magad nem mész a zónába, főleg nem egy nő miatt, hamarosan eljön az az idő, amikor már ez a hely is a zóna része lesz, és már te is benne leszel, akár akarod, akár nem – mondta Bőr hátradőlve, a plafont bámulva.

Csont tágra nyílt szemekkel nézett rám.

– Ne haragudj, nem tudom cáfolni.

6.

Csattogott, porzott körülöttem a vakolat, ahogy a mellvéd mögé érkeztem.

– Hé – kiáltottam –, én nem vagyok harcos!

– Ha nem vagy harcos, mit keresel itt?

Gyorsan a sarokba gurultam, és elővettem a pisztolyt.

– A csajomhoz megyek, erre lakik!

– Akkor miért van rajtad fekete bőrkabát?

– Esős, szeles időben ez a legjobb.

– Nem is esik az eső!

– Viszont felhős az ég. Különben meg mi közöd hozzá?

Úgy öltözködöm, ahogy akarok!

– De fekete bőrkabátban a kommunisták járnak!

– Ezek szerint te sem vagy kommunista.

– Nem.

– Akkor mi vagy?

– Azzal te ne foglalkozz, csak gyere elő feltartott kézzel, és akkor talán van esélyed!

Nem akartam hősködni, a folyamatos kúszás-gurulgatás közbeni beszédet meg untam, úgyhogy zsebre vágtam a pisztolyt, és már állok is fel magasba tartott kezekkel, ha nem veszem észre a mozgolódást a szomszéd tetőn. Három-négy vörös ruhás férfi kezdett löni körülbelül abba az irányba, ahol beszélgetőtársam lehetett. Óvatosan a kémény mögé csúsztam.

Amikor a férfi arca megjelent egy méterre az arcomtól, a szájába nyomtam a pisztolycsövet, és a fehér zakójánál fogva magam mellé rántottam. A vörös ruhások gépfegyverei izomból kattogtak.

Aztán abbahagyták, mert egy rendőrségi meg egy katonai helikopter jelent meg az égen. Tudtam, most van pár másodpercünk, és mivel még mindig fogtam a férfi zakóját, sőt a pisztolyom csőve is a szájában volt, könnyedén húztam magammal.

Amikor a végtelen lépcsőzés és rohanás után egy valahányadik ház kapuját becsuktam és eltorlaszoltam, elengedtem a férfit, és a pisztolyt is kivettem a szájából. Aztán intettem neki, hogy kövessen, amint észrevettem a pincelejárót.

Odalent egy ócska fotelmaradékra huppantam, és fújtam egy nagyot.

Véletlen társam lihegett, mint egy kuvasz.

– Bahazmeg, ehezt kuhurvára köhöszi – nyögte vért is köpködve.

Ahogy végigmértem, megsajnáltam.

– Az ott egy szivárványszínű karszalag, jól látom? – kérdeztem tőle, és nem bírtam megállni, hogy ne vigyorogjak végre egy nagyot a vakítóan fehér zakóján. Legfeljebb huszonhárom a srác. – Legalább tényleg meleg vagy?

Bólintott.

– Nem nagyon van hova menned, igaz?

Bólintott.

– Hát jó, velem maradhatsz. De akkor én mondom meg, mikor mit csinálunk. Rendben?

Bólintott.

– És kérem a fegyvert. – Szó nélkül ideadta. – Tölté-
nyek?

Három tár a zakózsebeiből a bőrkabátom zsebeibe.

– Egyébként Hús vagyok – mondtam, és kezet nyújtottam.
– Máté.
– Oké, Máté. Akkor most elszámolunk hatvanig, aztán
indulunk.

Szerencsére nem volt messze a művház, és útközben nem
talákoztunk senkivel. Amikor átértünk az utolsó ház tetejére,
vagyis a művháztól már csak egy mellékutca választott el, Má-
téhoz fordultam.

– Én most oda bemegyek – suttogtam. –Nem valószí-
nű, hogy a lány ott lesz, de valami nyomot, egy címet vagy tele-
fonszámot biztosan találok.

Kezébe nyomtam a pisztolyt.

– Ha meglátsz valakit, fűtülj.
– Mit fűtüljek?
– Legyen, mondjuk, Bartók. – Ellaláztam neki.

Óvatosan mentem lefelé a lépcsőházban, és nem lepődtem
meg, amikor egy símaszkos alak került az utamba, hanem azon-
nal feltoltam a fejébe a kést az álla alatt. Bármily zajtalanul is
tettem a kőre a testet, számítanom kellett a társaira. A falhoz
lapultam tehát, így amikor a mellettem nyíló ajtóból ketten is
kiléptek, szúrtam, ütöttem és vágtam. Aztán visszahúzódtam a
lépcsőházba, és füleltem, vártam. De már semmi nem zavarta
meg a valóban halotti csendet.

A kaput a lehető legóvatosabban nyitottam ki. Alaposan körül-
néztem, majd a ház falához simulva indultam a művház irányába.

A péppé vert, vérbefagyott testet, ami a művház oldalánál fe-
küdt, és amiről azonnal tudtam, hogy Auróráé, azért láthattam
meg, mert a mellette álló utcalámpa – ellentétben a többivel –
még világított.

BÍRÓ TÍMEA versei

Poggyász

Bach prelűdjei végigfutnak a testeken
a csillár fényesen világít felettem
a városháza dísztermében ringatóznak
a selyembe bújtatott műkeblek
a lepedő alatt anyám mellében
a rák eszegeti a tejmirigyeket
a morfium lehalkítja a fájdalmat
de én hallom a szervek bomlását
az alma nem esik messze a fájától
nem esek össze anyám látványától
tartom közöttünk a folyó nélküli hidat
a szája szárazságot virágzó sivatag
az ujjait nem mozdítja
kézfejem ökölbe szorítva
kinek fizessek vagy imádkozzak
hogy hazavihessem innen
kinek kell kérvényt írni
hogy lehet ledolgozni a betegséget
évek óta nem látta a tengert
mégis tele van sóval a szeme
kagylót szednék neki a parton
amíg ő ananászt venne
a zongorista egy ideje már
csak a fekete billentyűket üti le
a nővér azt mondja
az ágytála két napja üres
semmi nem jön ki belőle
hamarosan útra kel
a méhében utaznék el vele

Vízmunka

dobálja anyámat a tenger
halott teste belekékül a vízbe
nem tudok úszni
hogy kimentsem
sírás nélkül nem
tudom megúszni
az anyahalált
növesztem a tengert
a sirályok nem
esznek tetemet
élő húsrá szállnak
a felszín töredezett
mint a kádban
amikor a víz
belegyűri magát
a bőrbe
miközben a kezemből
kicsúszott szappant
keresem
anyám fürdősóként
oldódik a mélyben

Leegyszerűsödés

csak egy mélyzuhanás
lenne az élet
a cinegék énekére
őzek
kergetőznek benne
nyoma és íze van
az éhezésnek
a szintetika rátapad
az ingerekre
elcsitítja őket
a családfa a kályhacsőben
fázik az angyalok veséje
fűteni kell
a kemence téglái
már csak díszek
egy összetört valóság
hatvan négyzetméterében
a leghuzatosabb mégis
a férfiak tenyere
megmásszák a méhfalat
és kifekszenek a hősök terére

Altató

három telefon egy csörgőóra ébreszt
lenyomom visszafekszem
anyámmal álmodom
azt írom neked mélyen aludnék
eleget teszel a kívánságnak
kisimogatod hajamból a kócot
az álombéli találkozásra
néha rúgok egyet alvás közben
ilyenkor szerinted a méhemhez kapok
nem találom a ruhaszáritó kötelet
ki kéne mosni a rákos lepedőket
anyám az ajtófélfának dőlve sírdogál
hogyan neki itt már nincs helye
kidobálok a szekrényből mindent
itt általában felébresztesz
ismét rendezetté simogatod a hajam
csöngetnek de nem nyitok ajtót
anyám nem tudja hol lakom
a postás már kilenc éve
szaladgál ide a gyászjelentéssel

Léket vágunk

szégyenérzet fészkelődik a cipőnkben
szorítja lábunk
ahogy az esőverte utcasarkon álldogálunk
annyiszor megpróbáltuk
mégis megkeressük a másikban
a bejáratot
nem érted és nem értem
a magány ellen térünk vissza
a képzelet felsorakoztatja
az idillikus képeket
nagyvárosi cukrászdákban
elhangzott nevetéseket
falvak fűszőnyegén szétszórt
majd karokba zárt kincset
aztán a félve kimondott
de elszánt elengedés
belül szűnni nem
akaró szembeszél
felkaparjuk a vart
friss színű legyen az emlékezés
kifárad a Duna
folyton visszasírjuk
a közösen csodált mederbe
meg kéne tiltanunk
egymásnak egymást

párhoz kutyák
mellettünk tartanak szünetet
szorongatom a kulcscsomót
az átvizesedett kabátzsebben
mint aki ölni készül
de nincs hozzá fegyvere

MAGYAR CSABA

Csúcsról csúcsra

Három groteszk

Mértani haladvány

Málunk mindegyik újonc a külső körön kezdi. A próba-időszak három hónapja alatt egyenletes léptekkel haladnak az óramutató járásával ellentétes irányba. Habár a feladat roppant egyszerűnek tűnik, legtöbbjük mégis már ekkor elvérzik, hiszen a harmadik-negyedik óra után az ember könnyűszerrel kibillenhet a ritmusból, a kudarchoz pedig elegendő csupán néhány másodperccel eltérni az előírt időkorlát-tól. Természetesen, mint azt annyian tanúsíthatjuk, némi vele született érzékkel és kellő önfegyelemmel a feladat teljesíthető.

A próbaidőszak elteltével a munka színesebbé válik, egyúttal nagyobb felelősségvállalással is jár, hiszen ekkor már a kör bejárásának iránya tetszőlegesen választható, az egyén belátására bízva. Az ugyanazon kör mentén araszolóknak természetesen kerülniük kell az ütközést, emellett továbbra is tartaniuk kell az adott időkeretet.

A legrátermettebbeket kiválasztják, és ők, mint annak idején magam is, hamarosan átkerülnek a háromszögre, ami ugyebár mégsem kör, ugyanakkor a megszerzett készségek és tapasztalatok a háromszögön is kiválóan kamatoztathatók. Az ellátandó feladat is nehezedik némiképp, hiszen a szomszédos csúcsok közötti vándorlás során egy ötkilós nehezéket is cipelni kell. Ugyanakkor a háromszög súlypontjában tölthető rövid pihenő-időszakok nemcsak a minőséget, de a munkamorált is javítják.

Csaknem két évembe került, mire áthelyeztek a négyzetre. Talán az átlókat pásztázva fogalmazódott meg először bennem, többre vagyok hivatott, mint eleinte hittem, és merhetek álmodni.

Megnősültem, egy, a külső körön megismert, kissé ritmushibás lányt vettem el. Az első fiam születése után pedig jelentkeztem

egy vezetőképző tanfolyamra, melyet főnökeim mellett a vállalati pszichológus is támogatott. Szakvéleményében úgy fogalmazott: „Két pont között mindig megtalálja a legrövidebb utat”.

Ettől kezdve szárnyalni kezdett a karrierem. A négyzet után egyenesen a szabályos nyolcszögre kerültem, ahol egy hatfős csapat élén húszkilós súlyokkal közlekedtem az átlók és az oldalszakaszok labirintusában. Rövidesen pedig már a legfeljebb tizenhárom oldalú szabályos poligonok bejárásának szaktekin-télyeként tartottak számon. Ez idő tájt sokat voltam vidéken, de arról sohasem feledkeztem meg, hogy hazatérve a fiaimnak va-lamilyen kisebb játékszerrel, többnyire a korukhoz illő konvex sokszöggel kedveskedjek.

Visszatekintve, talán közelebből kellett volna gyermekeim szárnypróbálgatásait követnem, azonban épp ebben az időszakban érkeztem el pályám legfontosabb állomására. Az a rendkívüli meg-tiszteltetés ért, hogy áthelyeztek a térbeli alakzatok osztályára.

A poliéderek világa újabb kihívásokkal járt, hiszen egy dodekaé-der csúcaiból egészen más távlatokra nyílik rálátás. Egy eddig is-meretlen, új dimenzió tárult fel előttem, akár ötvenkilós súlyzókkal is örömmel egyensúlyoztam a magasban, hiszen nekem legalább jutott valami. Egyike lettem a perspektívával bíró keveseknek.

Lényegesen földhözragadtabb szemléletű feleségem a két di-menzió rabjaként csak a síkvidéken mozgott otthonosan, így elváltak útjaink. Végül is a fiaink már felnőttek, saját köreiket rótták.

Én azonban továbbra is kitartóan törekedtem csúcsról csúcs-ra, míg végül nem maradt senki körülöttem. És egyszerre a belső körben találtam magam, ahol nincsenek követendő egye-nesek és irányok, nincsenek többé beszámolók és előírások. Látom, amint a többiek a mélyben hangyaként nyüzsögve, a direkcioikban megszabott mintázatokban járják be a számukra kijelölt alakzatokat.

Teljesen szabad vagyok. Mintha lebegnék a százötven kilós teherrel a nyakamban, és amint elnézem a tolongást odalent, egészen megrészegeti a magasság mámorára.

A kalandor

Képtelen lennék irodában ülni reggeltől estig, ugyanazokkal az arcokkal körülvéve. Úgy érezném magam, mint akit élve eltemettek, végképp megfosztva legelemibb szükségleteitől.

Márpedig nekem a legfontosabb a szabadság, a kötöttségek nélküli lét, hogy folyton mozgásban legyek. Új utcák, új emberek. Cseppet sem zavar az örökös megtorpanás és újbóli nekilódulás.

Már kamaszkoromban rájöttem erre, s ezért is fejeztem be tanulmányaimat olyan korán, feleslegesnek ítélve minden további, az iskolapadban eltöltött percet. És ha nem is szereztem diplomát, olyan ismeretekre tettem szert az emberekről, ami csak egészen keveseknek adatik meg. Kéretlenül is feltárják, kiteszik elém titkaikat.

Mindent tudok róluk, mit esznek, mit viselnek, kinek írják leveleiket, kinek fizetik tartozásaikat. Nap mint nap új felfedezéseket teszek, új kincsekre bukkanok. Ezért nem riaszt bűz, piszok és járvány. Talán csak egy pszichológus vagy egy költő láthat ilyen tisztán.

És néha bennem is megfogannak versek, mikor az elemekkel dacolva, szilaj utcai hajósként hajamat az arcomba csapja a szél.

Most mennem kell, ismeretlen vidékek, vad kanyarok várnak. De jövök még errefelé – intett a narancsruhás férfi, felugorva a kukáskocsi platójára.

Szemében a megkülönböztető jelzés fénye villant, a gyerekek szájtátva bámultak utána.

Eltékozolt tehetség

– Nincs mit tenni, Markovicsnak vége – jegyezte meg lemondóan Budai, a jó nevű ügynökség vezetője. – Már teljesen használhatatlan.

– Pedig mekkora tehetség a fiú! Tízévenként ha akad egy hozzá hasonló – fűzte hozzá Horváth, a gazdasági igazgató.

– Minden szava aranyat ért.

– Tiszta habbal! Emlékeztek, nem tudtuk, hogy sör- vagy samponreklámhoz használjuk – merengett Bodor, a kreatív csoport főnöke. – Nem lehetne mégis tenni valamit?

– Megpróbáltunk mindent, ami emberileg lehetséges – szomorkodott Budai. – De hát tudjátok, hogy van ez. Ígért fűfát, hogy jó útra tér, aztán eltelt néhány hét, és az egyik reggel megint ott találtam az asztalra borulva egy félig kész novellával a jegyzetfüzetében. Haza se ment aludni.

– Borzasztó! – rázkódott össze Bodor. – Két napja beszéltem a feleségével. Azt mondta, már ő sem bírja sokáig. Markovics csak ül az íróasztalnál, és szünet nélkül, megszállottan körmöl. Odáig jutott, hogy vacsora közben is csupán a főhőse lelkiállapotáról hajlandó beszélni.

– Mégsem hagyhatjuk, hogy egészen hatalmába kerítse a szenvedélybetegség. Orvosi segítségre van szüksége! – töprengett Horváth.

– Már ezen is túl vagyunk – legyintett Budai. – A pszichoterápia során ugyan akadt egy-két józan pillanata, ekkor rukkolt elő A szabadság kamata szlogennel, de a végére ismét visszaesett. Azt hallottam, hogy az utolsó ülésre bódult állapotban, egy kézirattal a hóna alatt érkezett. A pszichiáter szerint ebből a gödörből már nem lesz képes kimászni.

– Szerencsétlen Markovics! Milyen fantasztikus karrier állt előtte! Már a politikusok is felfedezték. Néhány jól eltalált jelmondat, és a határ a csillagos ég. Ám hiába a zseniális képesség, lelkierő és józanság nélkül nem megy. A fiú a lehető legrosszabbat választotta. Ha legalább inna! – csóválta a fejét Horváth.

– Ez van – adta meg a végszót Budai. – Nem ő az első, aki elírta az eszét.

SZOKOLAY ZOLTÁN versei

Eljött

Levágott fej gurult elé
ötszáz esztendő messzeségből.
– Ki ölt meg akkor? – kérdezi.
Hangjában semmi szemrehányás.
Nincs válaszom. Zavarom láttán
halkan szól ismét:
– Eljöttem megbocsátani.

Vendég

A szerelem
óvatosan lép a házba,
idegen férfi sötét bútorai közé,
látszik, hogy nem ismeri a járást,
hosszú hajával takarja hátán a szárnyacsonkokat,
fehér bőrpántos szandálját kezébe véve,
mezítláb halad a márványlapokon,
éles fénycsíkok szabdalják a talpát,
vérnymokat hagy a könyvespolcig.

A szerelem
kinyitja a verseskötetemet,
rálehel, mint homályos tükörré,
nézi magát benne sokáig, némán könnyezik,
engem is lát, mintha mögötte állnék,
vállát érintené a szakállam,
aztán leteszi a könyvet, kirepül,
visszafelé már nem ejt nyomokat.

A híd alól

Az Einstein-Rosen híd alatt
takar a térből egy darab

nincs több mérhető pillanat
a csillagörség elhalad

lassítom lélegzetemet
ügyelnem kell hogy ne legyek

se látható se hallható
se köthető se oldható

az Einstein-Rosen híd alatt
számolgom a társakat

tátott lélekkel szállnak át
mint kihajított rongybabák

üresen kívül és belül
mert egyedül mert egyedül

testük hullajtva tűnnek el
a kvantumhab mindent benyel

féreglyukon átkergetett
bűnös-bűntelen lelkeket

szerelmek robbanásait
s a történelem árnyait

és vissza többé nincsen út
annak aki most belehullt

Szokolay Zoltán

annak sose lesz másik part
annak lelke is belehalt

mert egyedül mert egyedül
túlélni sosem sikerül

Lapulok rejtem magamat
el ne kapjon az áradat

mert én majd veled csak veled
mert én sehová nélkülöd

mert amíg éltem vártalak
az Einstein-Rosen híd alatt

csak eltűntél de jössz te még
majd rám találsz adná az ég

majd átölellek mielőtt
hódítanánk új téridőt

összeérünk felvillanunk
egymáshoz olvasztjuk magunk

együtt győzzük le nem vitás
a zsarnok szingularitást

mi együtt jutunk át oda
és az lesz kettőnk otthona

A puha csend bebugyolál
csak szeretet van nincs halál

és csak e vers zenéje szól
az Einstein-Rosen híd alól

A Káosz bújócskát játszik velem

PETER GEHRISCH versei
MANDICS GYÖRGY fordításában

A romokhoz (*Für die Ruinen*)

Akarod hogy mindet újrarakjuk
Mint az amputált Hekatoncheireket*
A százkarú és ötvenfejű titánokat

Az élet
Visszafejlődött itt

Az egyen-szabott szájakból
Kirecseg néhány dohos ének:

„Földön égen zeng az új dal
Ifjúság ifjúság ifjúság”**
(Aztán végül egy társadalom
Tört rá a FALRA kiáltva
MI VAGYUNK***
A NÉP

Meglelve az örömet egy
Viruló jövőben mely álomkép)

Óh nem én nem építék
Magamnak új Korszakot

Nincs több légvár több balga hódolat
A gyengélkedő hatalomnak

Én visszafogom a kedves
Hangokat
Nem éneklek meg az illúzió képeit
A nagy Összekapcsolódásról mindnap

Az Ámítás Királya
Hiába küld bizsergő felhívást ujjaimnak

*Hekatoncheirek – a három százkarú és ötvenfejű titán, Kottosz, Briareosz és Gügész. Uranosz és Gaia gyermekei, akiket atyjuk elleni lázadásuk után amputáltak s a föld alá rejtettek Hésziodosz Theogoniája szerint.

** Az eredetiben „Leben singen kämpfen“ – KISZ-es induló az NDK-ból. A magyar olvasó számára egy korabeli hazaival helyettesítettük.

***Wir sind das Volk! (német) – Mi vagyunk a Nép! A Berlint kettévágó Fal ostromlóinak jelszava 1989-ben.

Szigettitok (*Inselgeheimnis*)

Világ-
Megálló és úszó-
Öv
A sötétben

Itt és most
Egy Reliktum
Rúnák
Romok

Ruszkik tántorognak süketekként át a városon
Bundapálinkás
butykoson

És a filmek
egyike sem
kerül feliratozásra

Roncs
darabok

sodródnak egymásra

Mister Spillet... és Smith...
Mi nem is oly rég
Merültünk el végleg

A szemeink előtt
a kísértetek

Már csak töredékek

Hát ilyen vagyok én (*So bin Ich*)

Keresve a magyarázatot
A gyermekkor misztériumára
Amikor én – minden horgonyt felvonva –
A démonokat látom az érzékelésbe alászállva
Mindegyik óriás körülvesz hajóroncsokkal,
Egy történet reliktumaival
Mely a dübörgést lassan csöndre váltja

A Káosz bújócskát játszik velem
Szólongat hív romokban és üregekben
Biztonságba helyez a kráterekben
Megkoszorúz a zsigerekben – huzalok csövek

Bádogurnák
Feketére
Tapétázott barlangrekeszekben

Minden sarkában a megtévesztő termeknek
Hazugságot gerjesztő gátakban
Törékeny
Oszlopai az Űrnek
Sziklalabirintus
Mint a világnak lefordíthatatlan megjelenítése

Mindegyik Bikafejben
Amit zajos hangon a vak
Elmondott történetében

Ütés ellen Ütés
Ez szédülésbe taszított –
és a
Szédület
Kábultság – mondta a Vak –
A Végzet ami az emberre vár

Ezért tartsd a szemed és a füled nyitva
Lázár!

Átmeneti állapot (*Interim*)

Egy olajos foltot kiválasztok a tengeren
És látom a fakéreg hajót vontatni
Az unalmat

Szabályként elfogadom
Akár az erdő füzérét partján
A városnak a fekete
És lakatlan szirteken

Gyűrtfonnyadt fényképek –
Én nézem őket mint bizonyosságát
A fennhéjázó időknek
Amelyek magukat aláásták
Mielőtt visszazuhantak volna

Torzójuk – a következő
Napok megfigyelőhelye –
Az elágazástól átváltozik
A modernebb
Kővé mindegy

Temetőbogár-, ormányosbogár-, szitakötő-arcok (*Käfer-, Rüssler-, Libellengesichter*)

Temetőbogár- ormányosbogár- szitakötő-arcok

Kimérák

Arisztokraták – ha saját arcukat hordják!

Az én meséim tündéreitől

Csaló képek csalóknak

A betűk rácsához kötözve

Hát így vagyok én

Megvezetve

És vagyok

Még mindig

Varázssal kötve

A Mák hercegnőjétől

Kábultan egy mérges gnóm dohányától

Gyökerek és bozótok közt kutatva

A rózsavörös kastély hercegét

Ki őket az alkonyatban elhagyta

A hiedelmek

Suttogása nemzett

S akkor kezdtem a haláltól távolodni

Amikor elkezdtem őt megtanulni

*Kiméra (ógörög Khimaira) – szörnyalak, összetett lény: eleje oroszlán, közepe kecske, vége kígyó. Tüzet okád, ezért a kései szerzők vulkánistennek vélik. Apja Tüphón, anyja Ekhidna Hésziodosz Theogoniája szerint.

Menekülő tanárok

HUDY ÁRPÁD tárcája

Régen sem volt könnyű tanárnak lenni, manapság viszont még kevésbé tartozik az álomfoglalkozások közé. Látjuk az újsághíreket, világhálós videókat, mesélnek iskolában robotoló barátok, ismerősök. Kevés az irigyük.

Így van ez nemcsak az anyaországban, de a Kárpát-medence magyar iskoláiban, tagozatain is, ahol a többségiiek hasonló problémáiban osztoznak testvériesen az apadó számú magyar pedagógusok. És bizonyára sovány vigasz számukra, ha megtudják, hogy nemcsak a posztkommunista térségben, hanem „Bezzegéknél” (copy right Karinthy), vagyis a „fejlett Nyugaton” is egyre inkább Augiász istállójában érzik magukat az oktatók.

Olvasom egy tengerentúli tanárnő vallomását arról, hogy miután családi okokból egy éve abbahagyta a tanítást, miért nem kíván többé katedrához ülni. „A tizenkét év során, míg angolt tanítottam egy középiskolában, megfigyelhettem, ahogy a tanárok csapatostul adták fel hivatásukat. Megváltozott a légkör. Megváltozott az oktatási kultúra. A rendszer összeomlóban, a patkányok elhagyják a süllyedő hajót. Nem akarom részletezni a költségvetési csökkentéseket és a növekvő osztálylétszámokat. Vagy az inkább átlagos amerikai tanári fizetést. A mindennapos kimerültséget attól, hogy egész nap a színpadon állsz. Vagy a hét végén javítandó pár száz dolgozat okozta fullasztó érzést. Nem, itt most másról van szó. Olyasmiről, amit csak az érthet meg, aki tanáríban tölti munkahelyi szüneteit.”

Tanárnő korában azt mondta neki egy irodai alkalmazott: milyen szerencsés, hogy nem felnőttekkel dolgozik együtt. Becsukja a tanterem ajtaját, és ő a főnök. Kívülről így tűnik. „Valójában: nem te vagy a főnök. A szülő a főnök. A vezetőség a főnök. A tanterv a főnök. És emiatt a nyomás: kevesebb házi feladatot és jobb jegyeket adni; teljesítménye ellenére felsőbb osztályba

engedni a tanulót. Ráadásul mindenki jobban tudja, hogyan kellene csinálnod. Elvégre mindenki járt iskolába legalább pár évet, volt ideje kitapasztni.”

És az egyre nagyobb elvárás „odafönről”, hogy a tanár alkalmazkodjék az új idők szelleméhez. A művészeti és zeneórák száma folyamatosan csökken. Ismerősét, egy jó módú negyed iskolájának tanítónőjét tanári konferencián utasították, hogy hagyja el vagy radikálisan csökkentse a történelem oktatását harmadik osztályos tanulóinak. De a középiskolai angoltanároknak is szomorúan kell tudomásul venniük, hogy mind több irodalmi remekművet törölnek a tantervből, információkkal tömött szakkönyveket téve a helyükre. A tantervek, minden ígélet ellenére, a gyakorló tanárok javaslatainak figyelembevétele nélkül készülnek. Be kell viszont tartani a szövetségi állam vonatkozó törvényeit és irányelveit. És a kijelölt irány: tények, adatok, statisztika. Nem sok hely marad a fantáziának.

„De nemcsak száraz információk szorítják ki kedvenc irodalmi műveinket. A technika is alaposan befűt nekik. »A gyermekeknek meg kell tanulniuk bánni a technikával! Ez a jövő!« – harsan fel a csatakiáltás, és már rohannak is a legközelebbi komputer-szaküzletbe. De akkor miért küldi oly sok technológiai cég vezetője a gyermekét a számítógépmentes Waldorf-iskolába? Persze, hogy haladnunk kell a korral. De a legtöbb gyerek kicsi kora óta ezzel nő fel, a technika számukra nem új, valójában csak ezt ismerik és tudják. S a szakmai oktatás szünetében is ugyanazt csinálják. Elképesztően frusztráló, ahogy a remek új technika nem az oktatást gazdagítja, hanem eltereli a figyelmet. Közben a munkahelyi felvételek bemutatkozó beszélgetéseit folytató menedzser barátaink arra panaszkodnak, hogy alig akad jelentkező, akit szívesen alkalmaznak.

Kihalóban a kíváncsiság, a kreativitás és a kommunikációs készség.

A technika csodálatos, s egy sor dologhoz nélkülözhetetlen. De a három fenti tulajdonságot megöli. És tanárként nemcsak látnunk kell kihalásukat, nem, tevékenyen hozzá is kell járulnunk e gyilkossághoz.”

Egy másik bénító dolog a tanár felelőssége. Újabban kizárólag rajta múlik, hogy tudnak-e a gyerekek, vagy sem. Ez szinte árad feléje a tanteremből, a tanulók minden porcikájából. Elvégre egész eddigi életükben csak dicséreteket hallottak, és jutalmakat kaptak egyszerű feladatok megoldásáért. Csoda, hogy elvárják a legjobb osztályzatot, hiszen „ők megpróbálták”? És ha mégis rossz jegyet kap valamelyikük a gyenge fogalmazására, nem érti. Hiszen azt hallja a vacsoránál, hogy a szülei dühöngenek, mert a tanárnő elégtelent merészelt adni az ő csemetéjüknek. És másnap már jön is az ennek megfelelő hangnemű telefonhívás. „Anyaként megértem. A gyermekem első kis versenyén megkérdezték tőlem, akarok-e vásárolni neki egy díjat. Sajnáltam őt, hogy nem nyert, és vásároltam neki díjat. Töredelmesen bevallom tehát, hogy én is hozzájárultam a trófea-generáció létrejöttéhez. De tanárként azt kell mondanom: ne mentsétek fel minden alól a gyereket! Tanítsátok arra, hogy az elismerést ki kell érdemelni! Emeljétek magasra a léceket! Állítsátok őket kihívások elé! Legbelül úgy is érzik, mi a helyzet valójában. Okosak, és sokkal több kudarcot el tudnak viselni, mint képzeljük.”

Hát ezt olvastam, és amennyire lehangolt, legalább annyira meg is nyugtatott. Mert bármilyen rosszul áll az oktatás szénája világszerte, amíg vannak tanárok, akárcsak volt tanárok is, akik így gondolkodnak, nincs még minden veszve.

Vörösmarty Stadiont!

BOLDOG ZOLTÁN tárcája

Fiatal, tehetséges író aszalódik a Vörösmarty téren, a nap sugarai a színes napernyők ellenére vörösre sütik az arcát. Megérdemelt díjai szépen mutatnak a szerzői oldalon és a szobája falán. Könyvei alig fogynak, olvasója és így dedikálója kevés. Egy-egy barát néha leül mellé, és felszabadultan beszélgetnek. Már az is valami, hogy itt lehetnek, hangzik el a vigasztaló szó.

Néhány standdal arrébb egy celeb osztogatja aláírását és elégedett mosolyát. Arcát és nevét ismeri az ország, könyvét újraírta helyette a szerkesztő, legalábbis a szakmai pletykák szerint. A kiadó vezetője szolgálalkúen gardírozza, vizet tölt neki, zsebkendővel törli a száradt galambszart a műanyagasztalról. Tudja, ő hozza a pénzt a vállalkozásnak, amely ennek köszönhetően néha kiadhatja fiatal, tehetséges írók alig olvasott könyvét. Egy-egy olyan művet, amely nagyobb valószínűséggel kerül majd be az irodalomtörténetbe és a tankönyvekbe, mint a másik kortárs.

A fiatal, tehetséges író közben észreveszi a kigyózó sort a szomszédban. Barátjával csípős megjegyzéseket tesznek a celebre, mondataiknak különös színezetet ad, hogy mindketten egy csódtól fenyegetett írószervezet tagjai. A celebek világának és a szépirodalomnak azonban szüksége van egymásra. Talán sokkal inkább, mint valaha.

Néhány kiadó már rájött arra, hogy egyszerre kell nyitnia a kétféle, de gyakran közös metszéspontokkal rendelkező közönség felé. A népszerű kiadványok ismertté teszik a céget, a szépirodalmi művek hosszabb távon biztosíthatják a kiadó hírnevét, felkelthetik a szakma figyelmét.

Ha még intenzívebbé, még közvetlenebbé lehetne tenni a két világ kapcsolatát, talán könnyebben befuthatna a színes nap-

ernyők között aszalódó fiatal író, talán népszerűbb és támogatottabb lenne a nehéz napokat élő írószervezet. Ráadásul egy brandnek (amikor az adott személy már termékként működik) vagy egy celeb imázsának is jót tesz, ha értékálló könyvekkel pózol, hiszen azt fogják gondolni, hogy ő nagyon-nagyon művelt és érdeklődő. Miközben elképzelhető, hogy tényleg az.

Érdekes kezdeményezés lett volna megnyerni az éppen Franciaországban tartózkodó nemzeti tizenegyet, annak néhány tagját, hogy akár kemény pénzekért cserébe ajánljanak egy-egy könyvet. Talán számos óriásplakát, könyvtrailer és bemutató árából kijött volna egy friss kötettel pózoló Dzsudzsák Balázs. És akkor az emberek is látnák, hogy a stadionok világa nem áll kibékíthetetlen ellentétben a kultúrával. Mert vannak olyanok, akik egyszerre szeretik az igényes olvasmányokat és a botladozó vagy éppen fontolva haladó magyar focit, és egyáltalán nem érdekli őket, mennyibe fáj ez a magyar adófizetőknek, akik közé szerencsés esetben ők is tartoznak. De lehetnének olyanok is, akik a bukdácsoló magyar csapaton keresztül jutnának el addig, hogy meghallják a színes napernyők között aszalódó fiatal, tehetséges író nevét.

A két világ közötti kapcsolatot erősítése a láthatatlan háttérmunkások feladata, akik okos laptopjaik és telefonjaik, búzasör mellett születő gondolataik segítségével szervezik a magyar irodalmat. Igazgatók, főszerkesztők, szerkesztők, marketingesek gondolkodnak az újabbnál újabb trükkökön, hogy áttörjék ezt a falat, és olvasót varázsoljanak a fogyasztóból, tartalmat adjanak a színes napernyőknek. Az ő feladatuk, hogy egy fociebé idejére a Vörösmarty tér kicsit stadionná, a pálya kicsit Vörösmarty térré váljon, és ne pedig műanyagból épített, zsúfolt Parnasszussá, ahol a jövő fiatal alkotója szorong, aszalódik, és várja, hogy valaki gólpasszt adjon neki.

A lemerült könyv

VARGA MELINDA tárcája

Kislány korom óta arról álmodozom, hogy egyszer majd egy nagy könyvszobában élek, ahol a plafontól a földig mind a négy falon könyvespolc van, még az ajtó helyén is. Különféle antik kiadványok, albumok, ritka folyóiratok, és persze sok új, kortárs kiadvány, keményborítós és puhafődeles kötetek mindenhol. A szoba közepén egy nagy fotel áll, kényelmes, puha, amelyet direkt arra a célra gyártottak, hogy egész nap csak olvashasson benne az ember. A fotel előtt bolyhos, puha kis szőnyegen hajlított barna fülű, ezüstszürke szőrű kutya alszik. A szoba egyik szegletében van egy kis íróasztal, éjjeli lámpával, papírlapok sokaságával, borral, kávéval, hamutartóval, cigarettával. Ez az idilli kép gyakran lebeg előttem, amolyan látomásszerűen. Az álom akkor kezdett körvonalazódni bennem, amikor először látogattam meg elemista koromban szülővárosom könyvtárát, és elámultam a rengeteg könyv láttán. De édesapámnak mindhiába mondtam, hogy nekem is ilyen gyerekszoba kellene, csak nevetett rajtam, s azzal érvelt ellene, hogy akkor hova kerülnének a babák meg a tölgyfa szekrénysor, az ágy és a cserépkályha, meg hát örüljek annak, hogy van külön szobám, más gyerek kiugorna a bőréből, de én csak elégedetlenkedem folyton. Aztán ahogy telt-múlt az idő, a megszámlálhatatlan albérlet és kollégiumi évek csak nagyon kevésszer adtak alkalmat arra, hogy a könyveim is elférjenek, és legyen egy valamirevaló könyvespolcom. A mostani lakásomban nagy örömömről van egy félfalnyi polc azokkal a könyvekkel, amelyet gyakran használok vagy nagyon szeretek. A könyvnek ugyanis kisugárzása van, hangulata, kelleme, bája. Mennyivel másabb, ha úgy ébred fel és úgy hajtja álomra a fejét az ember, hogy egy szép polc van a közelében, tudja, hogy nincs egyedül, nincs ideje magányosnak lenni, hiszen a könyvekben lakó különféle világok, hősök és hősnők, történetek és hangulatok, költői képek, metaforák, hasonlatok, jelzők sora figyel rá.

Bár megrögzött könyvrajongó vagyok, gyakran elektronikus formátumban kerülnek hozzám kortárs kiadványok, vagy az internetről töltök le olyan műveket, amelyeket nem lehet beszerezni a könyvpiacra, vagy túl drágának ítélem meg őket. Számítógép képernyőjéről olvasni viszont korántsem felemelő élmény, egy idő után az embernek olyan sírhatnékja támad, mintha elvették volna a szeretőjét, vagy hagyományát hámozna a vásárnapi ebédhez.

Hosszas töprengés és barátok körében folytatott közvélemény-kutatás után úgy döntöttem, itt az ideje beszerezni egy elektronikus könyvolvasót. Fiatalabb, húszas éveik elejét taposó ismerőseim kezében szinte csak ezt látom, ha ők tudják élvezni, idővel bizonyára én is fel tudok zárkózni a modern technika eme több száz könyvet is tömöríteni képes találmányához, sőt, az is lehet, hogy még élvezni is fogom.

Izgatottan bontottam ki a futárcéggel érkezett csomagot. Bekapcsoltam, gyermeki kíváncsisággal tanulmányoztam, kissé távolságtartóan, de mondhatni, barátkozni kezdtünk egymással, még meg is simogattam a kis fekete masinát. Igazán csinos, és elfér majd rajta annyi könyv, amennyi egy faltól falig könyvespolcos szobában. Rögtön le is töltöttem Hamvas Karneválját és Láng Orsolya Tejszobor című rövidpróza-ötletét. A Karneválból, se szó, se beszéd a magyar karaktereknek nyoma veszett. Utóbb kiderült, rossz programmal alakítottam át a PDF-et elektromos könyvformára, Orsolya könyvének tördelése is hagyott kívánnivalót maga után, de az legalább nem lett elangolosítva, az ékezetes betűkhöz gesztus volt az e-olvasó.

A kis fekete masina egyéves, születésnapja van a kedvesnek, tavaly ilyenkor, az Ünnepi Könyvhét előtt vásároltam. Azóta barátságunk, ha nem is töretlenül, de kisebb-nagyobb zökkenőkkel fennmaradt. Öntörvényűségét, hogy például a lírát gyakran nem kedveli, és prózává alakítja, illetve hogy bizonyos szerzőkkel kedvesen bánik, mások könyveit meg huncutul átformázza, megszoktam, és újabbnál újabb elektromos olvasóprogramokat cserkészek be hozzá.

Jack London-regénnyel kezemben tértem nyugovóra, a kis fekete és okos masinámmal bebújtam a paplan alá, bekapcsoltam, olvasni kezdtem. A huszadik oldalnál egyszer csak a telefonhoz hasonló sipákoló, pityegő hangot kezdett el hallatni, jelezvén, hogy az aksi lassan, de biztosan megadja magát.

A könyv lemerül, a könyvet fel kell tölteni – lebegett felettem Damoklész kardjaként a vészjósló és elkerülhetetlen esemény. Ki kell kászálódni a meleg ágyból, elő kell keresni az USB-kábelt, meg kell szakítani az olvasás élvezetét.

A könyvtárszoba, amely több tucat kis mappapolcból áll, helyettesíthető-e a gyerekkori álommal, a szobával, amelynek még ajtaja is könyvekből áll, az illattal, amelyet több száz könyv áraszt magából? Az új könyvek mámorító nyomdafestékszagát pótolhatja egy elektromos, korszerű kis gépezet, megszokhatjuk-e a lemerült könyvek illúzióromboló mechanizmusát?

Brittich Erzsébet: A híd

Fotó: Bach Máté

A kortárs líra figyelemre méltó alkotója, **SZABÓ MÁRTON ISTVÁN**

Másodlagos kötések című első kötetét az idei Könyvfesztiválra jelentette meg a Jelenkor Kiadó. A fiatal költő, slammer és formatervező két éve verslemezzel is debütált, amelynek háromszáz példánya már az első nap elkelt – **B. ZETAS PÉTER** interjúja.

„Megteremteni az aha-élményt az olvasóban”

Az idei, 2016-os Könyvfesztiválra jelent meg első versesköteted Másodlagos kötések címmel, a kortárs költészeti prérin azonban nem vagy teljesen ismeretlen. A 2014-es Ünnepi Könyvhétre a Nem alszol című verslemezzel debütáltál, amelyben Mogyorósi János és Kiss Benjámin zenéire olvasod fel szövegeidet. Nagyszabású bemutatóján, a Corvintetőn olyan ismert szerzőkkel együtt léphettél színpadra, mint Csider István Zoltán, Pion István, Simon Márton vagy Závada Péter. Mi motivált, hogy verslemezt jelentess meg?

Tizenhat voltam 2010 tavaszán, amikor elkezdtem slammelni, főleg azért, hogy zenészekkel, fiatal írókkal ismerkedhessek meg. Már azon a nyáron megfordult a fejemben egy zenés-verseslemez gondolata. Závada Péterrel voltunk is egyszer egy stúdióban, ahol egy producer barátja mutatott nekünk zenéket, amelyekre akkor én is rápróbáltam egy-egy szöveget. Később Süveg Márknál is készültek demofelvételek, de akkor nem lett semmi belőlük.

2013 nyarára biztos voltam benne, hogy a kötet megjelenése előtt szeretnék egy ilyen lemezt. Benjivel együtt nőttünk fel, ismertem a zenéit, Mogyival pedig azután kezdtünk el együtt dol-

gozni, hogy megmutatta, miket ír. Közel egy évig csiszoltuk a tíz felvételt, de úgy érzem, megérte, egységes anyag lett.

Mennyire volt jó a visszhangja megítélésed szerint?

A lemezre rákerült a JAK és az SPB logója is, mivel mindkét szervezetnek tagja vagyok, és a versek mellett szerepel a lemezen egy slamszöveg is. Ez volt az első ilyen spokenword lemez itthon (azt hiszem, azóta se jelent meg ilyen). Ahhoz képest, hogy verses anyag, sokan meghallgatták, írtak is róla, az a háromszáz példány, ami megjelent belőle, szinte a megjelenés napján el is fogyott. Játszotta a Tilos Rádió és pozitív visszajelzéseket kaptam olyan alkotó emberektől is, akikhez nem is gondoltam volna, hogy eljuthat egy ilyen formátum.

A már említett Másodlagos kötések a Jelenkor Kiadónál látott napvilágot, igen figyelemreméltó, hogy az első köteted ilyen rangos kiadó gondozza. Hogyan zajlottak az előkészületek? Milyen nehézségekbe ütköztetek a szerkesztés során?

Szerencsés vagyok, mert a megjelenés előtt egy évvel már tudtam, hogy mi fog történni a kézirattal, ismertem a folyamatot. A szövegek nagy része publikált, tehát mondhatjuk előszerkesztett szöveg volt. A kötet leadása előtt Simon Mártonnal is sokat beszélgettünk a kézitról, segített nekem a versek meghúzásában. Ennek azért is örültem, mert tudtam, hogy a szerkesztőm, Csordás Gábor a közös munka alatt külföldön lesz, nem tudunk személyesen találkozni. Végül nem ütköztünk nagyobb nehézségekbe, ma már jóval egyszerűbb ez, mint régen. Volt, hogy naponta több e-mailt is váltottunk, a korrektúranézetben pedig pontosan nyomon tudtuk követni egymás megjegyzéseit, javaslatait. Gördülékenyen dolgoztunk.

Önálló kötet összeállítása során a költő/író megtalálja ugyan a saját hangját, stílusában azonban kétségtelenül nyomot hagynak a korábbi olvasmányélmények. Szabó Márton Istvánra milyen analógiák illenek?

A könyv utolsó oldalán Radnóti Miklós, Pilinszky János, Tamkó Sirató Károly, Németh Gábor és Szentmiklósi-Szabó István (az édesapám) vannak megjelölve mint szerzők, akiket

idézek a könyvből. Ezen kívül a köszönetben említett költők, családtagok és barátok is hatottak rám, mivel ők vesznek körül, velük beszéltem meg a könyv „történetét”, nélkülük valóban nem így néznének ki a szövegek.

Azoknak, akik nem ismerik a Másodlagos kötések, mit mondanál, mi fogja várni őket?

Csider István Zoltán mondta a könyvbemutatón, hogy ez egy többszörös elengedés-történet. Az. Illetve valamiféle illusztráció arról, hogyan működnek ezek a könnyedén elszakadó kötések.

Az Óbudai Egyetem formatervezői szakán tanulsz, amiről mondhatjuk, némileg távol áll a költészettől. Hogyan csöppentél mégis az irodalmi közegbe?

Az irodalom gyerekkorom óta foglalkoztat, amelyben a családi mintának is valószínűleg szerepe van. Édesapám, aki egyébként mérnök is, publikált egy verseskötetet az egyetemi éve alatt, édesanyám pedig irodalmár, szépirodalmat tanít, nagy könyvtárunk van otthon.

A legtöbb aha-élményt az irodalomtól (beleértve a színház- és filmirodalmat is) kaptam. Ha sikerül a saját szövegeim által kiváltanom ezt az aha-élményt az olvasóban (nézőben, hallgatóban...), már megérte. A mesélésvágy hajt. A formatervezés pedig ugyanúgy a mesélésről szól, ahogyan az irodalom is. Nem is állnak olyan távol egymástól.

Mit tudsz abból az énedből átültetni a költészetbe? Egyáltalán, milyen egy jelmeztervező élete?

Mozgalmas. Én színházban tervezek, ez azt jelenti, hogy sokat kell színházba, próbákra, előadásokra járnom amellest, hogy tudnom kell, mit, hol és mennyiért lehet beszerezni a piacon. Első lépésben mindig rá kell bíznom egy költségvetési keretre és a rendező hozzá fűzött álmaira. Aki irodalommal foglalkozik, az megtanul figyelni, akár fejben jegyzetelni. A tervezés is a mesélés egy válfaja. Ha ráadok valakire egy fehér köpenyt a színpadon, akkor az orvos lesz, ha fehér klumpát is adok rá, akkor magyar orvos, és így tovább...

Úgy tudom, a Dumaszínházban is dolgoztál, dolgozol. Hogyan kerültél kapcsolatba velük? Milyen tapasztalatokat gyűjtöttél ott?

Még gimnazista voltam, amikor felvettem a kapcsolatot Bödőcs Tiborral, akiről akkor már tudtam, hogy irodalmár, érdekelheti az, amit csinálok. Később együtt jártunk színházba, többek között Litkai Gergővel, a Dumaszínház igazgatójával és Kóhalmi Zoltánal is. Ők szereztek a jegyeket, nélkülük aligha kerültem volna be a pintérbélákra, amiért a mai napig nagyon hálás vagyok. Aztán Zoltán az első „színházasabbra” tervezett önálló estjén kezdett el dolgozni, és Gergő megkérdezte, nem akarok-e részt venni benne. Én lettem a rendező asszisztense, amikor pedig átalakult a produkció, én dramatizáltam át az előadást. Sokat turnéztunk vele és a tavaly októberben bemutatott *A pesszimizmus előnyeit* már én állítottam színpadra. Összetett munka ez. Zoltán hozza meg a végső döntést, és ő írja a szövegeket is, én pedig segítőként tudok mellette lenni. Sokat tanulok belőle. Főleg arról, hogyan kell együtt gondolkodni egy szövegről.

Egyike vagy azon fiataloknak, akiket a KULTer.hu beválogatott az R25 – A rendszerváltás után született generáció a magyar lírában című antológiába. Hogyan gondolkodsz saját nemzedékedről: van-e közös pont a költészetekben?

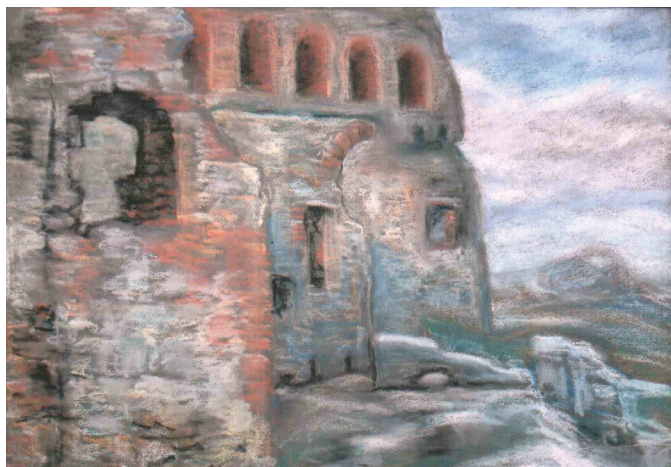
Biztosan van. Ha másért nem, akkor azért, mert ugyanazok a szerkesztői kezek formáltak kánonkészre minket, akik az antológiában is publikálunk. Persze ez csak az első publikációkra igaz. A rendszer kicsit olyan, mint a művészeti egyetemek felvételi-je: csak bekerülni nehéz. Ha egyszer közöltek valahol, onnantól maximum visszaküldenek a három szövegből kettőt, hogy most nem fér bele, de az összesre nem mondják azt, hogy vidd őket máshová. A saját hangja mindenkinek csak a pályakezdés után tud jelentősen megváltozni, ha egyáltalán meg tud változni. Aki- ket ismersz, azért ismered, mert hasonlóak. Ha megfigyeled, se minőségben, se szövegnyelvben nem találsz akkora amplitúdókat, mint mondjuk két középkorú költő versei között.

A Slam Poetry Budapestnek is tagja vagy. Hamarabb kezdted el slammelni, mint verseket írni? Melyik élvez prioritást nálad?

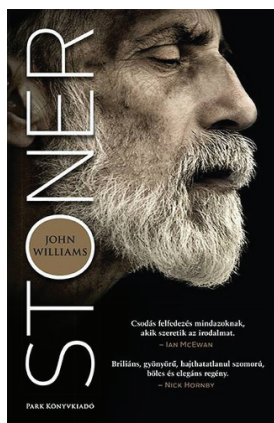
Amikor elkezdtem slammelni, Margócsy Istvánnal már foglalkoztunk a verseimmel az egyetemen. Addig foglalkoztam a slam poetryvel aktívabban, amíg úgy éreztem, hogy azok a szövegek távol állnak a verseimtől. Idővel elkezdtek közeledni egymáshoz, elkezdtem avantgárd slam poetry-szövegeket írni, amelyek már majdnem ugyanúgy működtek, mint a verseim, csak egy másik „eszközön” szólaltak meg. Ma már ritkábban állok slammel színpadra, nem írok három perc körüli szövegeket. Vagy hosszabbakat, vagy rövidebbeket, most ez ilyen. De az alkotókkal sokat találkozom, a zenészekkel zenélek, követem a slam alakulását itthon, az aktuális slambajnok, Basch Péter sokat segített a kötet alternatív marketingkampányában, vele szinte minden héten találkozom, sokat beszélgetünk slamról is.

Hol lesznek könyvbemutatóid, hol kaphatunk ízelítőt a Másodlagos kötésekből?

Úgy érzem, a Corvin Clubban szervezett kiadói bemutató jól sikerült, ezért szeretnék a nyáron több zenés estét is tartani, akár Pesten, akár vidéken. Tervben van több határon túli bemutató is, ami nagyban függ az ottani szervezéstől, keretektől. Illetve a fesztiválszezon és innentől minden nyári felolvasás számomra erről a kötetről fog szólni.

Britti Erzsébet: A dévai vár

1965-ben jelent meg hazájában, az „Egyesült Államokban, csendes közönytől övezve, majd ötven év múlva Európában a fordításoknak köszönhetően egyszerre kapták fel rá fejüket kritikusok és olvasók.” – **JOHN WILLIAMS** *Stoner* című regényét **LAIK ESZTER** fedezte fel magának és olvasóinknak.

Egy hősiesség nélküli hős

Egy tanárember csendes drámája a 20. század első feléből, a szellem magányában menedéket lelő férfi küzdelme önmagával és a „normális” életet számon kérő környezettel – így összegezhethetnénk John Williams *Stoner* című regényét. És persze ennél sokkal többről is szól a mű: az „embernek maradni minden körülményben” parancsát belülről megélő, az odakint pattogó parancsszavakra fittyet hányó gondolkodó emberről.

Kései – de nem elkészt – világsikerként emlegetik ezt a különös sorsú regényt, amely 1965-ben jelent meg hazájában, az Egyesült Államokban, csendes közönytől övezve, majd ötven év múlva Európában a fordításoknak köszönhetően egyszerre kapták fel rá fejüket kritikusok és olvasók. Talán nem véletlenül ezen a kontinensen lett sikere: John Williams műve istenigazából nem amerikai regény. A kijelentés már nem sértheti az 1994-ben elhunyt szerzőt, de művét olvasva egyébként sem valószínű, hogy lelkére venné a dicséretnek szánt szavakat. Pedig a szerző első és eddig egyetlen magyarul megjelent művén átüt a fél generációval korábbi klasszikus elődök, Hemingway, Steinbeck, Saul Bellow mondatainak, történetészövéseinek hatása, csakhogy John Williams leszűkíti a nagy és tágas vidékeket az egyén mozgásterére, a heroikus küzdelmet a könyvekkel piszmogó ember öngyöttrésére. Az ő színtere a szoba, a veranda, a szemináriumi helyiség, képzeletbeli kamerája az oszlopokon vonuló árnyék, vagy két egyetemi szoba között kopogó léptek útját követi.

Hőse, William Stoner – ha úgy tetszik – „antihős”: a legkevésbé sem testesíti meg az amerikai férfieszményt, vagy annak bármely komponensét. Nem véletlenül említik némely amerikai kritikában a művet anti-Gatsbyként, hiszen a *Stoner*ben semmi nincs, ami a bűvös szóhoz, a sikerhez vinne közelebb. Példaképet sem állít annak eléréséhez, és talán ezért csukták be értetlenül a könyvet gyakor az amerikai olvasók.

William Stoner földműves szülők gyerekeként születik még a 19. században, tanyasi életük úgy telik, mint a többi gazdálkodó parasztemberé – rögek és robot közepette. *„Apja (...) hátát meggörnyesztette az örökös munka, reménytelenül nézte azt a szikkadt földdarabot, amely egyik évről a másikra eltartotta a családot. Anyja türelemmel viselte életét, mintha egyetlen hosszú pillanat volna, amelyet ki kell bírnia.”* Innen kerül a középiskola végzetével az ifjú William a Columbiában újonnan induló agrárkarra, mivel a föld évről évre terméketlenebb, és apja azt reméli, hogy az egyetemen tanított új módszerekből fia hazához majd ezt-azt. Stoner rokonoknál kap az új városban kosztot-kvartélyt munkájáért cserébe, mellette végzi az egyetem kurzusait, melyek közül – nem véletlenül – az irodalommal boldogul a legkevésbé.

Végzetszerű hát, hogy épp az egyik irodalom-előadás fordítja meg sorsát, Shakespeare *Hetvenharmadik szonettje*. William a verssorokat hallva szinte lebénul a kérdésektől, amelyeket tanáruk szegez neki, és hallgatásába egy világ csöndje sűrűsödik: valami olyasminnek a szele érintette meg, amiről korábban sosem hallott, mert nem hallhatott. Az elmúlás, amelyet korábban legfeljebb az állatok és a növények sorsán át szemlélt, most néhány verssorban öltött számára testet, elevenebben, mint bármily valós élmény. A professzora szuggesztív személyiségén átszűrt szövegek innentől megbabonázzák a fiút, aki nem tér vissza többé a tanyára, csupán egy-egy látogatás erejéig.

Ez a Stoner sorsán keresztül ábrázolt generációs törés, amely annyi családot érintett a 20. század első felében, egy életen át elkíséri majd a férfit. Konfliktusai kezelésének ügyetlenségében – ez valójában a passzivitás, amelyből egyetlen egyszer tör ki – nem tudjuk nem viszontlátni a környezetében folyton idegenül mozgó ember kívülállását. Amit csak fokoz a férfi született

magányossága: mindössze két baráttra tesz szert az évek során, ám ez a kettő (az egyiknek csak emléke) élete végéig elkíséri. Esetlenség, zárkózottság, elmélyültség elegye a John Williams teremtette figura, aki az egyetemen találja meg nemcsak munkahelyét, de otthonát is. És még sokkal többet is annál. Az 1914 nyarán diplomázó fiúnak oltalom, menedék lesz a hely nemcsak a világ forrongása, de magánélete kudarca előtt is. A félelmetes felismerést, mi is számukra az egyetem, két barátjának egyike dörgöli az orruk alá egy közös iszogatásuk alkalmával: „...Szereztetothon a betegek, az elaggottak, az elégedetlenek és a minden egyéb módon alkalmatlanok számára. ... Tehát a gondviselés vagy a társadalom vagy a sors, nevezzük bárminek, megteremtette nekünk ezt a viskót, hogy bejöhessünk a viharból. A mi kedvünkért van az egyetem, a világ kisemmizettjei kedvéért; nem a diákokért, nem a tudás önzetlen kereséséért, sem semmi másért, amiről hallotok.”

Stoner ellenáll a harcba hívó trombiták szavának, amelyre mámorosan mozdul annyi diák és tanár, ösztönösen megérzi a halál szagát ott, ahol a többieket a hősiesség tömjénfüstje kábítja. Ellentétben például azzal, ahogy Saul Bellow címszereplője, Herzog professzor próbálja megszállottan értelmezni a rosszat a világban, Stoner csendes szemlélődő, aki a könyvtárszobába vagy az otthonában kialakított kuckóba húzódik vissza a külvilág elől. Az igazi feszültség azonban akkor áll elő, amikor ezekben a kis „egérlyukaiban” kezdik ki nyugalmát, akár mint egyetemi tanárét, akár mint családapát. A férfi előbb-utóbb kénytelen szembenézni kihívóival: legyen az kollégája és felettese, aki nem a tudás alapján tol előre egy kiválasztott diákot, vagy Stoner saját felesége, aki önmaga keresésének viharos fordulataiban a férjét teszi meg ellenségnek.

John Williams jószívrivel eseménytelen regényében a mikrotörténetekkel, pontosabban azok leírásával teremt ahhoz hasonlatos feszültséget, ahogy Hemingway öreg halászának kísérik figyelemmel minden mozdulatát. A dráma egy-egy mozdulatban, tekintetben, elharapott szóban bújik meg, vagy ahogy az idő múlása vonja más-más fénybe az egyetem árkádos előcsarnokának részleteit. „A felkúszó, pókos fekete indák csak még jobban kiemelték a márványoszlopok fénylő fehérségét; mindjárt odaér az árnyék, gondolta, a talpak elsötétülnek, és a

sötétség felaraszol rajtuk lassan, majd egyre gyorsabban, míg végül... Észrevette, hogy valaki áll mögötte.” Az élet kései ajándékaként beköszöntő szerelmet (igaz, ma már megmosolyogjuk, hogy a negyvenes évei közepén járó férfi élete lejtőjére ért) Stoner számára épp úgy belengi első pillanattól az elmúlás szele, ahogy minden mozdulatát azóta a diákkori pillanat óta, amikor torkára forrasztotta a szót a Shakespeare-szonett. Stoner vagy nem cselekszik – például elviselhetetlen házasságában –, vagy túl későn cselekszik, például könyve megírásával, ami már csupán önmaga számára átnyújtott búcsúajándék. John Williams mégis jó íróhoz méltóan hiteti el olvasójával, hogy hőse higgadtsága mögött, amely idős korára fáradtságba fordul, tudás rejlik: annak a tudása, amely a törtétekből, a harciaszkodókból, a hősszerelmesekből, a babérokra vágyókból hiányzik. Ezért is vonzó annyira az egyébként megközelíthetetlen figura: óhatatlanul is a titkát fürkésszük, és az író belátásunkra bízza, hiszünk-e a su gallatnak vagy sem.

Ha valami felróható a regény hibájaként, legfeljebb az, hogy Stoner megfáradásával a cselekmény is lanyhul, kifárad, nem hagy kétséget afelől, merre tart. Az író mintha követné hőse időérzékelését: a történet elején néhány bekezdésbe sűrített expozíció, a házasság csendes poklának hosszasan bemutatott mindennapjai, az egyetemi konfliktus zaklatott eseménysora Stoner szívének ritmusát dobolja. Csakhogy a szív lassulásával az olvasónak pusztán a szájalom marad, s épp ezt az egyhangúságot kerülte el mindaddig a regény.

Ami mégis kézben tartatja a könyvet, és nem engedi el egy pillanatra sem a figyelmet, az a mondatok változatlan szépsége, lírai ereje. Kevés ilyen tiszta, világos, felemelően szép nyelven megírt regénnyel találkozni mostanában, amelyet nem élvezhetnénk magyarul a József Attila-díjas műfordító, Gy. Horváth László munkája nélkül. Szóljon a szöveg akár a boldogság utolsó pillanatairól, mint itt: *„Lázasan, megkérgesedett vidámsággal ért oda Katherine lakásához. Félresöpörte kérdéseit a dékánál lezajlott újabb találkozóról; erőnek erejével megneveltette, és mérhetetlen szomorúsággal nézte vidámságuk utolját, amely olyan volt, mintha az élet a halál tetemén ropná a táncot.*” Vagy a diák felbukkanásáról, aki megkeseríti majd Stoner napjait: *„Kinyílt az ajtó és Charles Walker lépett be; miközben*

becsukta az ajtót, a kacska karja alá szorított könyvek kicsúsztak, és nagyot puffantak a padlón. Sután lehajolt, rossz lábát hátratólta, és lassan felszedegette a könyveit meg a papírjait. Azután felegyenesedett és átcoszogott a termen; lába, ahogy húzta maga után, idegborzolóan karistolta a csupasz betont, és ez a sikárolás kongó visszhangot vert a szobában.”

Kár lett volna, ha ez a regény a süllyesztőben marad. „...*Hajthatatlanul szomorú, bölcs és elegáns*” – mondja Nick Hornby ajánlója a borítón, s ezek a jelzők nagyon pontosan érzékeltetik a regény hangulatát. Ám hajthatatlan szomorúsága mellett valami egészen felemelő hatással is van olvasójára, és talán épp ezt hívjuk katarzisnak.

John Williams: Stoner. Park Kiadó, 2016. Gy. Horváth László fordítása

Brüttich Erzsébet grafikája

TOROCZKAY ANDRÁS fontos dilemmáit olvashatják **KRUSOVSZKY DÉNES** *Elégia* című verseskötetéről.

Lehet-e szűz szemmel nézni a Titanicot?

Krusovszky Dénes *Elégia* című kötetének borítóján magányos körszakállas fiatalember látható fehér ingben. Olyan testtartásban várakozik egy – talán félbehagyott – építkezés közepén, mintha kivégzésére várna. A környezet hideg, barátságtalan szürke, szorongatóan kihalt. A cím mintha visszhangosan, kísértetiesen zengene az üres városban, egyre halványabban, egyre kuszábban távolodik, tűnik el a ködbe.

A hátsó borítón idézet: „Mindenki féltékeny a saját homályára, / hozzá-viszi, nem meri megmutatni, / vagy csak a legszélét villantja fel kicsit, / egy kijavítható tévedést a sok / végleg elrontott pillanat között.” Vajon ez egy kijavítható tévedés vagy egy végleg elrontott pillanat? Ha megpróbáljuk megérteni a sorokat, belépünk gabalyodunk. Hiszen féltékenynek lenni valakire, nem pedig egy elvont fogalomra szoktunk. A tárgyakat féltetni szoktuk, esetleg féltékenyen őrizni. Irigyelni akkor irigylünk valamit, ha nem a miénk. Féltékenynek lenni egy tárgyra azt jelenti, hogy attól félünk, megcsal minket. Megcsalhat minket egy tárgy? Mi szokott még megcsalni? Megcsalni az emlékezetünk szokott. Ami sokszor homályos. Megcsalni a szemünk szokott minket, mondjuk félhomályban. Rendben, engedjük el a féltékenységet. Fogjuk a homályt... Ha tudjuk. Merthogy hozzuk-visszük, ritkán és félve mutatjuk meg másnak. De van-e, lehet-e széle egy ilyen fogalomnak? Hiszen egy fényviszonyról van szó, széle pont nincs. Ez persze költészet, itt fogadjuk el, hogy van. Békéljünk meg azzal is, hogy ez egy kijavítható tévedés, szemben mondjuk a homály többi részével, ahol csak végleg elron-

tott pillanat található. Ha ez a homály csak és kizárólag (kisebb részben) kijavítható tévedésből és (nagyobb részben) elrontott pillanatból áll, kérdés: miért vagyunk rá féltékenyek? Nehogy összeálljon valaki mással? Vagy inkább arra vigyázunk, nehogy napvilágra kerüljön az egész homály-tárgy, aminek szálai nagyobbreszt már helyrehozhatatlanul hibásak?

A fülszöveg többek között andalításról, felzaklatásról, felkavarásról, az emlékezés veszélyességéről beszél. A belső borítón lévő kép alatt 1982-es a születési év. Krisztusi korban tehát a költő, vagy más szóval: az életút felén. És valóban: egy sűrű erdőben találjuk magunkat az első versben is (*A forrás*). A prózavers egy novella vázlatként is megállná a helyét. A tél utolsó napján egy ember, aki olyan, mint egy üldözött katonaszökevény (az *Elégiazaj*/2-ben beszél róla a megszólaló), a tisztáson lát egy őzet oldalán vérző sebbel. A menekülő háromszor kérdez a versben. Első kérdése a „feltartóztathatatlan olvadásra” vonatkozik: ez hát a tél utolsó napja? (jelen), a második a tisztásra, ahol hóvirágok sorakoznak a sáros foltokon, mégis dögszagot görget a szél. Erre így reagál: „ez lenne a múltam?” A harmadik kérdés: ez hát a jövőm forrása? A vers egy szürreális képpel zárul, amelynek során az őz megszólal: „akkor felnézett rád, és megszólalt, igen.” Nem lehet eldönteni, válaszolt-e a kérdésre, vagy az *igen* a versbeszélőhöz tartozik, aki megerősíti a kijelentést.

Első olvasásra a vers egyáltalán nem tetszett. Giccsesnek éreztem a beszélő őzet, a címmel együtt főleg, és halványan megrajzoltnak, klisének a katonaszökevényt. Most azt gondolom, hogy talán szándékosan utal vissza a nagymamák korosztályának nippjeire (az alföldi tél tompa verejtékszagát jól ismeri a szerző, hiszen hajdúnánási), amelyek valóban ilyenek. Megidézi talán Bamberget, a beszélő őzet – vagyis ha szándékos a giccs, nem nevezhető annak. Vagy túl megengedőek volnánk?

A kötet többi részével kapcsolatban is felmerülhet a dilemma. Az *Elégiazaj* megidézi, vagy inkább megismétli az előző kötet (*A felesleges part*) borítóját? Az *Elégiazaj* képei visszautalnak az előző kötetek képeire, vagy egyszerűen lemásolják azokat. A dolog még inkább bonyolódik, mivel az újrahasznosított képek egyike (legalábbis) a folytonos megismétlődésről szól. „*Soha nincs hajnal, mindig csak hajnalodik*” – olvasható az *Elégia-*

zaj/2 című versben. „*Mintha évekig tartott volna az a február*” – szembesülünk a problémával az *Elégiazaj/47* című versben. „*Mintha negyven éve csak alkonyodna*” – írta tíz évvel ezelőtti első kötetében. „*Mégis ők múlnak el hamarabb, nem a délután*” – áll *A felesleges part* hátulján a versrészlet. „*Homályba borult a táj, / és úgy maradt évekig.*” (*A madarak ellen*) – Krusovszky kötetének nagy témája a körbeérés, az egy helyben toporgás, az ismétlődés, és ebben a folyamatban a kimerevített pillanat. Ez a pillanat, amely akár évtizedekig is eltarthat, általában a hajnal vagy az átvitt, átvirrasztott éjszaka utáni délelőtt, a még mindig jelen levés: akkor befejezni az éjszakát, amikor mások már a délelőttöt kezdik el. Talán neve sincs ennek a napszaknak, ahogy írja egy helyütt, mindenestre folyton róla beszél.

Fontos téma tehát az idő. Nemcsak mint kimerevített pillanat, hanem akkor is, mikor a rurális gyerekkor díszletei közt téblábolunk a költővel, amikor a tűzoltótömlő után vágakozik a versbeszélő, vagy a tornatermi köteleket tematizálja, amelyek átalakulnak kutak köteleivé. Akkor is erről beszél, amikor egy kapualjról rafináltan eldönthetetlen, hogy melyik évben járunk, vagy ugyanígy zavarba ejtően keverednek össze századok a *tűntetés* és a *lándzsa* szó egyszerű jelenlététől (*Horizont/Nyugalom*). Ugyanez jelenik meg akkor, amikor a bomlás, a poshadtság, a korhadás, a rothadás, a szemét, az olvadás kerül elő újra meg újra. Szintén az idő kerül középpontba a formátlanság-forma probléma megjelenítésénél is: „*Olyan szépek voltak, valaha / mindenki olyan szép volt, mindig csak a jelen / ocsmány, csak amíg élünk, addig vagyunk / elviselhetetlenek, a zsíros hajunkkal, / bűzös verejtékünkkel és aljas gondolatainkkal*” (*A Moirák Hitler beszédét hallgatják*).

A fentiekből is látszik, hogy az *Elégiazaj* bőven felkínálja magát az elemzésre, van hús rajta az esztétáknak. Végig okosnak látszik a kötet, de nem tűnik mindig őszintének: „*Lebegj nekem, pernyém, kérted*” (*A vadállat nyár*), vagy máshol: „*pedig nem esett eső, és mi sem hullattunk búcsúkönyveket*” (*A madarak ellen*). Nem arról van szó, hogy őszintének kell lenni egy versben, viszont az baj, ha valaki nem tűnik annak. Legjellemzőbben az érzelmek megjelenítésekor bicsaklik meg a hang. Például a „*geci anygal*” egy helyütt nem azért bántó, mert szentségtörés, hanem mert nehezen tudjuk elhinni egy ennyire tudatos költő-

nek, hogy így káromkodik. Ízlés dolga, hogy ezt iróniának fogja-e fel az ember, és akkor a giccs vagy ügyetlenkedés nem giccs és nem ügyetlenkedés.

Az is ízlés dolga, hogy zavar-e minket, hogy úgy tűnik, mintha móttóautomata működne a lapokon. „A kátrány hirtelen megszólal, / és amit akkor rólunk állít, azt jobb lenne meg sem hallani”, másik oldalon: „Az acél, a kátrány, a zománcfesték. / Köszönettel tartozom azért, / hogy könnyebben bomló anyagból vagyok.” (Múzeum nappal, és éjjel) Vagy máshol: „És valóban annak lett igaza, / aki mindvégig hallgatott.” (A vadállat nyár) A hasonló sorokat nagy mennyiségben olvasva olyan érzése van az embernek, hogy a falvédőkre hímzett idézetek mutációiról van szó. Nem az a baj (nyilván: jelen recenzió írójának van baja) ezekkel a sorokkal, hogy ne lennének jók, hanem inkább az, hogy túl jól hangzanak. Bármilyen furcsa ilyet kijelenteni egy verseskötetről beszélve.

Ugyanakkor számos verse bizonyítja (az *Elégia*zajban is), hogy remek költő Krusovszky. Csak felsorolásszerűen: a *Gyors fogyatkozásban*, *Horizont/ Születésnap*, *Mint a fák, Rückbau*, *A Augarten fái között*, *A trollhättani gát megnyitása*, *Nyári gyan-ta*, *Vonulás*, *A látogatás*, *Kenotáfium* címűek kétségkívül ezek. És bőven több ez, mint elég. (Az idézett versek közül kettőt az Új Forrás oldalán megtalálunk, a terjedelem miatt nem idézzük.)

„Remek költő” – ez így elég hülyén hangzik. Főleg ahhoz képest, hogy Krusovszky Dénes harminc évesen megkapott nagyjából minden irodalmi díjat, amit csak lehet. És ezt minimum párját ritkító szorgalommal érdemelte ki, hiszen alig harminchárom évesen publikált már négy verses-, egy tanulmány-, egy novella és egy gyerekverskötetet, de írt drámát is. Ez valóban teljesítmény, és azt is tudom: egy új könyvről szóló recenzióban nem kellene mindezt felidézni sem. Túlságosan hangsúlyossá válhat, a kritikusra pedig az irigység gyanújának árnyéka vetülhet. Ami miatt mégis fontosnak érzem elmondani, pusztán az, hogy furcsa tapasztalni (olvasóként, aztán a recenzió írójaként), milyen nagy terhet raknak a díjak a művek vállaira.

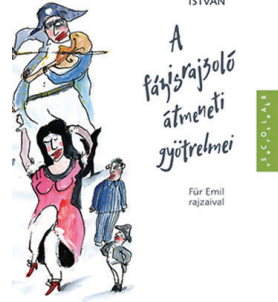
A legjobb lenne szűz szemmel, háttértudástól sterilizált tekintettel szemlélni a műalkotásokat. De lehet-e szűz szemmel nézni

a *Titanicot* vagy akár a *Saul fiát*? Ha tetszik, az vajon a csordaszellem ereje miatt van, ha nem tetszik, az pusztán irigység, fanyalgás? Nem lehet, hogy a csordának történetesen igaza van? Hogy Bach tényleg zseni? Mit számít a recenzens véleménye? Alakulnak-e ki igazán szenvedélyes, tétre menő viták a kanonizált műalkotások körül? Tolsztoj nem tartotta valami nagyra Shakespeare-t. És? Kosztolányi megpróbálta megsemmisíteni Ady kultuszát, de változott valami tőle? Nyilván nem. Legfeljebb hallgathatunk az agyondíjazottakról, a körülrajongottakról. De az is mindegy. Másfelől miért kellene letaszítani őket a trónról? Miért kellene ellentmondani a csordának? Az igazságérzet tiltakozik az ilyen eleve eldöntött kérdések, a megcsontosodott beszédpozíciók, szerepek ellen? Egy biztos: szeretné az ember saját maga eldönteni, tetszik-e neki valami, vagy sem. De ilyen díjazásban ez szinte lehetetlen. Hogy visszatérjünk a földre a zseni világából: valami ilyesmit érzek most egy szerintem is jó költő jó kötetével kapcsolatban. Hogy alig tudok róla véleményt mondani.

A recepció pathhelyzetbe állításán túl a másik, izgalmas, nagy kérdése ennek a költészetnek, hogy merre kanyarodik az útja, vajon túl fog-e lépni saját hajnalán.

KÖLÜS LAJOS szerint **TURCZI ISTVÁN** legújabb verskötete létgaléria.

Az igazság megéri, hogy hiába keressük

Kiadók jönnek, kiadók mennek, ahogy a csillagok az égen. Az írók is vándorolnak, teszik, amit kell, új kiadót keresnek, találnak. 2009-ben indította útjára a Scolar Kiadó sorozatát, a Scolar verseket. Az eltelt hét év alatt közel húsz verseskötetet jelentetett meg a kiadó. Most Turczi István van soron, először a Scolarnál, kötetének címe: *A fázisrajzoló átmeneti gyötrelmei*. A Babérkoszorú- és Prima Primissima-díjas költő és Für Emil grafikusművész által készített könyv nem gyerekkönyv, bár Naplóeon hegedül a címlapján, és egy piros ruhás, teltidomú, fekete hajú nő perdül táncra, miközben egy pizsamacsikos (rabruhás?) férfi kigúvadt szemmel nézi, figyeli a gyengébbik nem produkcióját, és hallgatja az őrült zenét.

A közel ötven vers és a hozzájuk készített ötven grafika talál és utal egymásra, az életkedvre, és nem az élettől elment kedvre. Turczi életpárti, úgy reagál a legtragikusabb élményre, eseményre, ahogy egy polgárhoz illik, méltósággal, mondhatnám, hogy székepszissel, de akkor nem mondanék igazat. Turczi számomra Márai világát, gondolkodását, kiegyensúlyozottságát, sőt kimért-ségét idézi fel és meg. A párbeszéd híve, akkor is, ha önmagával beszél. A szövegre koncentrál, arra, amit mond, amit gondol, hogy a kettő ne szakadjon el egymástól. Mert néha elszakad, nincs linearitás, nincs egyenes vonal. Für Emil rajzai mindig közbeszólnak, vérbőn, olaszosan, latinosan. La Dolce Vita.

Szöveg és kép, kép és szöveg hipertextje, mai korunk világa, párbeszéde jött létre a kötetben, egymásba íródik, mosódik a

kép, a szöveg. Für Emil erotikus rajzai talán merészek, kihívóak, provokatívak, nekem zenei felhangok és felütések. Turczi tud és mer szemérmes és szemérmetlen is lenni, nagy képviselője ő a dionüszoszi életkedvnek, miközben sosem felejt el, hogy filozófiai vénája is van, ars poeticája erős gondolati alapokon áll, messze lát és közelre is tekint, fontos számára a társ és a társaság. Kassák adta egyik kötete címének, hogy *Üljük körül az asztalt*. Turczi szellemi asztalánál is sokan ülnek, Homérosz, Jean Genet (akiről kevesen tudják, hogy börtönben, köztörvényesként írta legjobb drámáit), Laurence Olivier, Kurtág György, Czesław Miłosz, Mozart, Dürrenmatt, Erdély Miklós, sorolhatnám a többi nevet is.

Az idő rohan és visszatér, elhagy valamit és valakit, és váratlanul elénk hozza, felidézi azt, amit és akit elfelejtettünk. Turczi katalógust készít, életre kelti a dolgokat, az emlékeket, időben és időn kívül. Két távoli pont közé húz egyenest, megszünteti a távolságot, időutazik. Nem az űrben, hanem itt a földön. „...a gyermekkor hányszor visszapergetett / védtelen tekercei / mama-emlékű játszóterek / apa nélküli fehér-karácsony / pisztáciatorta gumielefánt / emlékei tűnéspontján végül feketeség” (Videre). Nem fél az elődöktől, szándékosan utal rájuk: „...van házam kertem asszonyom / a garázsban szárnyas sportkocsi” (Ikarosz néhány megszívlelendő sora). Kosztolányira írta: „Van mindig elég eleségem. / Van kertem, a kertre rogyó fák / Suttogva hajolnak utamra...” (Boldog, szomorú dal). Az élethelyzet, az életkor hasonlósága az, ami a tűnő időt megfogni, tárgyiasítani igyekszik. Turczi is összegez, látletele több szempontú. Nincs kitüntetett irány, csak irány van, és „lassabban veszed észre, hogy vagy, mint azt, hogy voltál” (Múlás van). Turczi meditatív versei egy körjárat megállói, újra és újra felbukkannak, végtelenítve van az út, „Vége nincs a végnek” (Bárcsak itt lennél). Möbius-szalag. És az elbizonytalanító szavak, az idő mintha megállna. Időt kér, miként időt kér a kosárlabdaedző is, itt nincs cseresor, mint a hokiban, a költő araszol, töpreng (időtlen toporgásban), mélézik (lassabban veszed észre, hogy vagy), úton van, útközben, mikor máskor, örök távoldás, de legalább irány.

beteg gyógyul, állapota elérte a láztalan fázist. Nyugtalan, mozgásban van, látszik, mint a Hold, amelyet megvilágít a Nap. Sajátos felismerés: *Szűk már az ég (Valahol Budapest), beérném kevéssel is (Utazás)*. Füst Milán látomásos költészete tér itt viszsza, finoman, éterien, a bölcsesség rezignációjával és távlatával. *Félek* – írja Turczai egyik versének (*Barátság*) kezdősorában. A természet jön a segítségére, az összeboruló fák védik, oltalmazzák, miközben áldozatok is, kivágják őket. Lények közötti barátság, nem ember és ember közötti. Finomhangolás ez, ilyen a világ, kiben és miben bízhatunk? A szabadság levegőjét is érezni a verssorokban. A mentálhigiéné: „*a karosszékekben akkor is megnyugtató / elragozni egy latin igét*” (*Videre*), és a szorongást, „*van téboly, ami tiszta ész a szemnek*” (*Alázatosan elázott hajó a válaszáton*). Nem kiáltozik, mint József Attila (*Kiáltozás*): „*semmit nem hiszek s nagyon / félek a büntetéstől*”. Turczai István csendes, halk, tudósít, hogy mi történik. Ez lehetne a szenvtelenség jele is, de nem az. Inkább a tisztánlátásé, erejét nem pazarolja, azt látja, amit kell, amit képes meglátni. A várakozás geometriáját, tizenkét üres széket, az utolsó vacsorát (*Laurence Olivier naplójából*).

Nincsenek ciklusok a versben, Für Emil rajzai, grafikái lesznek a cezúrák, a gondolati elválasztójelek, a kötet belső ritmusát átvevők, felfogók. A szöveg szabadsága, szökkenése a rajzokban ölt testet, és fordítva, a rajzok erősítik a szöveget. A mostani verskötet egy létezés-galéria. Emlékek sorakoznak, egy ketubah, egy nagymama, bármilyen pillanat az életéből, szilánkokká válnak. Az emlékek néha édesen zsonganak (*Tények melankóliája*), vagy – ahogy Turczai István megfogalmazta a könyvbemutatóján – „*olyan az emlék, mint a pörkölt kávé a fogad alatt*”. Roppan. Roppan egyet, és tudod, hogy ott az emlék. Für Emil is emlékszik, kalapos, szakállas, kopaszodó, női alsót hordó figurái archetípusok, légtornászok, csábítók, elkárhozottak, bohócok, szenteskedők, bábuk, fecsegők, az élet szerelmesei. „*...hova is repülnék ennyi súlyfelesleggel*” – írja a költő (*Ikarosz néhány megszívlelendő sora*), hát oldalazva lép előre, a jövőbe (*A történelem egy sötét, úszó test*).

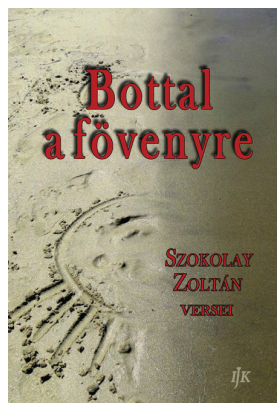
Paradoxonokra épülnek a versek, Turczai szerint valamiből valami más lesz, amiről kiderül, hogy ugyanaz az a valami, vagy éppen nincs is. „*Olyan vagyok, mint a giliszta a betonágyban*,

fúrom, fúrom, aztán kilyukadok-e valahol, hol lyukadok ki, nem tudom. Itt tartok, fúrás állapotában. Ez a fúrás egy átmeneti állapot.” Turczi szerint olyan, hogy boldogságkeresés, nincs, a keresés maga a boldogság, az igazságkeresés. Az igazság megéri, hogy hiába keressük. Még akkor is, ha egy ideje úgy érzi, nem látja, hogy lehet kijutni a féregjáratokból. *„Nincs tér, nincs idő. / Isten penészes szeme / vakablakra néz”* (Video haiku).

A kötet a köztes létre és a változásra, a változás esélyére mutat rá (*Új világ*). Nemcsak a gyötrellem átmeneti, de emberből állatba, a szavakból dallamba, a fényből árnyékba jutunk a verseket olvasva (*Térplasztika*). Turczi egyik legerősebb sora: *„Amit kimondtál, már mindig mozdulatlan. Hallgass!”* (Emlékmakett). Amint kimondjuk, hogy hallgass, abban a pillanatban viszonyunk lesz hozzá, ott vagyunk, az beszél, amit létrehoztunk, magunk helyett, önmagáért. Magunknak megbocsátani a legnehezebb. Nem az van leírva, hogy nem lehet, hanem az, hogy a legnehezebb. Turczi István könnyebben megbocsát másoknak. Nehezen bocsátja meg önmagának az eltékozolt dolgokat, vannak emberek, akik nagyon hiányoznak, nem tud visszahozni kérdéseket, amelyeket fel kellett volna tennie, nem tud visszahozni gesztusokat, mozdulatokat, simogatást. És nem tud felejtetni. Nem tud úgy élni, hogy felejtenie kelljen. Nem lehet felejtetni. És kell. Úgy kell élni, hogy nem felejtünk. Az emlékezéssel kell élnünk. Ki-ki a maga emlékezésével. *„A szó elszáll, de az írás nem maradhat el”* – nyilatkozta egyszer a költő. Az emlékezés sem. A felejtés emlékezete sem.

SZOKOLAY ZOLTÁN *Bottal a fövényre* című kötetét **SIMON ADRI** elemezte.

Bárhol megnyílhat lépteink alatt a vasfedél

Szokolay Zoltán költészetével gimnazistaként találkoztam először a szegedi Somogyi-könyvtárban, ottani életem és pályakezdésem során. Szokásommá vált egy időben, hogy iskola után a könyvespolcok illatában keressem a felfrissülést, egészen pontosan a versszekcióban. Az említett szerző rövid idő alatt nemcsak egyik kedvenc magyar költőm, hanem amolyan idolom is lett. Nemcsak szívesen olvastam, hanem szerettem volna egyszer majd olyan színvonalon írni, mint ő. Nem melleleg ezt a mai napig így érzem.

Szokolay Zoltán költészetéről méltánytalanul keveset beszélnek. Magam is több hónapja ígérem ezt, de nehéz olyasvalaki nagyszerű munkásságáról írni, akinek politikai okokból kettétört költészeti – és ezzel együtt szakmai – pályafutása. („*Oda kell adni engedelmesen mindent, / minden sort, még a könyvcímeket is, / arra magukat érdekesebbnek tartó, / türelmetlen kortársaimnak, zokszó nélkül.*”)

Akikhez a Szokolayról szóló, eddig csak igen szórványos irodalomkritikák eljutottak, olvassák őket bátran. Én verseihez szeretnék odasimulni, nem foglalkozom fogkirúgásának történetével, sem fiatalkori megzsarolásos beszervezésével: „*A gyermekgyilkos terrorállam ellen / a néma gyász is összeesküvés, a zsarnok nyilván feddhetetlen jellem, / ki minden reggel vaktükrbe néz.*” Álljon itt pusztán verseinek, költészetének, új kötetének – *Bottal a fövényre* – értékelése.

Mintha 2012-es kötetének, a *Lassan atyám!*-nak a folytatását olvasnánk (erről lásd Hétvári Andrea recenzióját), ugyanúgy egy tematikusan homogén, formailag rendkívül sokszínű, megrázóan hiteles líra bontakozik ki a soraiból. Természetesen vannak átfedések, hiszen a *Bottal a fövényre* versválogatás. Hasonlóképpen hol egy – immár önkéntesen választott – magánzárkában, hol egy megközelíthetetlen, ködbe burkolózó hegytetőn álló magányos várkastélyba, hol egy elszigetelt, nyugalmat, biztonságot igen, de vigaszt már nem nyújtó kis otthonba pillanthatunk be. Szokolay többnyire rímes, kötött formájú verseket ír. Egyik legizgalmasabb a súlyos tartalmú, az *Evilági villanellák* ciklusból idézett részlet:

*Bárhol megnyílhat lépteink alatt
a vasfedél. Ki védi meg magát?
Egy lábdarab? Pár véres húscsapat?*

*A bankok most növelték hasznukat,
ha éhenhalni nem vágysz, tartsd a szád,
a jövőből még ennyi sem marad.*

*Az élményfürdő mélyén ott ragad
a gyorsan visszatérült milliárd,
s egy lábdarab, pár véres húscsapat.*

Vannak költők, akik látnokian jósolják meg a mindannyiunkat érintő sorskérdéseket akár több évtizednyi távolból is, ahogyan Szokolay Zoltán is e versében. Hozzám kordokumentumként is szól az idézett költemény, a jelenlegi világállapotot tükrözi, a pénz minden emberi értéket erőszakosan ledózeroló hatalmát, továbbá a vándorolni kényszerülő emberek millióinak nehéz sorsát is.

*Párolgó, sűrű, földszagú időt még.
Föle madárraj-felezte kék teret.
Két szót, Uram, mik életem kitöltésék,
s ne higgyem el, hogy beesteledett.*

A kötet címadó darabja egy hosszú és megrázó, mi több, oldalba taszító, túlnyomórészt szabad költemény (alcíme: *Látja, akinek*). Egyetlen, több alegységre osztott tabló, melyen a költő

gyermek- és felnőttkorának emlékei, eseményei, azokra adott válaszai, reflexiói, majd a tudat felsőbb tartományaiba tartó gondolatfutamai elevenednek meg.

*Az első sírás? Már az is bűn volt?
Két kiló 42 deka evilági
anyagba zárva kellett várni,
hogy megszólaljak, tiltott, titkolt
génüzenet, az összhang vágya,
ahogy az esendő világon suhamlik át,
időn az álom, először, egyszer, utoljára.*

...
*Tisztíts meg az evilág szennyétől,
illessz át egy másik jelrendszerbe,
hogy fényforrás lehessen végre bennem,
ami velem a Teremtő szándéka volt.*

...
*Lélegzem, tehát senki nem rótt ki rám halálbüntetést.
Avagy ha rótt is, nem hajtatta végre.
Élve felejtett. Zöld szálát két kő közti részben.
Megbénított, száműzött, kirekesztett, de nem öletett
meg.*

...
*Hazám-e az, szeretnem kell-e,
amelyik fenyeget, zsarol,
idegen zsoldosnak nevez,
és vérrel, szarral összemaszlatol?*

E páratlanul színvonalas költészetnek – mely néha könnyekre is fakaszt, s ezt csak a legnagyobbak érik el – egyik alapdarabja a létösszegző, komor tónusú *Lassan, Atyám:*

*(...) mindegy hogy az égbolt mekkorára tágul
az jut hatalomra aki hazát árul
se vád se védelem nincs már csak ítélet
miközben a világ nemzetközivé lett*

*megvizsgálták ügyem az anyag benyelhet
ettől az elittől nem kérek kegyelmet
egyenes a deszka jól tartja a hátam
ego te abszolvo ezt is megszolgáltam*

Szokolay Zoltán hiába érzi úgy, hogy a mellőzéssel, a fiatalkori, tudatlanságából és naivitásából eredő és zsarolással kicsikart botlása miatti agyonhallgatással megfosztották őt költő mivoltától. Akik felismerik a vérbeli – és Szokolay esetében szó szerint vérrel írt – költészetet, azok egy percre sem kételkednek abban, hogy a költők közt is a legnagyobbak sorában van a helye. Ritka az ilyen kiérlelt, pontos, kikristályosodott hang a magyar költészetben. „Ígérem, nem leszek halott”, írja, és el is hiszem neki. Szokolay költészete egyébként számomra olyanképpen hangszerelt, mint Grieg, a kiváló norvég zeneszerző *Peer Gyntje*. Letisztult, a művész mesterséget magas fokon értő és művelő, virtuóz alkotó kompozíciója bontakozik ki előttünk.

Időutazáson érzem magam, midőn az *Átok* című verset olvasom, amely a könyv vége felé, továbbá életem tizenhatodik évében bukkan fel. Mintha visszakerülnék abba a téridőbe, amikor nem tudtam még, mi a politika, és azt sem, ki Szokolay. Arra az életérzésre viszont jól emlékszem, amely mindannyiszor a hatálmába kerített, amikor elolvastam a verset. Visszaadhatatlan, különleges, misztikus élmény volt, mert a jó vers akkor is bekebelezi az olvasót – főleg a kamaszkora végén járót –, ha valaképpen nem is érti azt.

*Alkalom jön az örömré
tehát alkalmi öröm
fekteti a fejem tönkre
belül bizonyos körön*

*Alkalom a szabadságra
csonkolja két alkarom
húlt helyemen marad hátra
konténernyi tarka lom
Alkalmazott elméletek
tépik zsigereimet
s repülök mint pudvás retek
neki majd a semminek*

*S ama jeles alkalomból
midőn végleges hideg
forma lesz a tartalomtól
álljon meg a te szíved*

Végül annak a versnek a részletével szeretném zárni ezt az elemzést, amely különösen tágas dimenziókat nyit meg, olyanokat, amelyek létezéséről tudomást sem veszünk, talán nem is tudunk; ezek a gnosztikus hangvétellű sorok a lélek mélyvilágából villannak fel Szokolay Zoltán pontosan célzó lézerfényénél. A gnózis-tanítások emlegetése nem túlzás, amennyiben olyan spirituális és részben vallási utat kínálnak, amelyek titkos tudás által juttatják ki az embert az anyagi világ útvesztőjéből: az Univerzum rejtett egysége, az „ahogy fent, úgy lent” tézise, a tudomány felsőbbrendűségébe és az élvezetek hajszolásába, a gazdagságba és hatalomba vetett modern kori hit megtagadása, egy titkos tudás sejtetése mind efelé hangolják a figyelem finom-mechanikáját.

Ugyanakkor a gnosztikus ismeret szükségképpen csak az emberek töredéke számára hozzáférhető – nem mintha bárki elől is el lenne zárva, hanem mert nem mindenki hajlandó és képes végigjárni a tudás és az igazság eléréséhez vezető fáradságos utat vagy életet, sorsot. Némelyekben mégis ott az isteni szikra, amely visszakívánczik az isteni tökéletességbe, a mennyei birodalmakba.

Az ókori görög filozófia és egyes távol-keleti vallási irányzatok tanai is tetten érhetők az utolsóként idézett versben: *az ösvény csak magad lehetsz*, de ezt akár maga Jézus (akit a gnosztikusok minden emberi entitás felett álló, makulátlan tisztaságú isteni lényként tiszteltek) is mondhatná, hiszen „én vagyok az út, az igazság és az élet”.

*Nem tudta még, de hitte, vélte,
hogy bent is az van, ami kint:
a tudományok fejlődése
csak féregjárat-labirint,*

*ő még kereste, mit te már tudsz:
az ösvény csak magad lehetsz,
és vissza nem hozhat, ha átjutsz,
se drog, se pénz, se fény, se szex,*

*be kell ismerned megnyugodva,
hogy lent is az les, ami fent,*

*erőd hiába sokszorozza
katedrális vagy parlament,*

*elvész a lélek más világa,
viszi az emlékeidet,
ma este érzed utoljára,
s nekirepül a semminek.*

*A fű majd újrano belőled,
ártatlan barmok legelik,
így őrzik összedőlt idődet
tiltott, elrejtett verseid.*

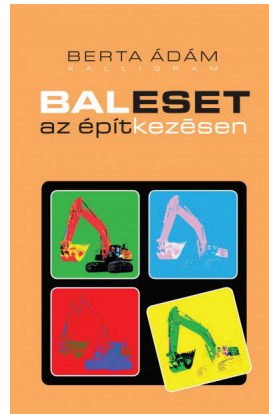
Egy nehéz életút nem szükségképpen érlel ki nehéz, érckeménységű, minden forgácstól megtisztított – vagy eleve tiszta – költészetet. Szokolay Zoltánnál mégis ez történt, és történik folyamatosan.

Szokolay Zoltán: Bottal a fővenyre. Irodalmi Jelen Könyvek, 2015.

Brittich Erzsébet grafikája

BERTA ÁDÁM *Baleset az építkezésen* című kötetéről
KADLÓT NIKOLETT írt.

Párhuzamos balesetek

Látszólag rendkívüli balesetek szervezik Berta Ádám legújabb könyvének novelláit. Az immáron háromkötetes prózaíró *Baleset az építkezésen* című művének grafikája is erre a témára játszik rá: az egyik daru ugyanis szinte lecsúszik a borítóról. Ugyanez történik a rövidprózák valamennyi szereplőjével: abszurdabbnál abszurdabb hétköznapi baki, sorscapás vagy szerencsétlen véletlen esik meg velük a kötet 14 novellájában.

Legtöbbször a hangulat végig komor marad, nem vagy csak alig tudunk mosolyogni az eseteken. Az elbeszélések alapján úgy tűnik, mintha természetes lenne, hogy ezek a balesetek bármikor, bármelyikünkkel megtörténhetnek. A szerző pedig rendületlenül figyel: rögzíti, ami a látómezejébe kerül. Bárhol könnyen talál anyagot, s ettől a könyv igencsak sokszínű. Az írások ujjgyakorlatszerűen könnyednek látszanak. Az olvasásban nincs döccenő, kivéve ott, ahol a szerző éppen ezt akarja elérni nézőpontváltással vagy bombaszerűen becsapódó, váratlan befejezéseivel.

Erőtéljes, s egyúttal szimpatikus kezdés a fiatal fiú eltűnésének részleteit bemutató novella (*Philoktésész*), ami hangulatában Bodor Ádámot idézi. S ha ennek érzékeltetésére az atmoszférateremtés és a személytelenséggel álcázott döbbenet nem lenne elég, az utolsó sor – vendégszöveg *Az érsek látogatása* című műből – felfedi a tiszteletadó gesztust.

A novellák főhősei fiatalok, többnyire értelmiségiek, akik élnek bele a világba, teszik a dolgukat, vagy csak lézengenek, s

ahogy a könyvből is kiderül: könnyen a hétköznapiak áldozatává esnek. A fókuszba kivétel nélkül olyan emberi kapcsolatok kerülnek, amelyekben hibádzik valami. Nyelvi különbségek, érzelmi elhidegülés, kulturális eltérések, megrekedtség-érzés, családi konfliktusok határozzák meg az egyes szövegeket. Ezek a hiányérzetek, defektusok, problémák szolgáltatják a történet kiindulópontját jelentő változást is.

A látszólagos logikai távolság jellemző a kötetbéli novellákra. Berta Ádám előszeretettel társít olyan történeteket egymáshoz, amelyek között a hidat az olvasónak kell megteremtenie. Ilyen módon vehetjük nagyító alá a valóságot, saját mindennapjainkat: irodalomba csomagolva, sűrítve őket. Így lehet érdekes egy ablakból kémlelt élet egy amerikai nő számára, aki romokban lévő házasságából menekül rokona manhattani lakásába, s nem lévén tévéje: a szeme előtt zajló élet, a valóság lesz a szórakozása (*A néni*). Vagy említhetném a humoros *Craig listáját*, ahol ötféleképpen ismerhetjük meg ugyanazt a történetet. De ugyanezt a véletlenszerű összekapcsolódást mutatja az *Ostoba helyzet* is, ami egy pihenni vágyó grafikus zavarba ejtő balesetét rántja össze az általa tervezett kötetborító révén a könyv szerzőjével, aki rejtélyes módon nem talál oda egy kiállítás megnyitóra.

Véletlennek tűnő, de mégis valóságos, lehetséges kapcsolat két, egymást talán nem is ismerő ember között. Ilyen és ehhez hasonló valóságablakok nyílnak meg a kötetben. Néha a relációt olyan véletlennek tűnő történetek adják, mint amikor a főhőst eltiporja az utcán egy ló (*Karambol*), vagy a címadó novella főhőse, Karelra az építkezésen dolgozó darura akasztott súly érthetetlen módon szakad le (*Baleset az építkezésen*).

Ez a szövegszervezési metódus teszi egyenletessé, hasonló hangulatúvá az írásokat. Nemcsak a felépítésük rímeli egymásra, hanem abban is azonosak, hogy mindegyiknek nyitott a vége, így több megoldás vagy befejezés is lehetségessé válik az olvasónak. A hangulatot a végsőig fokozni képes szerkesztés után váratlan és képtelen lezárás található a *Horror* című novella végén is, ahol a szövegtest tagolása olyan érzést kelt, mintha az utolsó bekezdés bármi lehetett volna, s csak a véletlen alakította így a helyzetet.

A szövegek szerkezete és hangulata sok rokon vonást mutat egymással. Ez kissé egyneművé teszi az írásokat. Pedig az sem

egyszerű feladat, hogy ilyen változatos magvakból szinte minden esetben ugyanolyan atmoszférát teremtsen valaki, s sikerüljön várakozást kelteni az olvasóban. Mégis, valahogy a könyv elolvasását követően az az érzésünk támadhat, mintha egyetlen történetet olvastunk volna több fejezetben. Ennek magyarázata talán az, hogy a szerző kidolgozott módszeréhez igazodva a szövegekben nagyobb hangsúlyt kapnak a helyek, a terek, mint maguk a szereplők, a karakterek. Az olvasás után sokkal jobban megmaradnak a városnevek, mint az egyes főhősök nevei. Ennek oka, hogy Berta Ádám olyan, mint egy belsőépítész: kibéleli a teret a megfelelő részletekkel, odaillő tárgyakkal és hangulattal. Legyen szó Kolumbiáról, a Balatonról, Prágáról vagy a budapesti belváros egyik utcaszegletéről: leírásai kellően pontosak, színesek ahhoz, hogy belakhassuk a novellákat olvasói képzeletünkkel.

A tizennégy novella, s a megannyi belesűrített epizód önmagában egy-egy mélyebb gondolkodásra érdemes témát hoz felszínre, s a hirtelen ható befejezések csak felerősítik a rájuk irányuló figyelmet. A *Nyugtalanság* című írás például egy kilencéves kisfiú gyöttrődését meséli el, aki vak, szellemi fogyatékos testvére árnyékában éli meg a mindennapokat. A „szörny” – mert így látja őt testvére – családjának kálváriáját két oldalban is remekül sűríti a szerző, annak minden nyugtalanságával, szomorúságával. Társadalmi kérdésfeltevésből nincs hiány, akad téma bőven, azonban Berta mindezt a lehető legjobban kifordítja. Nála még egy gyilkosság is képtelenül abszurd módon történik meg. Például *A címlap és az előzéklap* című írásban az apáról fiúra szálló mesterségben minden elkövetett gyilkossághoz szokásszerűen tartozik egy könyv, ami az áldozatról készült. Minden ember egy kiadvány, s a családi lakban bizony már elég sokan vannak, temérdek kötet sorakozik a polcokon.

A *Baleset az építkezésen* megjelenésre és a tartalmilag is kompakt kötet lett, jó kézbe venni. A novellák többnyire röviddek, gyorsan lehet olvasni őket, mégis komoly meglepetéseket tartogatnak. Egy dolog már az első érintésnél feltűnik: fura a papírválasztás, a szokottnál vastagabbak, nehezebbek a lapok. De lehet, hogy csak a történetek súlya nyomja őket.

HÁSZ RÓBERT ÍGÉRETFÖLD

Képzeljünk el egy lehetséges jövőt, amikor a nyugatról érkező holland migránsok letelepednek az Alföldön, fallal kerítik el magukat, és így próbálnak élni Magyarországon. **HÁSZ RÓBERT** *Ígéretföld* című regényét **DOMINKA EDE HARALD** mutatja be.

Hollandok a magyar Alföldön

Azt, hogy mi vár ránk az *Ígéretföldre* lépést követően, két idézettel készíti elő a szerző, amelyek rövid, de annál pusztítóbb háborút jósolnak. Az egyik az első világháború után a remény szimbólumának tekintett Pio atyától származik, a másik a kubikosból lett jóstól, Alois Irlmaiertől, akit a második világháború után tartottak médiumnak. Az utóbbi jóvendölést az író kettévágja, így keretezi saját szövegét. Ennek első fele ad képet a háborúról, itt szerepel például a regényben többször említett „amerikaiak sárga pora”, melyet Németország felett szórnak le, elpusztítva a hatalmas orosz hadsereget. A katonai konfliktus ugyanis az orosz–amerikai ellentétre épül, amely a most sem túlzottan baráti viszony ellenére mégis inkább a hidegháborús időszakra emlékeztet a tömegpusztító fegyverek barokkos felpumpálása miatt. A regényben az oroszok válasza sem marad el: a La Manche csatornában csobban utólag is meghatározhatatlan bombájuk. Ez olyan cunamit indít el, mely az előzőleg a tengertől területeket hódító hollandokat kimossa az országukból. Szét is szaladnak a világban, egykettőre asszimilálódnak, egyedül a magyar Alföldön, egy elzárt enklávában nyílik lehetőségük – hosszabb-rövidebb időre – identitásuk megőrzésére. Ezt nevezik *Ígéretföldnek*. Aki ebben a regényben nem válik a háború áldozatává, az – legalább külsőre – az ép ember teljes életét élheti, nem úgy, mint Tatyjana Tolsztaja *Kssz!* című könyvében, ahol a hasonló atomháború után kétszáz évvel testileg is torz embereket látunk.

helye a vallásnak, ugyanakkor a regény címe Mózes első könyvére utal. Amikor Isten neve szerepel a szövegben, olyan kifejezésekben bukkan fel, amelyekről valójában távol áll, például: „istenemre”, „Szűzmáriaédesistenem!”. Ez nem más, mint Nietzsche „Isten halott” gondolata, azaz amikor a vélt helyen valójában nincs jelen a Teremtő. A szerző Pio atya mondandójából egyszerűen kipontozza a vallás szavait, így az eredetileg az ítélet napjáról szóló szöveg átiródik a regény saját képére és hasonlatosságára, vagyis az ábrázolt háború történelmévé. Amíg a Bibliában az elején látjuk az ígért földjét, az apokalipszist pedig a végén, addig a regényben mindez fordítva jelenik meg: a közelmúlt eseménye a végítéletzerű háború, melynek következménye lesz az ígértföld keresése. Az apokalipszis nem új gondolat Hász Róbertnél, már több mint két évtizede is foglalkoztatta: a *Kapun kívül* antológiában szereplő *Johannan* című elbeszélésében is írt erről.

A hollandok enklávéja, ígértföldje a számukra idegen országtól fallal elkülönített terület. De a regényben valójában két ilyen hely is feltűnik: a másik a történet végén kezd felsejleni – ez a mű nívója, s talán az egyik legfőbb értéke.

Miért e másik? Mint tudjuk, a falak sorsába belevésődik, hogy előbb-utóbb leomlanak, mert egyes dolgok kizárása más dolgok bezárásával jár együtt, s így kívülről és belülről is nyomás alá kerülnek. Sem az enklávéban belül, sem azon kívül nem teljes az egyetértés abban, hogy szükséges-e az effajta szeparáció. Ütköznek a személyes és a nemzeti érdekek is. Az egyik férfi főszereplő – az egyetemi tanulmányait forradalmi vérmérséklete miatt félbeszakító Lakatos – feleségül venné Kalie Lamberst, az enklávébeli holland hölgyet. A hely – konzervatív nézőpontja miatt – végzetesnek látszó csapdába kerül. Ha engedélyezik a nő kiadásával járó házasságot, az precedens értékű téglakihúzó gesztus lenne. A nemleges döntés miatt azonban ugyanúgy borul a fal, mivel az már az utolsó lökés a fallazító akarathoz.

A regény csúcspontja – nem meglepő módon – a leomlott fal helyén apró döccenéssel áthaladó autó leírása, melyben Szalma követi a már távozott Lakatost. A ledöntést előjelezte a regény kezdetén a gyenge minőségű gramofonfelvételen megszólaló, hibás hozzáállásról és annak visszafordíthatatlan következményeiről szóló sanszon, Yves Montand *Les feuilles mortes*-ja. Ennek magyar címe itt még kifejezőbb: *Hulló falevelek*, mely a múlt melankóliájával vetíti előre a veszteséget. Bár a jövőben járunk, a háború, illetve a bomba következménye, a Nagy Fürgeteg a technológiát illetően visszavetette az

emberiséget arra a szintre, amikor a számítógéppel szemben a kézzel írás a biztosabb, kuriózum a mobiltelefon, és a kéttenyérenyi tévé nagy kincsnek számít. Ez a redukált disztópia emlékeztet azokra az évszázados jövőábrázolásokra, amelyek nem tudtak kilépni jelenük tárgyi valóságából, és így nem új tárgyakkal, hanem a meglévők új kombinációjával próbálták elképzelni a következő évtizedeket.

A regényben előforduló holland mondatokra nem mindig kapunk magyarázatot. Ennek talán az az oka, hogy az író feltételezi olvasóiról az angol és a német nyelv ismeretét, és úgy vélheti, ezek révén sikerrel birkózhatnak meg a hollanddal. A két főszereplő hivatalból ismeri e nyelvet, nevüket az enkláve határán, igazoltatáskor tudjuk meg: „Szalma László összekötő és Lakatos Lajos helyettes összekötő.” Az utóbbi cigány voltában az egyik legjelentősebb szempont az identitásmegőrzés versus asszimiláció kérdése. A cigányság több évszázad múltán már bizonyította, hogy képes megőrizni önállóságát. Még a háború utáni nagy összeomlás sem rázta meg őket annyira, Lakatos szerint azért, mert civilizációjuk nem követte a fejlődés ütemét, ezért nem is esett vissza annyit. Arra azonban nem kapunk választ, hogy mind Lakatos, mind Szalma vegyes házassága, kapcsolata mennyiben fogja befolyásolni identitásukat.

A történet antiutópiaként indul, végül azonban felsejlik az utópia, a pozitív zárlat iránya. Ahogy azt magyarosan elképzeljük: „A kolbász lefolyik a tányérokról” – noha ezt már Irlmaier mondja a regényt záró idézetrészen. Kérdés marad, hogy a mutatkozó második ígéretföld valóban hű lesz-e nevéhez, emelnek-e köré látható vagy láthatatlan falat.

Fontos kapcsolódási pont lehet, hogy holland szerepelővel találkozunk Karel Čapek utópiájában (*Harc a szalamandrakkal*) is: egy hajókapitánnyal, aki a művészet és szerelem nyomába szegődik. Egy másik utópisztikus regényben, Marie Lu *Legenda* című könyvében a hajdani Los Angeles partvidékét önti el a tenger. Végül Lois Lowry *Az emlékek óre* című műve is megemlítendő, mivel Hász regényében is szerepel egy emlékőr. Ő az a nyolcvan év körüli öregember, akinek a szótlanóságával ugyan elnémulni tűnik a múlt, Szalma mégis magával viszi a gondosan ápolt sírok mellől az ígéretföldre – akár a *Nem beszélek zöldsegeket!* Depardieu-film végén. A generációk, a múlt és a jövő kontinuitása csak ezáltal valósulhat meg. Ismerős elemekkel találkozunk tehát azon a földön, ahová Hász Róbert kalauzol minket, ám azokat egyedien formázza meg, és így kíváncsivá tesz minket a jövőre, a sajátunkra és Európáéra egyaránt.

Hihetetlen ségek

BÁRDOS JÓZSEF rovata

KÖRÜLBELÜL (Karinthy Frigyes és Kosztolányi Dezső)

Első beszélgetés

- Halló! Adom a Hadik Kávéházat!
- Halló! Itt Kosztolányi-lakás.
- Csókolom a kezét, Ilonka!
- Maga az, Karinthy? Megismertem a hangját.
- Kedves.

– Dide teljesen odavolt, amikor megtudta, hogy maga is beteg lett. Két napig sírt egyfolytában. Amikor maguk elutaztak Oslóba, azt mondta, mindketten meghalnak, mire kitavaszodik. És sose látják többet egymást. Úgy hitte, elvesztette magát is, mint szegény Csáth Gézát.

- De én itt vagyok.
- És hogy van? Mikor jöttek haza?
- Köszönöm, azt mondják, most már megmaradok. Nagy bánatára az ellenségeimnek. Már egy hete itthon vagyunk. Beszélhetnék Didével?

– Hogyne. Nagyon boldog lesz. Mindjárt szólok neki. Ledőlt a díványra egy kis ebéd utáni sziesztára.

- Megvárnám.
- Egy perc...
- Szervusz fidibusz!
- Szervusz Fricikém! Isten hozott itthon!
- Hallom, heverészel.
- Nagyon rákaptam. Kevés az erőm. Ha megyek valahová, mindig megbecsülöm, hány lépés lehet az út. Néha tényleg attól félek, megint összecuklom, mint ott, a kórházban.

– Hallottam, mi történt veled. Ahogy megjöttem, azonnal lerohantak a rossz hírekkel. És – erre akár büszke is lehetsz, fiam –, te vitted a prímet.

– El nem képezed, mi történt. Rosszabbul voltam, mint a rádiumos besugárzás után.

– Vagy talán rosszabb kórházban. Berven nem engedett volna téged mászkálni mindjárt egy műtét után.

– Igaz, nyilván Olivecronánál is nagy fegyelem volt.

– Meg rend, tisztaság, meg emberség. Ki hitte volna, Olivecrona számon tartotta, hogy író vagyok.

– Velem is így tettek. Azt se tudom, honnan értesültek róla.

– És itthon? Befekszel, és még a neved is megszűnik. Te leszel a ketteske bácsi..

– Mentünk a folyosón. Ilonka fogta mindkét kezem, hogy vezessen. De a térdeim hirtelen felmondták a szolgálatot. Ő, szegény, próbált tartani, karolni, de nem bírta el. A végén lecsúsztam a földre, mint egy fejlődésben visszamaradt másfél éves. Ide jutottam.

– Túlzol, mint mindig, mint néha az Esti-novellákban. Volt, elmúlt. Lépj túl rajta. Bal-jobb.

– De ki biztosít, hogy holnap nem esek-e újra össze, akár az utcán, a fal mellett?!

– Akkor épp műtét után voltál.

– És már a hányadik után! Én már nem hiszek ebben az egészben! Mi értelme, mondd!?

– Itt társaloghatsz becses személyemmel. Fogd fel, hogy ez egy irodalomtörténeti esemény. Az irodalomtörténészek még nem tudják. Pedig egykor majd tanulmányokat írnak róla. Meg doktori értekezést. Az orvostörténészek viszont már most jegyzik. Két túlélő, egy Berven- meg egy Olivecrona-páciens. Ez neked smafu?

– Ne röhögtesd! Fáj.

– Addig jó, amíg érzed, hogy fáj. Megírhatod versnek, és a kritikusok majd azt mondják róla, hogy ez szép. Hogy neked fáj, az nekik tetszik. Micsoda öröm! De van egy rossz hírem is: a temetésemre még várnod kell. Ne reménykedj! Eszem ágában sincs meghalni mostanában. Egy új regényen dolgozom. Ez lesz a nagy mű. Majd meglátod.

– Elfáradtam, várj, leülök ide a székre.

– Tudod mit? Pihenj egy kicsit. Aztán hívj fel. Itt leszek a Hadikban még egy órácskát. Megiszom egy jó, pesti kávé. Naponta egyet szabad. Aztán majd idejön értem ötre Aranka.

Második beszélgetés

– Tessék: itt a Hadik kávéház.

– Halló! Beszélhetnék Karinthy Frigyes úrral?

– Igen uram, rögtön szólok neki: Egy perc türelmét kérem. Mit mondjak, neki, uram: ki keresi?

– Kosztolányi Dezső. De ne árulja el neki, egy kis tréfát készítek itten.

– Jaj, Kosztolányi úr, de rég járt nálunk! Már futok is. Az Isten áldja meg!

– Allo? Bonjour, Monsieur! Parlez vous francais. Non? Itt a Nemzetközi Pen Club titkársága, de Paris. Úgy értesültünk, hogy Magyarországról Önt, Karinthy Frigyes urat akarják felajánlani Nobel-díjra az új regénye alapján. Mi is a címe?

– Üdvözlöm! Nagyon megtisztelő. Izé. Nekem nem is mondták. Sajnos a címet én így hirtelen most nem is tudnám megmondani.

– Hát döntse már el, maga ökör!

– Halló! Központ! Megszakadt a vonal. Honnan jött ez a hívás?

– Halló! Itt Krisztina-központ. A hívást kezdeményező előfizető: Kosztolányi Dezső.

– Halló! Összekapcsolna vele újra?

– Kérem, beszéljen!

– Halló! Itt Kosztolányi Dezső.

– Tényleg megírtad a nekrológomat?

– Honnan veszed?

– A Centrálban beszéltek. Állítólag zseninek neveztél benne.

– Na, ne túlozz, Fricikém!

– Várjál, felírtam ide, a jegyzetfüzetembe, hogy aszongya: lehet, hogy ez a marha volt köztünk az egyetlen zseni!

– A marhát vállalom.

– Ne szerénykedj. Az előző telefon se volt semmi. Csak most nem tudom, marha vagy ökör?

– Megizzadtál rendesen, mi?

– Ne izgulj! Olivecrona azt mondta, a baj nem jön vissza.

– Jó neked. Te tényleg túl vagy rajta. Meggyógyított a svéd.

– Igen. Hála Arankának, újra embernek érzem magam.

– Arankának? Mi van a kis orvosnövendékkal?

– Te csak ne bántsd Arankát! Mindent neki köszönhetek. Ő vitt el Bécsbe, ő vette rá Olivecronát, hogy vállaljon el. Különben is. A betegség megváltoztatja a dolgokat. Olvastalak ám téged! Ezt ki is jegyzeteltem. Hátha jól jön még egyszer. Tessék. Itt van:

*Csupán te állsz itt, kedvesem, árny gyanánt,
távolba mosva, sápatag és merőn,*

*már mint az özvegy, kit halott férj
hűtlenül elhagy.*

*Még sincs üres szó ajkadon, és hazug
vigaszt se súgsz te. Mint a csodálatos
józan való vagy, és a hűség
s mint a halál nagy.*

– Ha tudnád, mit meg nem tesz értem! Túri a nyavalygásom, a rosszkedveim, mosdat, öltöztet, kiszolgál, belém diktálja a gyógyszerreket. Szegényke. Nem hiszem, hogy gondolta, mikor hozzám jött, hogy ide juthatok. Mondtam már neked. Én nagy, erős, családból származom. Nálunk ritka vendég volt a betegség. Az én nagyapám...

– Tudom, negyvennyolcas huszár volt. Azok sokat kibírtak. De nekik nemcsak október hatodika, jutott március tizenötödike is.

– Igaz. Nekünk már csak június 4. Jaj, én már sosem látom meg Szabadkát.

– Ne nyavalyogj! Inkább arról beszélj, Ilonka mit szólt ehhez a versedhez? Nem akármilyen játék ez a szapphói strófával.

– Ehhez nem illettek a rímek. Valami nagyon egyszerűt akartam, de úgy, hogy erős zene szóljon benne.

– És Ilonka?

– Ilonka? Ugyan! Ő nem olvassa az írásaimat.

– Ez komoly?

– Nem. Olvassa őket, de nem beszél róluk. Azt mondja, ő nem ért a versekhez. Meg hogy én nem tűröm a kritikát.

– Tényleg?

– Tényleg. Nemegyszer veszünk össze a verseim miatt. Mindig belekötött valami jelentéktelen semmiségbe. Hogy azt úgy nem mondják. Hogy onnan hiányzik egy vessző. A lényegét meg észre se vette.

– Ne panaszkodj, fiam, örüljünk, hogy élünk!

– Ő is ezt mondja: mit panaszkodom, amikor a múlt hónapban is megjelent két versem, egy novellám, meg egy nyelvvédő írásom. Mit akarnék még? Vegyem észre a jó dolgokat is! Ne csak a rosszat örökké.

– Aranka is ezt mondja.

– Hogy nem lehet elviselni az örökké rossz kedvet. Nem győzi hallgatni a panaszaimat.

– Hát állj talpra, légy férfi!

– Itthon én már csak valami ápolásra szoruló gyermek vagyok.

– Akkor mozdulj ki onnan! Gyere el pénteken a Békeffi-féle Írók Kabaréjába! Felolvasok ott majd valami marhaságot. Hozzál te is egy rövid novellát. Vagy egy verset. Valami odaillót.

- Száz sor a testi szenvedésről. Jó lesz?
- Tökéletes!
- Akkor pénteken.
- És hozd el Ilonkát. Hadd lássa, hogy tapsolnak neked!

Harmadik beszélgetés

– Tessék: itt a Hadik kávéház.
– Halló! beszélhetnék Karinthy Frigyessel?
– Igen, asszonyom, azonnal szólok neki. Mégis, mit mondjak, asszonyom: ki keresi?

- Kosztolányi Dezsőné.
- Egy pillanat.
- Várok.

– Halló. Parancsoljon velem.
– Jó napot, Karinthy! Itt Harmos Ilona.
– Kezét csókolom. Csak nincs valami baj Didével?
– Semmi különösebb baj. De a péntek nem megy.
– Miért? Egy jót dumáltunk volna. Meg kicsit kirúgtunk volna a hámból.

– Tudja, Dide alkoholt nem iszik. Enni meg nem tud. Csak szívószállal lehet belediktálni azt a keveset is, amit muszáj. És nehezebb esik a beszéd is. Mit csinálna ő ott, mondja!

– Sajnálom. Hát jó. Tudja mit, kedves Ilona, jöjjenek el hozzánk szombaton, este. Kisebb társaság lesz nálunk. Főleg asszonyok, Aranka barátnői. Hogy megünnepeljék a hazatérésünket. Itt bármikor félre tudnak vonulni, ha úgy alakul.

– Ez jobban hangzik.
– De el kell árulnom magának, lehet, hogy ott lesz ő is.
– Ő? Kiről beszél? A Radákovichról? Arról a cafkáról?
– Maga ezt is tudja? Ki volt az az állat, aki elmondta magának?
– Meg fog lepődni, Karinthy. A maga nagyra tartott barátja maga vallott be mindent nekem.

– Nem értem.
– Akkor maga mégsem ismeri eléggé őt. Azt mondta, neki most erre a kapcsolatra szüksége van. Mert az a nő egész más-

képp látja őt. Nem úgy, mint én. Az felnéz rá. És nem a beteg embert, hanem a nagy költőt látja benne. Abba szerelmes.

– És én még azt mondtam neki, álljon talpra. Legyen férfi.

– Hát ez az. Látja, maguk mind így gondolkoznak.

– Ne haragudjon, kérem.

– Én nem haragszom. Megmondtam Didének is. A fontos most, hogy ő kibírja. Hogy legyen ereje végigcsinálni... ami még előtte van. A költőnek élnie kell. Nekem elég, hogy tudom: akár-mi történjék is, szeret engem.

– Maga csodálatos!

– Szeretem az uramat, tudja? Erre szegődtem.

– Akkor szombaton?

– Ha nem jön közbe valami rosszullet, ott leszünk. Hét óra megfelel?

– Tökéletes.

– Minden jót, Karinthy!

– Viszontlátásra, szombaton!

Negyedik beszélgetés

– Halló! Adom a Hadik Kávéházat!

– Halló! Itt Kosztolányi-lakás.

– Csókolom a kezét, Ilonka! Nem jöttek el szombaton.

– Üdvözlöm, Karinthy! Talán majd legközelebb. Adjam Didét?

– Ha lehet.

– Máris szólok neki.

– Köszönöm.

– Egy perc...

– Szervusz, fidibusz!

– Szervusz, Fricikém!

– Vártunk benneteket szombaton.

– Nagyon kínos lett volna. Mária és Ilonka együtt? Hogy képzeled?

– Te hogy képzeled? Örökké bujkálni fogsz? És Ilonka úgyis tud mindent.

– Megérezte. Megmondtam neki, ha akarja, elválok. De nem tudok nélküle élni.

– És mit válaszolt?

– Azt mondta, csináljak, amit akarok. Válgak, ha nekem az kell, vagy ne válgak, ha nem akarok.

- És Mária?
- A férje üldöz, hogy váljak el, és vegyem el Máriát.
- Ajánlanám Berlint. Nekünk annakidején szegény Etellel bevált. Laki meg Pesten rohangászott töltött pisztollyal. Persze az még egy másik Berlin volt.
- Régen volt. Azóta megőrült a világ.
- Igen. És te is. Elveszed?
- Nem. De értsd meg, kell nekem!
- Minek? Mit old ez meg?
- Mindent. Te is mondtad, hogy legyek férfi. Mellette annak érzem magam. Otthon az unalmas, betegeskedő Kosztolányi vagyok, mellette az izgalmas költő, Esti Kornél.
- És ő? Beíratja magát az irodalomtörténetbe?
- És ha igen? Kell a kaland! Emlékszel:

*Ó nő, te drága lengyel,
olyan vagy, mint az angyal.
Szépséged égi rendjel.
E csókkal, puha-langgyal,
kérlek, hogy ne feledj el,
és érd be a kalanddal.*

- Jaj, a pillanatképek! Emlékszem. De arra is emlékszem, hogy azelőtt izgalmas kalandként megelégedtél hetente egyszer Mici néni műintézetének ügyes leánykáival.
- Azelőtt igen. De be kellett látnom, nekik csak egy fuvar vagyok a sok közül. Egy pénzes pali. Ott csak az számít, mennyit fizetek. Nem én kellek, csak a pénzem. Nekik csak egy jól fizető, visszajáró, disztिंगvált úr vagyok. Körülbelül ugyanannyi, mint a sánta háziúr a másodikról.
- Körülbelül? Körül talán igen, de belül nem!

„1998-ban születtem Révkomáromban, jelenleg a Pápai Református Kollégium Gimnáziumának harmadévese vagyok, e szent pillanatban pedig egy vidéki francia lycée-e, ahol három hónapot töltök cserediákként. Korábban a FÉLonline-on illetve a Határvideken jelentek meg szövegeim, tavaly próza kategóriában hívtak meg Sárvára, tagja vagyok az újonnan alakult felvidéki Márai Sándor Író Körnek.”

DEBÜT

HORVÁTH ESZTER írásai

HÉTFŐI PACSULISZAG

Húsvéthétfői déjávum van.
 Kitárom az ajtót, ragaszkodom hozzá, nyitva maradjon.
 A pacsuli bűze megcsapja orrom.
 Tíz évnyi apátlanság telepszik az ablakpárkányokra.
 Hétfő van, születésnap.
 Az ajtót most már becsukom,
 halkan,
 higgye, még szívesen várom.
 Kérem, állítson be egy
 nem tartásdíj-emelést idéző ajándékkal.
 A párkányon ott rohad tizenötévnyi gyerekkorom.
 Anyám, azt hazudod, hogy tőle van
 – máig emlékszem a disney-s párnahuzatra,
 sokáig éreztem rajta pacsuliillatát.
 Aztán maradt a három telefonszám, amit megadott,
 de egyik sem csöngött ki soha.
 Szomorúságot már nem ismerek.
 Érzékeim tompák.
 Úgy mosódik el arca emlékezetemből,
 mintha sosem létezett volna a gyerekkori várakozás szomorúsága.
 A gyerekkorhoz nincs mi kössön, anyám,
 kiváltképp nem a fürdőben terjengő pacsuliszag,
 ami más férfiak borotválkozása után rátelepszik a lakásra.

L'ÉCUME DES JOURS

Lélegzem és egzisztálok. Tüdőm lótuszvirág. A szavak beszippantott füstje marja torkom, apró cserepekkel vonja be szám. Félek a kiszáradástól, a másik oldalamra fordulok.

Belegondolok, hogy milyen az önzetlenség. Majd elszippantom a levegő utolsó kortyát előled. Cserépszámban lassan felfő a nyál. Tüdőmön megfeketedik a penészes éj.

DUNKELSCHWARZ

Mióta karomat idegszálgulladás gyötri a hidegtől, félek, megfázik a többi testrészem is. Őszi pozsonyi délután. Sétára indulok a Fekete harisnyámban, a Városban, amelyről mindig azt hiszem, önmaga paródiája a látszatsokféleségével, belül üresen kongó dunkelschwarz egyhangúságával, míg más város vendégmunkásaiból él, mert Bécs közel van, a lakás, az meg olcsó. A combomban lévő ideg sajogni kezd. Félelmem fekete. Hideg szél fúj, elvész a huzatban a Város álmos vonatállomása, ahol még a menekültek is szlovákul beszélnek hozzám. Mindenségit a nyelvtörvénynek – emlegetik. Inkább felszállok a bécsi vonatra, leszek ott magyar migráns. Fejemre kendőt kötök, sajgó idegeimre vastag feketém húzva én saját hazámban idegen.

„1990-ben született Pécsen, ahol anglisztika szakot végzett a PTE-n, jelenleg az ELTE Bölcsészettudományi Karán tanul. Írásai megjelentek többek közt a Garbo Kiadó, az Aposztróf Kiadó, az Evokáció Produkciós Iroda antológiáiban, majd a FÉLonline-on. Mostanában Slam Poetry eseményeken is látható.”

Fotó: Pereszlénny Erika

ZAKARIÁS CECIL SOSE MEGY LE

Csak egy ugrás, és lent vagyok. Az alacsonyan járó délutáni napsütésben hunyorogva kapaszkodok a kerítésen. Óvatosan vetem át lábamat a meghajlott dróthálón, ami elválasztja a nagyszüleim kertjét a miénktől. Vigyázok, nehogy lecsússzon kedvenc, elnyűtt papucsom, mert akkor szétmarcangolja a mama spánielje. Pedig megmondták, hogy papucsban ne rohangáljak, és ne másszak a kerítésre, mert az veszélyes. Ha szétmegy, nem lesz miben elcsoszognom a házunk előtti kavicson úton, és akkor majd nem is tudnak miért rám szólni.

Összeszorítom fogam, izzadt tenyerem elengedi a vékony kerítésoszlopot. Csak egy pillanat, és máris a térdig érő fűben landolok. Rövid hezitálásom elég, hogy a kutya észrevegyen, és ugatva közeledjen felém.

– Csak rá se ránts! – kiabál a házuk verandájáról nagymám, aki szintén most látott meg. – Ismer az téged, csak bolond!

A morgás valóban megszűnik, és a spániel inkább modorosan visszavonul a fehérre meszelt falnál hagyott rongyához. Odamegyek a mamához, hogy megöleljem, majd duzzogó kedvence elé járulok.

Hagyja, hogy megsimogassam a fejét, amit szétrágott ruhadarbján pihentet. Fénykorában talán kabát lehetett. Kezemmel végigsimítom a fehér foltokat, melyek szeme környékén keverednek aranyszínű bundájába. Egyszer talán ő is olyan ősz lesz, mint a nagymamám. Majd az ő fejére is kendőt kötünk, és egész nap a verandán ülve hallgatja a rádiót.

– Úgy hiszi, már sose megy le a nap. Azért rágja szét a rongyát. Azt képzelem, nem lesz többé hideg – mondja nagymamám, majd együtt nevetünk.

Aztán elkomorodok.

– De miért nem tudja, hogy ma is este lesz? – kérdezem, s a lemenő nap szemembe süt, ahogy felnézek rá. A spániel ekkor felpattan, az utca felőli kerítéshez rohan, és vadul megugat egy erre tévedt babakocsis családot. Nagymamám mosolyogva biccent az elhaladók felé. A kutya sokáig morog, még azután is, hogy a járókelők már befordultak a következő sarkon. Az ugatást megunva szegény pára csaholva kergetni kezdi a farkát. Odafutok hozzá, hogy egyik kifakult gumilabdájával elvonjam figyelmét.

– Hagyd csak – legyint nagymamám –, bolond ez, mondom én! Sosem ellett meg, ettől megy el az eszük!

Feladom a próbálkozást, és békén hagyom kis kedvencünket. Inkább arrébbmegyek, és hirtelen támadt zavaromban elkezdem rugdosni a kutya játékát, körbe-körbe.

Valami apróságon bosszankodva indulok el a munkahelyemről, aztán átvágok a parkon. Hirtelen egy pöttyös labda gurul elém, majdnem megbotlok benne, a közelben játszó gyereksereg nevetésben tör ki. Csak most veszem észre őket, annyira belemerültem gondolataimba.

Mindenki próbálja kiélvezni az utolsó meleg, őszi napokat. Gyerekek hangoskodnak a hinták körül, a közeli padokon ülve pedig korombeli szülők figyelik őket. Amikor mellettük haladok el, hallom, milyen fontoskodva beszélnek apró-cseprő dolgairól. „Igen, jövőre iskolába megy a nagylány!” „Képzeld el, már

megint kinőtte a papucsát, most vehetek újat!” Alig tudják túlkiabálni a játszótér vidám ricsaját. A gyerekek úgy beleélik magukat ebbe a délutánba, mintha az egész örökké így maradna. De régen talán én sem hittem volna el, hogy egyszer minden megváltozhat körülöttem. Meggyorsítom lépteimet, ne is halljam, ahogy a szülők jobbnál jobb történetekkel licitálnak egymásra.

Szóval ők azok, akik már sose fognak megbolondulni?

A fák árnya alól kiérve egy zajos főúttal és egy még hangsabb építkezéssel találom magam szembe. Reflexből megállok az átkelőnél, nem figyelek, hogy zöld van-e. A kezemben esernyőt szorongatok, szórakozottan kopogok vele a szürke padkán. Nem kellett volna magammal hozni. Túlságosan is pesszimista voltam, hisz az ég kiderült.

Felnézek, a lámpa zöld. Még mindig nem indulok el. Lábam földbe gyökerezik, és várok, mint egy neszelő kutya a kerítés mögött. Állok, nézek, nincs ugatás, nincs semmi, csak félkész szürke betonházak az út túloldalán. Minden megújul a környéken, a mélyen ülő szemeimbe lógó tincsek pedig lassan talán kifehérednek. Már egy hónapja elsős vagyok, de iskola után mindig meglátogatom a nagymamámat. A keskeny verandán guggolok, és nézem, hogyan próbálja meg a spániel darabokra tépni megbarnult rongyát. Halk szuszogásával összekeveredik a rádió recsegése, ami a konyhából szűrődik ki. Ősszel már túl hideg van ahhoz, hogy a mamám egész nap kinn üldögéljen a verandán.

Még nem tudok addig elszámolni, amennyi fehér szőrszál van kedvencünk fején. Mostanában nem ugatja meg az erre járó babakocsikat, de a hangos gyerekeket sem. Egyre nyugodtabbnak tűnik. Mama azt mondja, most már olyan, mintha sose lett volna bolond.

HEGEDÜS BENJÁMIN JUTAS

„1996. december 2-án születtem Marcaliban. Balatonlélén élek. Budapesten tanulok, az ELTE Apáczai Csere János Gyakorlógimnáziumának végzőseként. Először a „Tiszta Szívvel” című iskolaújságban jelent meg versem, később a Műút portálon, illetve a Félonline-on publikáltam. A 2015-ös Deákpoézisen harmadik helyezést értem el, a 2016-os, a Deákpoézisen pedig elsőt, Málik Roland-díjas vagyok. A 39. Kárpát-medencei Középiskolás Irodalmi Pályázaton dicséretben részesültem.”

Határeset

Magamra hagylak mondatokban,
amíg lendületből futja,
de van,
hogymondani se merek
egy-egy társaságban,
mintha üveg mögül nézném arcodat,
pedig készséggel felelsz, ha kérdezek,
s nem hajtja az ital
asztalra fejedet.

Közeled körül nem írt határ,
hiányzó definíció,
elő lehetne hívni
valahonnan mélyről,
amennyiben lenti,
s vélt közelmúltként
megtekinthető,
bár távolinak sejlik tegnapom,
akár a tíz-éve-volt.

Nekem az éji ég marad
jegyzett tartalomnak,
s pontként némi csillag,
repülőgép az égen,
veled nem tudom,
mi történik valóban,
s mit jelent egy-egy mondat,
amit nem én ejtek el.

Emlékeimből kihullnak részletek,
mikor, hol s miképp beszélek,
hanem támpont, ha visszakérdek,
mint aki betépett,
s felejté mondatát
részben, egészen.

- 3 Bösörményi Zoltán: A dolgokról (vers)
4 Persányi Norina: Tanulság nélkül (novella)
7 Bogdán László – Vaszilij Bogdanov versciklusa: Történhetett volna másképp is
11 Bonczidai Éva: Lady Midnight (novella)
14 André Ferenc: Foneopátia, szókrátéttel – szonettkosz egy vendégsonettre
22 Szávai Attila: Ugyanaz (novella)
26 Simon Adri versei: (Legyél ma hüvös...), Ölel, nyaldos, Nehézségi erők
29 Dénes Gabriella: Virágszálak egyfajta tu b'shevatra – Egy szerelem hatványai (novella)
33 Horváth Benji: Relax (vers)
34 Cselenyák Imre: A halál megtűrt fia (regényrészlet)
39 Laboda Róbert versei: félálom IV., félálom III., anyámnak, nem gyerek
44 Berka Attila: „A németek is bevezették a szükségállapotot” (regényrészlet)
51 Bíró Tímea versei: Poggyász, Vízmunka, Leegyszerűsödés, Altató, Léket vágunk
56 Magyar Csaba: Csúcsról csúcsra – három groteszk
60 Szokolay Zoltán versei: Eljött, Vendég, A híd alól
63 Láthatár
63 A Káosz bújócskát játszik velem – Peter Gehrish versei
Mandics György fordításában
69 Hudy Árpád: Menekülő tanárok (tárca)
72 Boldog Zoltán: Vörösmarty Stadion! (tárca)
74 Varga Melinda: A lemerült könyv (tárca)
77 „Megteremteni az aha-élményt az olvasóban” – B. Zetas Péter beszélgetése Szabó Márton Istvánnal
82 Laik Eszter: Egy hősiesség nélküli hős (John Williams: Stoner)
87 Toroczky András: Lehet-e szívvel szemmel nézni a Titanicot? (Krusovszky Dénes: Elégiaza)
92 Köllös Lajos: Az igazság megéri, hogy hiába keressük (Turczy István: A fázisrajzoló átmeneti gyötrelmei)
96 Simon Adri: Bárhol megnyílnak lépteink alatt a vafedél (Szokolay Zoltán: Bottal a fővenyre)
102 Kadlót Nikolett: Párhuzamos balesetek (Berta Ádám: Baleset az építkezésen)
105 Dominka Ede Harald: Hollandok a magyar Alföldön (Hász Róbert: Ígéretföld)
108 Bárdos József: Hihetetleneségek – Körülbelül (Karinthy Frigyes és Kosztolányi Dezső)
115 Debüt
115 Horváth Eszter írásai
117 Zakariás Cecil: Sose megy le
120 Hegedűs Benjamin Jutas: Határeset

BÖSZÖRMÉNYI ZOLTÁN

Az irgalom ellipszise

KALLIGRAM,
Irodalmi Jelen Könyvek,
2016

Böszörményi Zoltán
HAMUT VISZEK A HEGYRE

Leszegett fejű fények, hiányod.
Ha féltelek, az örvény rám szól.

Hátamon hamut viszek a hegyre.
Hamuba sült pogácsa terhe.

Villózik élet, hús ámulat,
remény ring szélben, Isten mulat.

Mire a vakító bércre érek,
életem tán nem is volt élet.

500 forint, 6 lej, 1,50 euró

